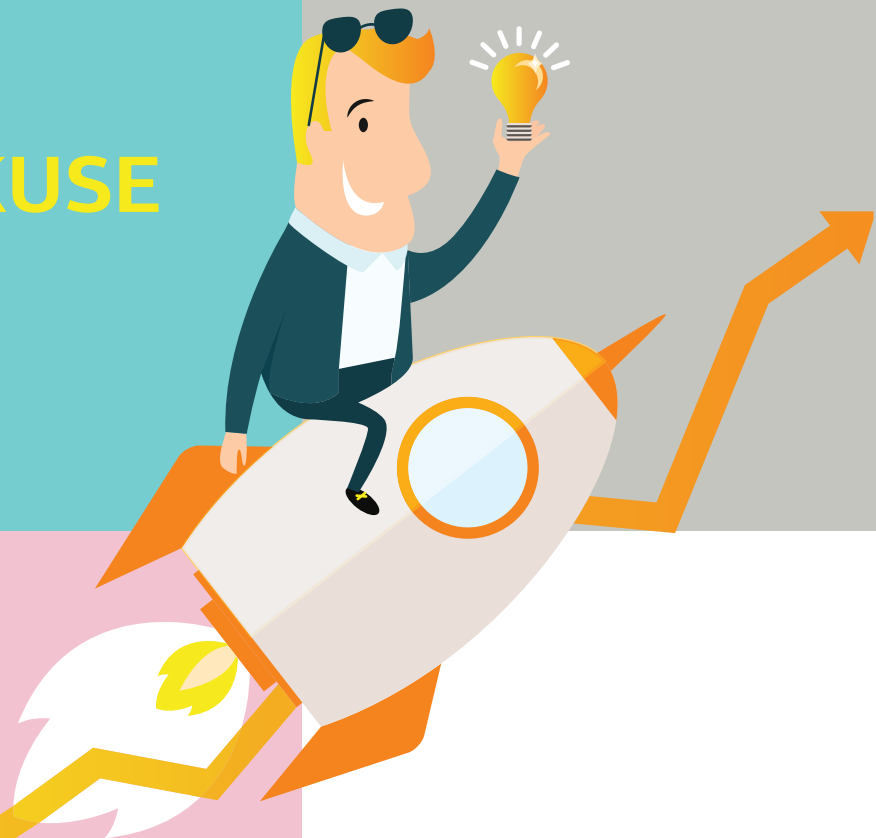

NOORSOOTÖÖ VÕIMALUSED NOORTE ETTEVÕTLIKKUSE TOETAMISEL

Liisa Martma, Aune Lillemets
Marti Taru, Reet Kost

SISUKORD

SISSEJUHATUSEKS

Sihtasutuse Archimedes noorteagentuur viis 2016. aastal läbi analüüsi “Noorsootöö võimalused noorte ettevõtlikkuse toetamisel”, mille eesmärk oli luua ettevõtlikkuse paremaks mõistmiseks ja selle avaldumise ning toetamise võimaluste kohta noorsootöö kontekstis senisest selgem arusaam. Analüüsi eesmärgipüstituse eelduseks oli, et noorsootöö toetab noorte ettevõtlikkust ja omaalgatusi ning väärtustab noorte ettevõtlust juba täna, kuid puudub selge ning koondatud ülevaade tegevuse sisu, ulatuse ja mõju kohta. Analüüsiti nii noorte-

valdkonnas sagedasti kasutatavaid üldmeetodeid (avatud noorsootöö, vabatahtlik tegevus, noorte- projektid, sh rahvusvahelised noorte projektid, laagrid, noorteühingud, osaluskogud, õpilasfirmad, malevad) kui sadat näidet erinevate meetodite kasutamisest, mille puhul läbiviijad seadsid eesmärgiks noorte ettevõtlikkuse arendamise. Teooria ja praktika uurimise, analüüsimise ja kirjeldamise kaudu loodi selgem arusaam tänasest noorsootöö praktikast ning selle arenguvõimalustest noorte ettevõtlikkuse toetamisel.

Ettevõtlikkuse arendamine, ettevõtlusharidus ning selle seos noorsootööga

Ettevõtlikkuse arendamise all peetakse silmas ennekõike ettevõtliku ellusuhtumise kujundamist – areneb soov ning võime hoolida ja ümbritsevat märgata ning valmidus ise reaalselt tegutseda selleks, et luua ja toetada ühiskonna üldist positiivset arengut. Ettevõtlikkus on otseselt seotud algatusvõime kujunemisega ning sellega, et inimene ise tegutseb muutuste nimel. Erilise tähelepanu all on tegevused ja projektid, milles noored oma tegevuste ja hoolimise kaudu aitavad ka teistel märgata ja panustada. Ettevõtlikkus ei tähenda materiaalselt tulu toovat ettevõtlust, kuid ettevõtlik ellusuhtumine ja tegutsemine võib tulevikus selleni viia.

Noorsootöö eesmärk on toetada noore isiksuse arengut vastavalt noore eelistustele, võimetele, võimalustele, kuid samas arvestades ka ühiskonna norme ja vajadusi. Noorsootöö üheks suureks väljakutseks on vajadus vastata samaaegselt nii ühiskonna kui ka noorte vajadustele. Noorte ettevõtlikkus ja ettevõtlus kui tööhõivet loov nähtus on just noorte ja ühiskonna huvide ristumiskohaks. Näiteks ettevõtlusharidus, mis leiab aset muuhulgas noorsootöö keskkonnas, põhineb ühelt poolt ühiskondlikul vajadusel (ettevõtliku hoiaku kujundamise ja ettevõtluse kaudu loodetakse lahendada noorte töötuse probleemi), kuid samas on eesmärgiks ka noorte kui indiviidide areng, nende oskuste täiustamine. Ettevõtlusõppe üheks oluliseks positiivseks tulemuseks ongi see, et isegi kui noored ei alusta ettevõtlusega, arendavad nad siiski ettevõtlusega seotud pädevusi nagu näiteks loomingu- ja initsia-

tiivikus, koostöö, riskianalüüs ja vastutustunne. See aitab kaasa ettevõtliku mõtteviisi kujundamisele, mis võimaldab noortel muuta ideed tegelikkuseks ning ettevõtluspädevuste omandamine suurendab ka tõenäosust, et inividid on võimelised endale tööturul koha leidma. Samas on oluline rõhutada, et noorsootöö peamiseks tunnusjoonteks on personaalsete ja sotsiaalsete oskuste arendamine ning ettevõtlusoskuste arendamist ei saa pidada noorsootöö peamiseks eesmärgiks. (Kiilakoski, 2014).

“Ettevõtluspädevuste omandamine suurendab ka tõenäosust, et inividid on võimelised endale tööturul koha leidma.”

Noorsootöö olemus ning mõju seoses noorsootöö kaudu noorte ettevõtlikkuse ja ettevõtluse toetamisega

Tõendeid, et aktiivse osalemisega erinevates noorsootöö tegevustes on positiivselt seotud mitmete isiksuse omaduste ja oskuste areng, leidub mitmeid. Näiteks need, kes olid aktiivsed koolivälistes tegevustes keskkooliaastatel, on tõenäolisemalt poliitiliselt ja kodanikuna aktiivsed ka täiskasvanuna (Kirlin 2003). Poliitiline ja kodanikuaktiivsus on olulised omadused ka ettevõtlikkuse, kasvõi näiteks sotsiaalse ettevõtluse kontekstis. Samuti võib kooliväliseid tegevusi pidada oluliseks noorte ettevõtlikkuse

arengu toetajana. Noorsootöös osalemine mõjutab positiivselt noorte enesehinnangut ja eneseteadvust, nende sotsiaalseid oskusi, koostööd teistega ja juhtimisoskusi, arendades oskust käituda tulemuslikult nõudlikus sotsiaalses keskkonnas, samuti aitab see parandada õpitulemusi (Durlak ja Weissberg 2007 DCSF2007: 25-29; Granger 2008 Fredriks ja Eccles 2006). Isiksuslik kasv ja suurenenud eneseusk on kindlasti ühed kõige märgatavamad tulemused noorsootöös osalemisest (Dworkin et al. 2003) ja need omadused on olulised ka noore ettevõtlikkuse arenguks. Lisaks nendele omadustele on noorsootöös osalemisel positiivne mõju ka töösuhetele ja kohaliku kogukonna kaasamisele (Feinstein et al. 2008 Feinstein et al. 2006). Vabatahtlikus tegevuses osalevate ja osalenud noorte ühiskondlik ja poliitiline aktiivsus on suurem kui mitte osalenud noortele iseloomulik (Mattero ja Campbell-Patton 2008), ka see omadus on ettevõtlikkuse arengus tähtis.

Analüüsi järeldused ja ettepanekud

Noorsootöö eesmärk tervikuna on 7–26aastaste noorte omaalgatuse toetamine ning seekaudu ka ettevõtlikkuse arendamine. Lisaks baasile, st kvaliteetse noorsootöö olemasolu ja kättesaadavus igale Eestis elavale 7–26aastasele noorele, on noorsootöö potentsiaali paremaks kasutamiseks vajalik:

1. noorsootöötajate ja noorsootöö korraldajate suurem teadlikkus noorsootöö olulisusest, panusest ja võimalustest noorte ettevõtlikkuse toetamisel

On tähtis, et noorsootöötajad ja noorsootöö arendajad ei kultiveeriks mõtteviisi noorsootööst kui teenusest ning ei soodustaks noortes noorsootöö suhtes tarbijaliku hoiaku kujunemist. Noorsootöö pakub küll mitmekülgseid võimalusi omandada uusi kogemusi ja teadmisi, kuid nende tegevuste roll, mis arendaks noorte endi algatusvõimet, otsustusvõimet ja korraldusoskusi, on tagasihoidlikum. Oluline on noorte oskuslik kaasamine noorsootöö tegevuste väljatöötamise ja elluviimise, kus neile antakse võimalus tegelikult otsuseid mõjutada.

Selle eelduseks on omakorda pädevad noorsootöötajad, kelle teadlikkust ettevõtlikkuse pädevustest ning sellest, kuidas ettevõtlikkust noorsootöö kaudu noortes soodustada, tuleb nii noorsootöötajate tasemehariduse kui täienduskoolituse kaudu toetada. Käesolev analüüs tõi välja, et vaja on koguda rohkem kvalitatiivset teavet, et saada ülevaade noorsootöötajate pädevuste hetkeseisust ja arenguvajadustest seoses noorte ettevõtlikkuse toetamisega.

2. senisest eesmärgipärasema lähene mise kujundamine, et toetada noorte ettevõtlikkust noorsootöös ning õpitut teadvustatakse-tunnustatakse

Noorte ettevõtlikkuse toetamine on noorsootöö olemuslik osa ning leiab aset siis, kui noorsootööd teostatakse sellele seatud üldistest kvaliteedi

tagamise põhimõtetest lähtuvalt. Ettevõtlikkusega seonduvaid pädevusi peaks arendama kõigis noorsootöö tegevustes ning kas ja kui tulemuslikult seda tehakse, tuleks hinnata noorsootöö kvaliteedi hindamise osana.

Noorsootöö haridusliku mõju suurendamiseks noorte võtmepädevuste arendamisel on vaja õppimist toetada ning luua soodne keskkond noorte arengu analüüsimiseks (enesehindamise kaudu) ning noorsootöös õpitu sotsiaalseks ja formaalseks tunnustamiseks ühiskonnas (õpitulemuste demonstreerimise kaudu). Tähtsaim aspekt on

õppija ehk noore suurem teadlikkus oma pädevustest ja endast kui õppijast. Samuti tuleb arvestada kasvanud vajadusega näidata õpitulemusi teistele sidusrühmadele (näiteks lapsevanemad, õpetajad ja õppejõud ning tööandjad) ja noorsootöös õpitu tunnustamisega seoses ka avalikkusele laiemalt.

Noore arengu ja tööhõivevalmiduse suurendamise seisukohalt on olulised nii hindamine kui ka pädevuste demonstreerimine. Pädevuste näitamine võib aidata tööd leida. Omandatud-arendatud pädevuste kindlakstegemise lisaväärtuseks on aga õppimisest teadlikuks saamine, mis võib parandada märgatavalt

enesehinnangut, hoiakuid ja käitumist ning selle kaudu omada tugevamutki mõju. Noorsootöötajad saavad siinkohal noori aidata erinevate meetodite tutvustamise ja tagasiside andmise kaudu. Kehtiva noorsootöötaja kutsestandardi kohaselt on noorsootöötaja töö osaks kogetu ja saavutatu hindamine koos noortega, tagasiside andmine ja eneseanalüüsi juhendamine. (Taru 2013: 83)

3. olemasolevate noorsootöö meetodite/programmide arendamine ja vajadusel uute sihitud sekkumiste disainimine ja ellurakendamine

Ettevõtlikkuse arendamisele suunatud tegevused peaksid noortele kättesaadavad olema eeskätt kodukoha lähedal. Sel tasandil on kõige lihtsam süsteemselt suure hulga noorteni jõuda. Seejuures aitaks, kui noorsootöö rolli noorte ettevõtlikkuse toetajana kajastataks ning mõtestataks KOVide noorsootöö arengukavades. Oluline on kogukonna tasandil eri osapooli kaasavalt mõelda läbi süsteemne ning jätkusuutlik tugi noorte ettevõtlikkuse arendamiseks, luues selleks kohalikul tasandil toimivaid lahendusi ning võrgustikke, kuhu nii noorsootöö tegijad kui noored ise kuuluvad.

“Hea näide riigi rahastusest piirkondlikele võimalustele on 2016. aastal loodud noorte piirkondlike ideede projektifond „Nopi Üles””

Hea näide riigi rahastusest piirkondlikele võimalustele on 2016. aastal loodud noorte piirkondlike ideede projektifond „Nopi Üles” (<http://nopiyles.blogspot.com.ee/>), millega edendatakse noorte aktiivset eluhoiakut ning panust kodukoha arengusse. Üheks lahenduseks võiks muuhulgas olla näiteks noorte ettevõtlikkust soodustava omaalgatuse fondi loomine koostöös kohalike ettevõtjatega.

Noorsootöö võimalus on tegeleda julgemalt ka sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas ja soodustajana, kuivõrd sotsiaalse ettevõtluse mudelit, mille esmaseks eesmärgiks on positiivsete ühiskondlike muutuste loomine, sobitub väärtuste poolest noorsootööga hästi. See võiks olla noortele südamelähedane ja pakkuda neile võimalust läheneda uudsel majanduslikele, sotsiaalsetele ja keskkondlikele probleemidele. Lisaks aitab noorte panus sotsiaalsetesse ettevõtetesse tagada kogukondades suuremat ühtsust (Mugione 2015).

4. noorsootöö tegevuste ja tulemuste nähtavuse ja mõistetavuse kasvatamine noorte ettevõtlikkust toetava valdkonna ja partnerina haridusasutuste, tööandjate, tööturuasutuste, ettevõtete ja teiste kaalukate osapoolte suunal

Noorsootöö rolli ja tegevuste nähtavuse tõstmisel on oluline roll ka noorsootöö ja noorte ettevõtlikkuse arendamise rahastajatel. Näiteks Belgias on noorsootöö rahastamise üheks olulisemaks kriteeriumiks tegevustest saadud kogemuste nähtavus (Dunne et al 2014). Programmi „Erasmus+“ noortevaldkonna projektidele saab taotleda rahalist toetust, kui taot-

leja mõtleb läbi tulemuste nähtavuse ja levi ning viib selleks kavandatud tegevused ellu.

Noorte ettevõtlikkuse pädevuste arengu süsteemsele soodustamisele tuleks kasuks suurem koostöö kooli ja noorsootöö vahel, kus kool saab toetada ettevõtlikkusega seonduvate teadmiste teket ja noorsootöö anda praktilisi väljundeid nende teadmiste järeleproovimiseks ning kinnistamiseks praktika kaudu.

„Ettevõtlik kool“ on haridusprogramm, mis on loodud koolidele ja lasteaedadele ettevõtliku õppe

integreerimiseks koolisüsteemi. Koolide huvijuhid ja õpilasesindused on juba projekti kaasatud, kuid potentsiaali oleks noorsootöoasutuste rolli suurendamiseks, pakkudes noortele ettevõtlikkusõppeks praktilisi rakendusvõimalusi.

Soodustada tuleks ka noorsootöötajate kuulumist noorte ettevõtlikkuse edendamise seotud võrgustikesse, nt koostöövõrgustikku „Ettevõtlikkuse edendamiseks”.

1. ETTEVÕTLIKKUSE MÕISTE JA OLEMUS LAIEMALT JA SELLE SOODUSTAMISELE JA TOETAMISELE TÄHENDUSE ANDMINE NOORSOOTÖÖ KONTEKSTIS

Noored on traditsiooniliselt tööturul suhteliselt nõrgas positsioonis olev elanikkonnakategooria. Noorte tööpuudus on kõrgem vanematele eagrupidetele iseloomulikust ning nende tööpuudus sõltub märgatavalt enam majanduse üldisest seisukorrast. Noorte tööturule sisenemist ning hea töökoha leidmist raskendab hariduse ja töökogemuse nappus, mis tööturukonkurentsisis ei soodusta hea töö leidmist. Praegusel ajal nähakse ühe võimalusena noorte töötuse vähendamiseks ja nende tööturule integreerimiseks noorte hulgas ettevõtlusega tegelevate isikute osakaalu suurendamist. Ettevõtlus võimaldab parandada noorte enda olukorda ja lisaks sellele

pakub see ka tervele ühiskonnale tulu, sest noored ettevõtjad võivad luua töökohti ka teistele isikutele. Selle kaudu võivad nad mõjuda puudust kannatavates kogukondades mehhanismina, mis aitab halvemas olukorras olevatel isikutel sotsiaalsest tõrjutusest pääseda ning eduka ettevõtte loomisel olla eeskujuks ka teistele (Youth Entrepreneurship, 2013). Eesti noortevaldkonna arengukava 2014-2020 eesmärgiks on suurendada noorte tööhõivevalmidust ning noorte kaasatust, toetades noorte omaalgatusi ning rakendades noorsootöö võimalusi ettevõtlikkuse ja ettevõtluse väärtustamiseks.

Rääkides noorte ettevõtlikkusest ja ettevõtlusest on oluline eristada neid kahte terminit. Ettevõtlikkus on laiem tähendusega kui ettevõtlusega tegelemine või ettevõtjana tegutsemine. Ettevõtlikkus viitab hoiakutele ja käitumismustritele, mis võivad – aga tingimata ei pruugi – realiseeruda ettevõtluses. Ettevõtlikkus ei pruugi tähendada ettevõtlusega tegelemist, mille peamiseks eesmärgiks on majandusliku tulu saamine, vaid pigem ettevõtliku hoiaku kujundamist, mida võib iseloomustada algatusvõime, iseseisvuse, aktiivsuse ja uuendusmeelsuse rakendamisena nii isiklikus, tööalases kui ka ühiskondlikus tegevuses. Selle käigus areneb soov ja valmidus tegutsemiseks, mis toetab nii isiklikku kui ka ühiskonna arengut. Noorte puhul võib ettevõtlikkus seisneda ka selles, kui osaletakse koolis ürituste organiseerimisel, võetakse üritustest osa või täidetakse väljaspool kooli palgatöötajana aktiivselt oma tööülesandeid (Ettevõtlusope.weebly). Ettevõtliku mõtteviisi arendamine on tähtis, sest see täiustab noorte tööhõivevalmidust ning ettevõtlikku inimest iseloomustavad omadused on elus hakkamasaamiseks ka üldiselt olulised (Conclusions on promoting...2014).

1.1.1 Võtmepädevused

Ettevõtlikkuse iseloomustamiseks on välja töötatud mitmeid kontseptuaalseid raamistikke. Üheks neist on kindlasti Euroopa Parlamendi soovitus eluskestva õppe kaheksa võtmepädevuse kohta. Mõiste võtmepädevus viitab millelegi, millel on potentsiaali leida rakendust ja olla vajalik igas eluvaldkonnas, mis samuti toetab inimese eneseteostust, sotsiaalset ühtekuuluvust, kodanikuaktiivsust ja tööalast kon-

kurentsivõimet. EP kaheksa võtmepädevuse hulka kuuluvad suhtlus emakeeles; suhtlus võõrkeeltes; matemaatika-pädevus ja teadmised teaduse ning tehnoloogia alustest; infotehnoloogiline pädevus; õppimisoskus; isiklik, kultuuridevaheline, sotsiaalne ja kodanikupädevus; algatusvõime ja ettevõtlikkus ning kultuuriteadlikkus ja kultuuriline eneseväljendus (Noored.ee, võtmepädevused). Kuna poliitikakujundajad näevad noorte ettevõtlikkuses üht võimalust suurendada noorte tööhõivet, siis võib algatusvõime ja ettevõtlikkuse pädevusele pöörata noortega seoses erilist tähelepanu. **Selle võtmepädevusega seostatakse võimet tegutseda oma ideede elluviimise nimel, olla selleks loov ja uuenduslik, julgeda riskida ning osata juhtida projekte – need oskused ja omadused on ettevõtlikkust**

inimesest ja ettevõtlusest rääkides olulisel kohal ning toetavad inimesi igapäevaelu erinevates olukordades (Podlasek-Ziegler, 2014). Ettevõtlusoskused on määratletud Euroopa Liidu prioriteediks nende võimaliku mõju tõttu inimeste majanduslikule olukorrale, sotsiaalsetele suhetele ja isiklikule elule. OECD on välja toonud kolm peamist oskuste gruppi, mida ettevõtjad vajavad: tehnilised (kommunikatsioon, probleemi lahendamise oskused, tehnoloogia kasutamine), ärikorralduslikud (planeerimine ning eesmärgi püstitamine, otsustamine, läbirääkimine) ning ettevõtlikkusega seonduvad isiklikud oskused ja omadused (enesekontroll ja distsipliin, eestvedamine, võrgustiku loomine) (Focus on Entrepreneurial Skills, 2015).

1.1.2 Noorsootöö roll

Noorsootöö üheks eesmärgiks ongi luua noorele tingimused isiklikuks ja sotsiaalseks arenguks, kus läbi mitteformaalse ja informaalse õppe arendatakse olemasolevaid ja/või omandatakse ka päris uusi pädevusi. Mitte- ja informaalse õppimise võimalustest osasaamine on oluline just seetõttu, et formaalharidussüsteem ei anna kõiki tööturul edukas olemiseks vajalikke pädevusi. Näiteks on noorte töötajate poolt esile toodud, et tööturul vajatakse teistsuguseid pädevusi võrreldes sellega, mida koolis omandatakse. Sarnasel arvamusel on ka tööandjad, kes ütlevad, et noorte oskused ei ole tööturu vajadustega vastavuses. **Üheks täiendavaks võimaluseks seda probleemi lahendada on kasutada noorsootöö ja mitteformaalse õppe võimalusi ning seeläbi valmistada noori töö leidmiseks või ettevõttega alustamiseks täiendavalt ette** (Euroopa Komisjon, 2012).

Noorte jaoks on erinevad noorsootöö keskkonnad, sealhulgas noorteorganisatsioonid, olulisteks kui mitte peamisteks keskkondadeks, mis panustavad ka ettevõtliku mõtteviisi ja sellega seonduvate oskuste arengusse mitteformaalse õppe võimalusi kasutades. Lisaks noort isiksust üldiselt arendavatele eesmärkidele on mitme Eestis tegutseva noorteühingu eesmärkide hulgas ka spetsiifiliselt ettevõtliku eluhoiaku kujundamine (näiteks AIESEC, Junior Chamber International). Lisaks noorteühingutele oli ja on ka eriprogramme, mille eesmärk on arendada ettevõtlikkust (programm SINA, JA-YEE õpilasfirma programm jt) (Otsides ja leides sissepääsu töömaailma, 2009). Nende noorteühingute tegevuses

osalevad noored vabatahtlikult nii teisemat laadi kui ka peamiselt ainult vabaajategevustes, millel ei pruugi tingimata olla otseseid õpieesmärke. Samas nendes tegevustes osalevad noored ise võivad neid tegevusi näha õppimisena, enda arendamisena (Werquin, 2007).

“Noorsootöö eesmärk ja ülesanne on kaasata noori erinevatesse tegevustesse, mis toetavad nende isiklikku ja sotsiaalset arengut.”

Noorsootöö eesmärgiks ei ole luua ega tagada noortele töökohti. Noorsootöö eesmärk ja ülesanne on kaasata noori erinevatesse tegevustesse, mis toetavad nende isiklikku ja sotsiaalset arengut, täiendavad pädevusi, viies need paremasse kooskõlla tööturul nõutavatega. Seeläbi väheneb oodatavasti ka vahe tööturuvajaduste ja noorte pädevuste vahel (Euroopa Komisjon, 2012). **Noorsootöö kaudu soovitakse noorte ettevõtlikkust kasvatada, kujunda ettevõtlikku suhtumist, tõsta valmidust iseseisvaks tegutsemiseks ning arendada loomingulist ning uuenduslikkust, sealhulgas ka ettevõtlusoskuseid. Seega võib näha, et nii elukestva õppe võtmepädevuste raamistikus kui ka noorsootöös väljendatud eesmärgid ja põhimõtted on sarnased ning noorsootööl on potentsiaali toetada eelpool mainitud pädevuste arengut.**

1.1.3 Ettevõtlikkuse arendamine, ettevõtlusharidus ning selle seos noorsootöoga

Ettevõtlushariduse eesmärk on õpetada olema ettevõtlik ning leidma probleemidele lahendusi nii palgatöötajana kui tööandjana. Ettevõtlusharidus ei suuna noori neile sobivatele töökohtadele kuid peaks siiski andma noortele paremad valmisoleku luua ise töökohti. (Vodja, 2006). Ettevõtlushariduse tuum seisnebki siiski eelkõige ettevõtlikkuse kujundamises, mitte ettevõtjate kasvatamises – kuid asjaolude kokkulangemisel võib see viia ka ettevõtte loomiseni. Ettevõtlushariduse eesmärgiks on kujundada noortes ettevõtluses vajalikke pädevusi ja seeläbi suurendada indiviidide arvu, kes suudaksid erinevaid ideid ellu viia nii enda, kogukonna kui ka ettevõtte tasandil. Kasutatavatest meetoditest peetakse kõige sobivamaks neid, mis toetavad eksperimenteerimist, loovust, kriitilist mõtlemist, koostöövõimet; ettevõtlusõppes on suurem tähtsus tegevusõppel, õppimisel läbi praktilise tegevuse. Taoline kogemuse kaudu õppimine võib anda noorele vajalikke teadmisi ettevõtlusest, suurendada noorte algatusvõimet ja riskivalmidust ja arendada muid omadusi, mis on vajalikud ka oma ettevõtte loomisel. Traditsioonilises loengustiilis õpetamisel on väiksem osakaal. Üheks näiteks taolise metoodika rakendamisest on õpilasfirmade programm. Õpilasfirma

otsene eesmärk ei ole ettevõtjate kasvatamine, vaid üldiseks eesmärgiks on arendada noortes iseseisvust, koostöövalmidust, vastutustundlikkust ja teisi omadusi, millest on edaspidises elus kasu olenemata ettevõtlusega seonduvast karjäärivalikust (Allikmaa, 2010).

Noorsootöö eesmärk üldiselt on toetada noore isiksuse arengut vastavalt noore eelistustele, võimetele, võimalustele – kuid samas arvestades ka ühiskonna norme ja vajadusi. Noorsootöö üheks suureks väljakutseks on vajadus vastata samaaegselt nii ühiskonna kui ka noorte vajadustele. **Noorte ettevõtlikkus ja ettevõtlus kui tööhõivet loov nähtus on just noorte ja ühiskonna huvide ristumiskohas.** Näiteks ettevõtlusharidus põhineb ühelt poolt ühiskondlikul vajadusel (ettevõtliku hoiaku kujundamise ja ettevõtluse kaudu loodetakse lahendada noorte töötuse probleemi), kuid samas on eesmärgiks ka noorte kui indiviidide areng, nende oskuste täiustamine. Ettevõtlushariduse üheks oluliseks positiivseks tulemuseks on see, et isegi kui noored ei alusta ettevõtlusega, arendavad nad siiski ettevõtlusega seotud teadmisi, oskuseid ja hoiakuid nagu näiteks loomingulisus, initsiatiivikus, koostöö, riski analüüs ja vastutustunne. **See aitab kaasa ettevõtliku mõtteviisi kujundamisele, mis võimaldab noortel muuta ideed tegelikkuseks ning ettevõtluspädevuste omandamine suurendab ka tõenäosust, et indiviidid on võimelised endale tööturul koha leidma** (Kiilakoski, 2014). Samasugune dilemma on ka noorsootöö ja noorsootöötajate ees – ühelt poolt on vaja vastata noorte vajadustele, soovidele, teiselt poolt aga ühiskonna

ootustele. Ja alati ei pruugi need üldse mitte kokku langeda ning seetõttu ei pruugi ettevõtlus ja ettevõtlusõpe, mis keskendub vaid ühele omaduste ja oskuste komplektile, noorsootöö vaatenurgast ja noorsootöötajatele olla väga atraktiivne tegevus. **Lisaks võib siin märgata ka väärtuste vastuolusid, isegi konflikti: ettevõtlus eelistab konkurentsi koostöö ees, keskendub pigem eratulule ühiskonna tulu asemel ning ka pigem lühiajalistele eesmärkidele. Samuti keskendub ettevõtlus kõige tugevama ellujäämisele, mitte raskustes olevate inimeste aitamisele. Noorsootöö ja ettevõtluse ning ettevõtlusõppe suhe ei ole vastuoludest vaba – pigem vastupidi, vastuolud on üsnagi märgatavad** (Pantea, 2014). Ka Kiilakoski on leidnud, et **noorsootöö peamiseks tunnusoonteks on personaalsete ja sotsiaalsete oskuste arendamine ning ettevõtlusoskuste arendamist ei saa pidada noorsootöö oluliseks eesmärgiks**. Ta väidab kriitiliselt, et kui noorsootöö annab ettevõtluse survele järele, siis selle tagajärjel lihtsalt sotsialiseeritakse noored hetkel valitsevasse ühiskondlikku olustikku – kuid see praktika ei aita neil saada teadlikuks ühiskonnas toimuvast ega oma arvamust selle suhtes kujundada. Aga noorsootöö eesmärkide hulgas peaks olema refleksiivse ja eetilise ühiskonnaliikme arendamine (Kiilakoski, 2014).

Selle mõtte kõrval on siiski oluline vaadata ka seda, mida noored ise ettevõtlusest arvavad. Haanpää & Tuppurainen (2012) leidsid, et Soome noored leidsid siiski põhjuseid, miks ettevõtja on hea olla. Noored tõid välja, et seeläbi on neil võimalik oma oskuseid paremini kasutada, et ettevõtlus võimaldab noortel

töötada kooskõlas oma väärtuste ja ideoloogiatega ning teha just seda tööd, mis noorele endale huvi pakub. Seega ei seisne noorte motivatsioon ettevõtlusega tegelemiseks ainuüksi äritegevuses, vaid põhineb ka sotsiaalsel ja personaalsel kaalutlustel. Sellest tulenevalt võib seda ka noorsootööga siduda, sest noorte identiteet ning sotsiaalsed suhted mängivad noorsootöös olulist rolli ning ettevõtluses võib näha ka panust kogukonda, nii tööhõive tõstmise kui kogukonna kokkukuuluvuse arendamise kaudu. **On olemas võimalus leida ühisosa noorsootöö ning ettevõtliku mõtteviisi kujundamise vahel. Selleks tuleks põhjalikumalt läbi mõelda see, kuidas noorsootöö spetsiifikat arvestades oleks võimalik noorsootöötajatel ettevõtlikkuse (ja ettevõtluse) kasvule noorte seas kaasa aidata. Euroopa Noortefoorumi jaoks läbiviidud uuring näitas, et mitmete noorsootöö tegevuste kaudu aidatakse noortel arendada ja omandada pädevusi, mida tööandjad neilt ootavad. Eriti arendatakse noorsootöö käigus kommunikatsiooni-, otsustetegemis-, koostöö- ja planeerimisoskusi, aga ka enesekindlust** (Working with Young...2014). Erasmus+ programmist rahastatakse rahvusvahelisi projekte hariduse-, spordi- ja noortevaldkonnas. Enamik projektidest on rahvusvahelised, mille käigus on osalejad teatud aja välismaal, nende jaoks uues kultuurilises ja sotsiaalses keskkonnas. Nagu Euroopa Komisjoni poolt 2011. aastal läbiviidud uuringus selgus, siis suure osa Euroopa Noored programmis osalenute arvates arendasid sellised kogemused nende võtmepädevusi nagu näiteks suhtlemist võõrkeeles või emakeeles, sotsiaalset ja kodanikupädevust, algatusvõimet

ja ettevõtlikkust, kultuuriteadlikkust ja kultuurilist eneseväljendust, õppimisoskust ja matemaatilisi ning infotehnoloogilisi pädevusi. **Sellest võib järeldada, et kogemuse kaudu tavapärasest erinevas keskkonnas olemine võimaldab suuremal määral ka noorte isiklikku arengut ning samuti teha otsuseid ka oma tuleviku kohta** (Podlasek-Ziegler, 2014).

“Selleks, et noorsootöötajad saaksid noortes ettevõtlikkust ja ettevõtlust toetada, ei pea nad olema ise ettevõtlusspetsialistid.”

Selleks, et noorsootöötajad saaksid noortes ettevõtlikkust ja ettevõtlust toetada, ei pea nad olema ise ettevõtlusspetsialistid, vaid tegema koostööd vastava ala spetsialistidega ning ettevõtjatega. EL-i liikmesriigid peaksid tugevdama sidemeid formaalhariduse ja noorsootöö vahel, mis võimaldaks ettevõtlusoskuste paremat omandamist. Lisaks tuleks arendada ka tööriistu, mis võimaldaksid noortel omandatud pädevusi tööandjatele esitleda ja nende olemasolu tõestada (näiteks arendades välja eneseanalüüsi juhendid, oskustepäevikud). Samuti tuleks neid vahendeid levitada seejärel ka tööandjatele, kes saaksid neid kasutada noorte omandatud oskuste väärtustamisel ning arvestamisel (Euroopa Komisjon, 2012).

1.1.4 Noored ja ettevõtlus

Noorte huvi ettevõtluse vastu on üsna suur, Eurobaromeetri (2011) andmetel soovisid umbes 40% noortest saada ettevõtjateks. Siiski on tegelik ettevõtluses tegutsevate noorte osakaal üsna madal ning ainult 4% 15-24-aastastest noortest Euroopa Liidus on iseenda tööandjateks. Arvestades, et paljud noored tegutsevad madalate sisenemisbarjääridega kõrge konkurentsiga tegevusaladel, ei tundu üllatav, et noorte poolt käivitatud ettevõtted ei pruugi kasvada ega tagada jätkusuutlikku sisestulekut (OECD, 2012). Ettevõtluses tegutsevate noorte madalat osakaalu seletab nende vähene inim-, sotsiaalne ning majanduslik kapital. Noortel napib oskusi, teadmisi, kogemusi, kontakte, et edukalt tulla toime ettevõtluses esilekerkivate probleemidega. Ettevõtluse alustamisega seostub ka risk, et ettevõtja senine heaolu ja majanduslik kindlustatus (palgatööl põhinev) võib ettevõtjana tegutsema hakates hoopis väheneda. Seetõttu ei

saa noorte ettevõtlust seostada ainult edukuse ning positiivsete näidetega, vaid tuleb arvestada ka riskiga teha noortele hoopis kahju (Pantea, 2014). Kuigi noored ettevõtjad on riskigrupp, kelle ettevõtted suure tõenäosusega ebaõnnestuvad, on siiski ellujäänud ettevõtetel keskmisest suurem kasvupotentsiaal võrreldes ettevõtetega, mis on loodud vanemate isikute poolt (OECD, 2012). Noorte poolt asutatavate ettevõtete õnnestumiseks on vaja neid toetada nii nõuga kui rahaliselt. Üheks võimaluseks on kindlasti ettevõtlusharidus, kuid lisaks sellele on igati asjakohased nõustamisteenuste pakkumine ning rahaliste toetuste andmine. OECD noorte ettevõtluspoliitika kokkuvõtte (OECD, 2012) põhjal võib öelda, et noorte ettevõtluse tõhususe ja efektiivsuse maksimeerimiseks peaksid ressursid olema suunatud neile noortele, kelle puhul on tõenäosus ettevõtte käivitamiseks kõige suurem. Just neile oleks vaja tagada piisav toetus, mis võimaldaks ettevõtte käivitada ning ka edukalt käimas hoida.

2. NOORSOOTÖÖ OLEMUS NING MÕJU SEOSSES NOORSOOTÖÖ KAUDU NOORTE OMAALGATUSE, ETTEVÕTLIKKUSE JA ETTEVÕTLUSE TOETAMISEGA.

Nagu selle analüüsi eelmises osas juba mainitud, on noorte ja ettevõtlikkuse seost otstarbekas kirjeldada raamistikus, mis võimaldab anda üldise pildi aktiivsest osalemisest tööelus, kas siis tööandjana, üksikettevõtjana või palgatöötajana. Tuleb siiski

nentida, et ettevõtlusest elatumine, eriti aga ka teistele tööandajana tegutsemine on noorte hulgas üsnagi harva ette tulev tegevusviis. Seetõttu ei ole noorte ja ettevõtluse ning noorsootöö ja ettevõtlikkuse seoseid analüüsidest põhjendatud

keskenduda noorsootöö mõjule noorte kujunemisel ettevõtjateks. Noorte hulgas on ettevõtjaid nii vähe, et selle mõistmiseks ning mõjutamiseks on ilmselt vajalik keskenduda pigem nendele üksikutele juhtumitele kui üritada mõjutada kõiki noori universaalse noorsootöö teenuse kaudu ja loota sellest noorte ettevõtluses tegutsemise suurenemist. Sama tulemuse toob välja ka eelmises osas viidatud OECD uuring – ettevõtlustoetused peaksid olema selektiivsed, sihistatud konkreetselt kindlaksmääratud rühmale, mitte aga olema universaalsed, kõikidele kättesaadavad.

Olukord võib olla teistsugune üldiselt ettevõtlikkuse arengut toetavate poliitikameetmete puhul. Laialt mõistetud ettevõtlikkusest – algatusvõimest, loovusest, eestvedamis- ja juhtimisoskustest, meeskonnatööst jt oskustest ning omadustest – on tõenäoliselt kasu paljude ametite ja töiste tegevuste puhul. Kui töötajate hulgas on senisest rohkem tööga suurepäraselt hakkamasaavaid inimesi, on sellest kasu nii konkreetsele isikule, organisatsioonile, kogukonnale kui ühiskonnale laiemalt. Seetõttu on käesolevas osas antud lühiülevaade sellest, mida teatud kvaliteedikriteeriumidele vastavate uuringute põhjal on teada noorsootöö mõjust tegevustes osalenud noortele.

Omadused ja oskused, mida peaks noorsootöö abil mõjutama, oli märgitud aruande eelmises osas. Siinkohal võib põhimomendid üle korrata. **Lähtuvalt vajadusest käsitleda ettevõtlikkust laialt,**

on põhjendatud kasutada elukestva õppe 8 võtmepädevuse raamistikku, mille seitsmes võtmepädevus kannab nime Algatusvõime ja ettevõtlikkus¹. See võtmepädevus jaguneb viieks alamkateooriaks, mis kirjeldavad ettevõtlikkus inimest:

- Suudab ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades.
- Suudab näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi.
- Suudab eesmärgi seada ja ellu viia.
- Suudab korraldada ühistegevusi, näidata initsiatiivi ja vastutada tulemuste eest.
- Suudab reageerida paindlikult muutustele ning võtta arukaid riske.

Võtmepädevuste kontseptsioon ei ole küll ainuke, mis kirjeldab noorte ja ettevõtluse mõiste seoseid. Töehõive seisukohalt on põhjendatud eristada nelja suuremat pädevuste gruppi, mis samuti iseloomustavad ettevõtlikkuse aspekte, küll juba mõnevõrra spetsiifilisemalt:

Tehnilised pädevused: suhtlemine, nii avalikkusega kui grupis kui isikutevaheline, keskkonna jälgimine, probleemilahendusoskused, tehnoloogia kasutamise oskused

Ärijuhtimispädevused: eesmärgistamine ja planeerimine, otsustamine, inimressursi

¹ SANA, võtmepädevused, <http://noored.ee/votmepadevused>; www.riigiteataja.ee/aktiivisa/1280/8201/3013/VV_130m_lisa1.pdf.

juhtimine, turundus, raamatupidamine ja finantsjuhtimine, kvaliteedi juhtimine, ettevõtte üldjuhtimine, turundus, jmt

Isiksuslikud ettevõtlusomadused ja –oskused: enesejuhtimine ja distsipliin, riski juhtimine, uuendused, vastupidavus, eestvedamisvõimed, muutuste juhtimine, strateegiline mõtlemine, kontaktide loomine ja kontaktivõrgustike arendamine.

Konkreetsed tegevusalad, milles ettevõtja tegutseb, tundmine (OECD 2014).

Noorsootöö seisukohast on oluline teadmine, et paljud ettevõtlikkuse aspektid kuuluvad praegusele ajale, 21. sajandi teisel kümnendil Euroopa Liidus ja Eestis ühtlasi ka noorsootöö üldiste eesmärkide hulka, kuna noorsootöö eesmärgid on seotud noorte tööhõivega. Eestis noortevaldkonna olulisima riikliku dokumendi, Noortevaldkonna arengukava 2014-2020, üheks peaeesmärgiks kahest on noorte

töötuse vähendamine. Ümberpöörduvalt sõnastades on eesmärgiks noorte tööturule lõimimise parandamine ja seda ka noorsootöö võimalusi ja meetodeid kasutades. Selles kontekstis on tegemist eeskätt ettevõtlikkuse arendamisega võtmepädevuse võtmes, mitte niivõrd ettevõtjana tegutsemise võtmes. Seega on oluline teada, mida varasemad uuringud ütlevad ettevõtlikkuse arendamise võimaluste ja meetodite kohta.

Kõige usaldusväärsemalt ja laiemalt kirjeldab noorsootöö mõjusid selles osalenud noortele ilmselt 2013 aastal Iirimaa Dublinis tegutseva organisatsiooni Center for Effective Services poolt publitseeritud ülevaade. Ülevaatesse koondati kõik mõjude hindamise minimaalsetele kvaliteedikriteeriumidele vastavad publitseeritud uuringuaruanded ja artiklid. Uuringute hulgast valikute tegemisel oli üheks aluseks ka Iirimaa noorsootöö definitsioon, mis õnneks on aga Eestis kasutatavaga mitmes olulisel punktil üsnagi sarnane. Seetõttu on ka ülevaates toodud tulemused Eestis rakendatavad.

Selle ülevaate kohaselt on noorte ettevõtlikkuse ja ettevõtluse jaoks tähenduslike oskuste ja osaduste arengut ning noorsootöös osalemise seost ilmselt küllaltki palju uuritud. Aruandest ei selgu küll uuringute täpne arv, kuid näha on, et neid on suhteliselt palju.

Tabel 1. Mõju-uuringute arv kolme teema puhul

Teemavaldkond	Konkreetsemad teemad	Uuringute arv*
Suhted teistega	Suhted eakaaslastega, suhted täiskasvanutega, sotsiaalsed suhted, juhtimisoskused, jõustamine, otsuse tegemise oskused.	66
Isiksus	Isiksuse areng, enesehinnang, enesekindlus, tulemuslikkus, identiteet ja iseloom.	64
Kogukond ja ühiskond	Kodanikuaktiivsus, sidemed kogukonnaga, partnerlus-suhted, ühiste huvide defineerimine ja arendamine	36

* kategooriad ei ole üksteist välistavad. Allikas: Dickinson jt 2013: 29.

Uuringute analüüs näitas ka teatud mustrite olemasolu omaduste ning oskuste vahel. noorsootöö tegevuste ja arendatavate-mõjutatavate

Tabel 2. Seos noorsootöö tegevuse ja mõjutatava oskuse-omaduse vahel

		Noorsootöötegevus*						
		Vaba aeg ja meelelahutus	Kunst, draama, muusika	Vaba- tahtlik tegevus	Sport ja sarnased tegevused	Mitte-formaalne õppimine	Sotsiaalsed tegevused	Töötamine
Teemavaldkond	Suhted teistega	29	22	20	17	18	12	6
	Isiksus	26	16	18	16	17	10	5
	Kogukond ja ühiskond	16	9	12	8	10	9	1

* kategooriad ei ole välistavad. Allikas: Dickinson jt 2013: 30.

Nende kahe tabeli põhjal on võimalik öelda, et noorsootöös on enim tegeletud inimeste vaheliste suhete arendamise-parendamisega ning ka isiksuse arengule toeks olemisega. Mõlemad need aspektid võivad olla kasulikud ka ettevõtlikkuse arendamisel.

Kahjuks ei esita see kaardistus mõjude suundasid ja tugevust ega ka mitte konkreetseid noorsootöö tegevusi ja nende mõjusid, vaid ainult üldistatud ülevaate teemadest, mida on uuringutes käsitletud.

Et aktiivne osalemine erinevates noorsootöö tegevustes on positiivselt seotud mitmete isiksuse omadused ja oskuste arenguga, selle kohta on mitmeid tõendeid. Näiteks need, kes

olid aktiivsed koolivälistes tegevustes oma keskkooli aastatel on tõenäolisemalt poliitiliselt ja kodanikuna aktiivsed ka täiskasvanuna (Kirlin 2003). Poliitiline ja kodanikuaktiivsus on olulised omadused ka ettevõtlikkuse, kasvõi näiteks sotsiaalse ettevõtluse kontekstis. Samuti võib tunniväliseid tegevusi pidada oluliseks noorte ettevõtlikkuse arengu toetajana. Tunnivälisest programmides osalemine mõjutab positiivselt noorte enesehinnangut ja eneseteadvust, nende sotsiaalsed oskused, koostööd teistega ja juhtimisoskusi, arendades oskusi käituda tulemuslikult nõudlikus sotsiaalses keskkonnas, samuti aitab see parandada õpitulemusi (Durlak ja Weissberg 2007 DCSF2007: 25-29; Granger 2008 Fredriks ja Eccles 2006). Isiksuslik kasv ja suurenenud eneseusk

on kindlasti ühed kõige märgatavam tulemused noorsootöös osalemisest (Dworkin et al. 2003) – ja need omadused on olulised ka noore ettevõtlikkuse arenguks. Lisaks nendele omadustele on noorsootöös osalemisel positiivne mõju ka töösuhetele ja kohaliku kogukonna kaasamisele (NYA 2008; Feinstein et al. 2008 Feinstein et al. 2006). Vaba-ajaline tegevus osalevate ja osalenud noorte ühiskondlik ja poliitiline aktiivsus on suurem kui mitte osalenud noortele iseloomulik (Mattero ja Campbell-Patton 2008); ka see omadus on tähtis ettevõtlikkuse arengul.

Samas, kuigi noorsootöö mõju üldpilt olemasolevate uuringute põhjal on üsna positiivne, tuleb siiski öelda, et suhe noorteprogrammis osalemise ja selle mõju vahel on väga keeruline. Mõju sõltub programmide ülesehituses, sellest, milliseid oskusi ja omadusi soovitakse programmiga mõjutada, samuti eelnevatest ja vahendavatest muutujatest nagu näiteks sugu, oskuste tase, sotsiaalne positsioon ja teised sarnased karakteristikud (Feldman ja Matjasko 2005). **Et noorsootöö tegevustel oleks tulemusi, peavad noorsootöö tegevusi ja keskkondi iseloomustama mitmed tunnused:**

- positiivne personali / juhendajate ja noorte suhe, asjakohane järelevalve ja toetus turvalises keskkonnas, kus keskendutakse pädevuse ja oskuste arendamisele vastavalt

noorte vajadustele ja võimetele;

- lihtne juurdepääs noorsootöö tegevustele ja keskkondadele, loovad ja atraktiivsed tegevused erinevate oskuste õpetamiseks ja omaduste arendamiseks;
- täiskasvanud juhendajad ja/või vanemad eakaaslased, keda noored usaldavad ja kes organiseerivad tegevusi ning annavad taga sisidet noortele, juhendavad ja aitavad neid;
- noorte kaasamine tegevuste, projektide, programmide väljatöötamisse ja elluviimisse, noortele antakse võimalus tegelikult otsused mõjutada;
- võrdsetel alustel positiivsed suhted noortel omavahel, kedagi ei diskrimineerita;
- projektide ja programmide tõenduspõhine disain ja juhtimine;
- piisavad rahalised ja administratiivsed ressursid tegevuste läbiviimiseks.

(Moore et al. 2010a; Moore jt; 2010b; Goldblatt ja Lewis 1998: 16, 123 ; National Research Council 1993: 193-234; Goss et al. 2008).

Kuna ühtne teoreetiline raamistik ja mõistete süsteem noorsootöö mõjude ja tulemuslikkuse hindamisele puudub, nagu ka noorsootöö mõjude uuringud noore ettevõtlikkusele ja ettevõtluse pädevuste arengule (kuigi üht-teist on olemas ettevõtlikkuse aspektide kohta²), võib öelda, et noorte ettevõtlikkuse erinevate aspektide arendamisel tuleb lähtuda noorsootöö

² Puudub ka usaldusväärne teadmine selle kohta, et ettevõtlikkus noorte ettevõtluse tähenduses on taandatud üksikosadele. Kuna mõjuanalüüside hulgas ei ole selliseid tegevusi, mille fookuses oleks ettevõtlikkuse ja ettevõtluse arendamine, siis on keeruline öelda, et saadud tulemused oleksid otseselt kasulikud selliste tegevuste planeerimiseks ja mõistmiseks, mille eesmärk on suurendada just noorte ettevõtlikkust majandustegevuse mõttes.

üldistest kvaliteedi tagamise põhimõtetest. Spetsiifilisi nõudeid ettevõtlikkuse erinevate aspektide arendamiseks tõenäoliselt ei ole. Võib soovitada,

et konkreetsed tegevused plaanitakse ja tehakse teoks lähtuvalt noorsootöö üldistest põhimõtetest.

3. EESTI NOORTEVALDKONNA TÖÖTAJATE PÄDEVUSED (TEADMISED, OSKUSED JA HOIAKUD) SEoses NOORSOOTÖÖ KAUDU NOORTE OMAALGATUSE, ETTEVÕTLIKKUSE JA ETTEVÕTLUSE TOETAMISEGA

Tallinna noorsootöötajate arvamusuuringust (Rannala 2015: 9) selgus, et noorte omaalgatuse toetamine ja kaasamine on noortekeskuse üks olulisemaid ja meeldivamaid ülesandeid. Samas enamik noorsootöötajaid tegeleb selle teemaga vaid 1-5 tundi nädalas. Samuti tuli vastustest välja erinevaid lähenemisi noorte omaalgatuse toetamise ja kaasamise kontseptsiooni lahtimõtestamisel: oodatakse, et noored ise tulevad ja teevad, omaalgatuseks peetakse mõne mängu alustamist keskusel, aga samas ka informeerimist võimalustest, konsulteerimist ja ideede elluviimise toetamist. Küsimusele, mida peetakse noortekeskuste töö kontekstis noorte omaalgatuse toetamiseks ja kaasamiseks vastati põhiliselt, et see on noorte toetamine nende oma ideede realiseerimisel. Sealjuures mõnel juhul tõsteti esile kuulamise olulisust (et noor üldse julgeks ideid avaldada), mõnel juhul positiivse kogemuse pakkumise olulisust ideede teostamisel, mõnel juhul tagasiside olulisust. Mõni vastaja rõhutas ainult informeerimise (võimalustest) olulisust. Üks

vastaja nägi end noorte omaalgatuse toetamisel mentorina. Oli ka vastuseid, milles rõhutati, et noorte omaalgatus on nendepoolne omaalgatus, mis tekib ja arenebki soovivatult ise.

"Noorte omaalgatuse toetamine ja kaasamine on noortekeskuse üks olulisemaid ja meeldivamaid ülesandeid."

Eestis ei ole eraldi uuritud noorsootöötajate ettevõtlikkuspädevust. Üht-teist huvitavat leiab aga uuringu „Eesti noorsootöötaja, tema pädevused ja koolitusvajadused“ tulemustest (Murakas 2010: 57-58). Näiteks pidasid noorsootöötajad oma töös olulisteks isikuomadusteks loomingulisust (49% vastajatest), sellele järgnesid empaatiavõime,

hea stressitaluvus, sõbralikkus, kohusetundlikkus ja algatusvõime. Kõige vähem mainiti nõudlikkust, täpsust ja kindlameelsust. Loomingulised, algatusvõimelised ja proovimist ning eksimist lubavad noorsootöötajad oleks kindlasti noortele headeks eeskujudeks.

Kui noorsootöötajatelt küsiti oskuste arendamise kohta, siis lisaks isiklike oskustele pidasid noorsootöötajad oluliseks projektkirjutamise ning motiveerimisoskuse arendamist, mis samuti toetavad noorte ettevõtlikkuse arendamist (Murakas 2010: 63-64).

3.1 Noorsootöötajate ettevalmistus

Noorsootöötaja **kutsestandardis on ettevõtlikkuse arendamine olulisel kohal**. Nii IV, VI kui ka VII taseme noorsootöötaja tööülesannetena on välja toodud osalusmotivatsiooni ja -harjumuste kujundamine, omaalgatuse toetamine ja võimaluste loomine nende elluviimiseks ning eestvedamise ja ettevõtlikkuse julgustamine. Lisaks kajastuvad need ka tegevusnäitajates: noortele erinevate osalusvormide ja aktiivse osaluse, omaalgatuse,

eestvedamise ja ettevõtlikkuse põhimõtete-võimaluste tutvustamine ja nendes osalema julgustamine. Kuna VI ja VII taseme noorsootöötajad arendavad noortevaldkonda ning juhivad noorsootöö asutusi, siis on näiteks ettevõtlikkuse pädevusega seoses noorsootöötaja VII tasemele seatud lisategevusnäitajad: tingimuste loomine ettevõtlikkuse ja omaalgatuse arendamiseks ja noorte omaalgatust toetavate arengusuundade kujundamine eri tasanditel ning teiste noorsootöötajate juhendamine noorte ettevõtlikkuse toetamisel³.

Noorsootöö õppekavades on ettevõtlikkusele eraldi tähelepanu pööratud. Narva kolledži bakalaureusetaseme õppekavas "Noorsootöö" 2016/2017 sisseastunutele on 3 EAP mahus kohustuslik aine „Ettevõtlikkusõpe“, kus antakse ülevaade ettevõtlikkusõppe meetoditest ja isiksuse mõjutamise võtetest hariduses, teiste riikide kogemusest ning ainete lõimimise võimalustest ettevõtlikkuse ja ettevõtluse õpetamisega. Lisaks on programmis valikained „Ettevõtluse alused“ ja „Ettevõtlusega alustamine“, mõlemad mahuga 3 EAP⁴.

Tallinna Ülikooli bakalaureuseõppes „Noorsootöö“ on kohustuslik aine „Noorte ettevõtlikkus ja karjäär“ (6 EAP), mis tutvustab üliõpilastele ettevõtlikkuse ja karjääriplaneerimise põhimõtteid noorsootöös⁵.

TÜ Viljandi kultuuriakadeemia „Huvijuht-loovtegevuse õpetaja“ rakenduskõrghariduse õppekavas pööratakse

³ Noorsootöötaja kutsestandardid IV, VI ja VII tase <http://kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/>

⁴ www.narva.ut.ee/et/1152184

⁵ <http://www.tlu.ee/et/Haridusteaduste-instituut/noorsootoo>

kitsamalt rõhku ettevõtlusele. Kohustuslikud ained on „Ettevõtja baaskursuse praktika“ ja „Loovettevõtja baaskursus“, mõlemad mahuga 6 EAP. Valikainena on võimalik veel lisaks võtta „Loomemajanduse alused“ (3 EAP)⁶.

Lisaks on noorsootöötajatel võimalik osaleda ettevõtlikkuse arendamise teemalistel **täiendkoolitustel**. Näiteks viib Junior Achievement Eesti iga-aastaselt läbi ettevõtlusõppeprogrammide „Õpilasfirma“ ja „Minifirma“ juhendajate koolitusi⁷.

Euroopa Sotsiaalfondi ning Eesti Vabariigi kaasrahastusel elluviidava programmi „Noorsootöö kvaliteedi arendamine“ raames toimusid 2009-2011 mitmed

täiendkoolitused ettevõtlikkuse teemadel („Ettevõtlik noor“, „Ettevõtlikkus noorsootöös – noore edu ja hakkamasaamine“ ja „Ettevõtlikkuse temaatika noorsootöös – tabud, võimalused ja väärtused“). Lisaks toimusid metoodilised ja enesearenduskoolitused, mis tõenäoliselt aitasid noorsootöötajatel noori rohkem inspireerida. Erinevatel koolitustel osalenutel paluti hinnata kuivõrd on paranenud noorte ettevalmistus tööturul vajalike teadmiste ja oskuste osas tänu noorsootöötajate osalemisele ESF koolitustel. Vastanutest 13% kirjeldas positiivse muutusena aktiivsuse, julguse ja ettevõtlikkuse kasvu noorte seas. Edasiste koolitusvajaduste osas toodi siiski välja, et soovitakse paremini arendada noortes loovust ja ettevõtlikkust. (ESF programmi...2011: 55)

4. ETTEVÕTJATE KAASAMINE NOORSOOTÖÖSSE

Euroopa Elukestva Õppe Platvormi ettevõtlikkuse arendamise heade näidete kogumikus tuuakse välja, et noorte juhendajatel on ettevõtlikkuse arendamisel ja ettevõtluse populariseerimisel võtmeroll. Ilma nende entusiasmata ei õnnestu noori inspireerida, kuid nad vajavad tuge ja vahendeid, et läheneda teemale õppijakeskselt. Kõige olulisem on see, et **juhendajad oleksid kontaktis ning seaksid õpieesmärke koos ettevõtjatega**. (EUCIS-LLL..2013: 5)

Kui antud töös vaadati erinevaid Eesti noorte ette-

võtlikkuse arendamise meetodeid, siis oli näha, et **noorsootöötajad võiksid sagedamini ja sisuliselt ettevõtjaid kaasata**. Analüüsitud 100 meetodi puhul polnud 43 juhul ettevõtjaid kaasatud, 34 tegevuses olid ettevõtjad koolitajateks-mentoriteks ja sisuloomes osalesid ettevõtjad 12 juhul. Lisaks oli valimis 11 ettevõtjate endi algatust. Ettevõtjate kaasajateks on pigem ettevõtlikkust arendavad vabaühendused ja maakondlikud arenduskeskused. Noorsootöö asutustest kaasasid ettevõtjaid peamiselt noorteorganisatsioonid. **Vaata täpsemalt lk 58.**

⁶ www.kultuur.ut.ee/et/oppekavad/huvijuht

⁷ www.ja.ee

Paljud **ettevõtjad on üles näidanud valmidust** noorte arengusse panustamiseks. Koostöövõrgustik Ettevõtlikkuse Edendamiseks ja Junior Achievement on kodulehel avaldanud nimekirjad ettevõtjatest, kelle poole õpetajad ja noorsootöötajad võivad pöörduda⁸. Samas ei ole teada kas noorsootöötajad on nendest võimalustest teadlikud ja millised on nende hoiakud ettevõtjate kaasamise suhtes. Vähesele teadlikkusele viitab küll see, et „**Koostöövõrgustik Ettevõtlikkuse Edendamiseks**“ **138 liikmest on vaid 2 noorsootöösutused**: 1 huvikool ja 1 noortekeskus. Enamik võrgustiku liikmeid on eraettevõtted, lisaks on esindatud ka noorte ettevõtlikkuse arendamisega tegelevad vabariiklikud ja avaliku sektori allasutused, sh maakondlikud arenduskeskused.

Uuringu „Eesti noorsootöötaja, tema pädevused ja koolitusvajadused“ (Murakas 2010: 43) toodud andmetest selgub, et koostööd võiks üldiselt olla rohkem. Kohe pärast materiaalseid küsimusi (vahen-

dite nappus ja väike palk) ning vähest tunnustatust paneb noorsootöötajaid kõige rohkem **muretsema koostöö puudumine** noorsootöö valdkondade vahel (25% vastanutest) ja koostöö puudumine teiste partnerite, kodu ja kooliga (21%).

Noorsootöötajad ei pea olema ettevõtlusspetsialistid või looma ise ettevõtlusprogramme. Pigem peavad nad töötama koos olemasolevate antud tegevusala ametkondade ning ka ettevõtjatega. Uute programmide loomisest on tõenäoliselt tõhusam töötada koos või luua partnerlussuhted olemasolevate struktuuride ja programmidega. (Kost 2014: 62)

Lisaks rohujuure tasandil tehtavale koostööle on oluline **suurendada noorsootöö osa olemasolevates võrgustikes ja programmides**, nagu näiteks „Koostöövõrgustik Ettevõtlikkuse Edendamiseks,“ ettevõtlusõppe programm „Edu Tegu“ ja „Ettevõtlik kool“.

5. NOORSOOTÖÖS ÕPITU SOTSIAALNE JA FORMAALNE TUNNUSTAMINE SEoses NOORTE ETTEVÕTLIKKUSEGA

Eesti noortevaldkonna arengukava 2014-2020 nelja eesmärgi seas on noortevaldkonna mõjusam toimimine, mille üheks väljundiks on suurendada noorsootöö hariduslikku mõju ja toetada noorsootöö kvaliteeti noorte võtmepädevuste arendamisel.

Praktiliselt tähendab see vajadust mõista õppe protsessi noorsootöö kontekstis, toetada õppimist ning näha võimalusi, kuidas luua soodne keskkond noorte arengu analüüsimiseks ning noorsootöös õpitu sotsiaalseks ja formaalseks tunnustamiseks

⁸ www.ja.ee/mentorid, www.ettevotlikkus.ee/leia-partner

ühiskonnas. Noorteseire aastaraamatus 2013 käsitletakse noorsootöö tulemuslikkuse hindamisel õppeprotsessi juhendamise teemaatikaga seotult ka teist külge: fookuses on enese(hindamine) ja õpitulemuste demonstreerimine. Tähtsaim aspekt on õppija ehk noore suurem teadlikkus oma pädevustest ja endast kui õppijast. Samuti tuleb arvestada kasvanud vajadusega näidata õpitulemusi teistele sidusrühmadele (näiteks lapsevanemad, õpetajad ja õppejõud ning tööandjad) ja avalikkusele laiemalt. See on omakorda seotud mitteformaalse õppimise tunnustamisega. Kehtiva noorsootöötaja kutsesstandardi kohaselt on tasemel 4 noorsootöötaja töö osaks kogetu ja saavutatu hindamine koos noortega, tagasiside andmine ja eneseanalüüsi juhendamine. (Taru 2013: 83)

Noorsootöös omandatud pädevuste kindlaksteigmiseks kasutatakse erinevaid hindamismeetodeid, näiteks testid, vestlus, vaatlus, enesehindamine, simulatsioon. Pädevuste hindamise järel astuvad mängu pädevuste demonstreerimise meetodid, näiteks CV ja esitaja enda koostatud pädevuste kirjeldus, kolmandate poolte kirjeldused (näiteks soovituskiri, tunnustused, auhinnad) ning näidised (juba varem tehtud töö). **Nii hindamine kui ka pädevuste demonstreerimine on noore arengu ja tööhõivevalmiduse suurendamise seisukohalt olulised.** Pädevuste näitamine võib otseselt aidata tööd leida. Omandatud-arendatud pädevuste kindlaksteigmise lisaväärtuseks on aga õppimisest teadlikuks saamine, mis võib parandada märgatavalt enesehinnangut, hoiakuid ja käitumist ning selle kaudu omada tugevamutki mõju.

Noorsootöötajad saavad siinkohal noori aidata erinevate meetodite tutvustamise ja tagasiside andmise kaudu. Järgnevalt on toodud mõned olulisemad pädevuste hindamise ja demonstreerimise näited Eestist ja välismaalt.

5.1 Näited pädevuste hindamise meetoditest
Noortepass⁹ (inglise keeles *Youthpass*) on mõeldud eelkõige programmi „Euroopa Noored“ raames toimunud projektide ja nendes õpitu kirjeldamiseks nii osalejatele endile kui ka väljapool seisvatele inimestele. Õppeprotsessi eesmärgistatakse ja analüüsitakse läbi 8 elukestva õppe võtmepädevuse. See annab ühelt poolt ametliku kinnituse konkreetse „Erasmus+: Euroopa Noored“ programmi raames aset leidnud noorteprojektis osalemise kohta. Teisalt võimaldab see muuta projektide käigus toimuvat mitteformaalset õpet nähtavamaks ja arusaadavamaks inimestele väljastpoolt noortevaldkonda.

Noortepassi mõju uuring näitas, et see on hinnatud abivahend. Tänu Noortepassile saavad osalejad paremini aru, mida nad õppisid projekti käigus. Seeläbi suudavad inimesed ka paremini oma õppimist eesmärgistada ja planeerida. Õpitu mõtestamine ja kirjapanek aitavad seda paremini esitleda ja rakendada. **Uuring näitas, et Noortepass on aidanud tõsta noorte eneseusku ning kirjeldada oma ettevõtlikkusega seotud pädevusi.** Seega võib olla tegemist dokumendiga, mida läheb

vaja oma ettevõtte loomisel vajalike kompetentside tõestamiseks (nt potentsiaalsele rahastajale). (Taru-Kloosterman 2013: 25- 29)

"Noortepass on aidanud tõsta noorte eneseusku ning kirjeldada oma ettevõtlikkusega seotud pädevusi."

Antverpeni Noorte Kompetentsikeskustes (*Youth Competence Centres of Antwerp*) on noorsootöötajate üheks peamiseks rolliks aidata noortel aru saada, milliseid kompetentse nad on saanud mitteformaalses õppes. Koos tehakse arenguplaan ja noorsootöötaja aitab kirjeldada saadud oskusi ning annab noorele tagasisidet. (Bamber 2014: 14)

Mitmeid töövahendeid noorte tööle saamise lihtsustamiseks on välja arendatud ka **skautide liikumises**. Prantsuse skautidel on enesehindamise tööriist *Valorise-toi* (otsetõlkes „jõusta ennast“) mis aitab noortel oma kogemused nii-öelda tõlkida töödandjale arusaadavaks. See materjal on saadaval inglise, hispaania, prantsuse, taani, poola, serbia ja tšehhi keeles¹⁰. Suurbritannia skaudid koostasid juhendmaterjali *Get Ahead: Scouting and Employability*¹¹, mis aitab noortel oma kogemusi analüüsida

⁹ noored.ee/noortepass

¹⁰ <https://www.scout.org/node/6335>

¹¹ members.scouts.org.uk/f105298

ja lisada CV-sse, kandideerimisavaldustesse ning kasutada tööintervjuul küsimustele vastates.

5.2 Saadud oskuste demonstreerimise näiteid

Europassi CV¹² on dokument, mis võimaldab tõhusalt ja selgelt kirjeldada oma oskusi ja kvalifikatsioone. CVd saab täita nii veebis kui ka arvutis. Põhjalik CV formaat suunab inimesi detailsemalt kirjeldama oma kogemusi ja õpitut.

Stardiplats¹³ on veebikeskkond, kus noored saavad sõnastada ja mõtestada mitteformaalse õppimise teel omandatu. Seal on võimalik sisestada isikuandmeid, õpikogemusi, töökogemusi, muid oskusi ja lisainfot, mille põhjal genereeritakse CV. Valida on tavapärase Stardiplatsi- CV või Europassi- CV vahel. Võimalik on lihtsalt teha ja saata erinevaid CVsid, peites ja muutes nähtavaks asjassepuutuvaid kogemusi.

Vabatahtliku Pass¹⁴ annab võimaluse kirja panna vabatahtlikus tegevuses omandatud kogemused, teadmised ja oskused. Vabatahtliku Passi saab esitada tööle, õppima või stipendiumile kandideerides lisana CV juurde. Selle loomisel arvestati Europassi ja Noortepassi võtmepädevustega ning Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitustega võtmepädevuste kohta elukestvas õppes. Sisaldab ka organisatsiooni iseloomustust vabatahtlikule ja

vabatahtliku arvamust organisatsioonist.

Sloveenia projekt „Nefiks“ („non-formal index“) pakub veebikeskkonda elektroonilise portfoolio pidamiseks ja Europassi CV koostamiseks. Kogemused on jaotatud 6 kategooriasse: aktiivne kodanik ja osalemine projektides; töökogemus, sh lühiajalised töövormid; koolitused jms; laagrid ja vabatahtlik tegevus; rahvusvahelised kogemused; muud oskuste ja kogemuste saamise viisid. Tööandja saab Nefiksilt omalt poolt täiendada ja lisada soovituskirju. Lisaks sellele on Nefiks saadaval ka soliidse märkmikuna, kuhu noor saab lisada on kogemusi jooksvalt. Seda soovitatakse võtta kaasa ka tööintervjuule. Nefiks projekti abil on üle 10 aasta edukalt vabatahtlikkuse ja mitteformaalse õppe väärtusest teavitatud. Projekti raames korraldatakse töötubasid, kohtumisi sidusgruppidega ja teavitustegevusi. Projektist kasu saanud noored kaasatakse tuutoritena teisi noori juhendama ja üritustel lahendust tutvustama. (Bamber 2014: 14)

Nefiksi reklaamklipp¹⁵ tundub olevat suunatud eelkõige ettevõtlikele ja aktiivsetele noortele: tööintervjuul käijale pakutakse soovitud kohta, aga ta loobub, kuna tal nii palju kogemusi, et teeb hoopis oma ettevõtte. Teise noore kallal aasitakse, et miks ta tööle läheb kui tal juba märkmik nii täis, et enam ei mahu kogemusi lisama.

¹² europass.cedefop.europa.eu/et/documents/curriculum-vitae

¹³ www.stardiplats.ee

¹⁴ vabatahtlikud.ee/vabatahtlik-tegevus/vabatahtliku-pass

¹⁵ www.talentiran.si/index.php?option=com_content&view=category&id=51&Itemid=514

5.3 Saadud oskuste valideerimise ehk tunnustamise näited

Veebilahendus „D-zručnosti pre zamestnanie“¹⁶ pakub Slovakkia **vabatahtlikele** võimalust saadud oskusi valideerida. Vabatahtlikud täidavad veebiküsitluse, mis aitab neil sõnastada saadud kogemused ja vabatahtlikus töös õpitu. Nad võivad lisada pilte ja videoid või muud tõendusmaterjali. Täidetud küsitluse vaatab üle vabatahtliku koordinaator. Matej Bel Ülikool koostöös Vabatahtlike Keskuste ja organisatsioonide Platvormiga (*Platform of Volunteer Centers and Organizations*) väljastab ametliku sertifikaadi, mis kinnitab, et vabatahtlik omandas need oskused.

Junior Achievementi õpilasfirma programmis¹⁷ osalejatele pakutakse võimalust läbida veebis Euroopa ettevõtluseksam. Eksami edukalt sooritanud õpilased saavad rahvusvahelise tunnistuse. Entrepreneurial Skills Pass on rahvusvaheline ettevõtlusteadmiste tunnistus, mis on kooskõlastatud

Junior Achievement Europe võrgustiku liikmetega üle Euroopa. See tõendab, et gümnaasiumi- või kutsekooli õpilane on omandanud teoreetilised ja faktilised teadmised ning kognitiivsed ja praktilised ettevõtlus-, majandus- ja finantsoskused.

ASDAN Tunnustuse Võrgustik (*ASDAN Awards Network, koordinaator UK Youth*)¹⁸ ühendab Suurbritannia organisatsioone, mis tunnustavad mitteformaalset õppimist. Nende liikmeks sobivad asutused, mis pakuvad mitteformaalset õpet süsteemsel moel, võimaldavad saavutatut selgelt hinnata ja omavad kvaliteedi tagamise süsteemi. Mitteformaalses õppes saadud kogemused on kirjeldatud võimalikult sarnaselt formaalhariduses kasutusel olevatele standarditele, kasutatakse tasemeid ja ainepunkte.

Populaarseks suunaks õpitulemuste demonstreerimises on **digitaalsete õpimärkide** (*Open digital badges*) kasutuselevõtt. Iga märgiga käib kaasas oluline info: nimetus, kirjeldus, väljaandja, väljaandmise aeg ja õpitu hindamise viis. Tehnilise lahenduse töötas välja Mozilla 2011. aastal. Õpimärgiseid saab jagada sotsiaalmeedias või koos CV-ga potentsiaalse tööandja või õppeasutusega. Pilotprojekt viidi läbi 2016. aastal Leedus, kus testiti õpimärgiseid UNESCO programmis osalevates koolides. Projekti tulemuste analüüsist selgub, et üldjoontes oli tegemist hea meetodiga õpitulemuste demonstreerimiseks, mis ühtlasi innustas noori

¹⁶ volwem.dobrovolnickecentra.sk

¹⁷ www.ja.ee/esp-eksam

¹⁸ www.asdan.org.uk

rohkem osalema ja tegevustes aktiivsemat rolli võtma. **Väljakutsetena toodi muuhulgas välja, et õpilaste jaoks seostuvad õpitulemused vaid hinnetega ning nad ei oska tihti näha vajadust mitteformaalse õppe tulemuste demonstreerimiseks.** (Rapalaité et al. 2016: 14-15)

Märkide haldamiseks on loodud erinevaid keskondi. Üheks neist on **Badgecraft**¹⁹, mis pakub märkide loomise ja kogumise terviklahendust. See veebikeskkond on osaliselt tõlgitud ka eesti keelde.

5.4 Noorte ettevõtlikkusega seotud tunnustused ja auhinnad Eestis

Väline tunnustus aitab noortel oma oskusi paremini

demonstreerida. Õnneks on erinevaid tunnustusüritusi Eestis päris palju.

Eesti Noorsootöö Keskus koordineerib noortevaldkonna tegijate tunnustuskonkurssi²⁰, mille eesmärk on esile tõsta noorsootöösse panustanud ning noortevaldkonda edendanud inimesi ja organisatsioone ning silmapaistvamaid ja olulisemaid algatusi, millel on oluline mõju kohalikul, maakondlikul, üleriigilisel või rahvusvahelisel tasandil. Ära märgitakse nii aasta sündmus/algatus/koostöö kui ka aasta noortemalev, noortelaager, osaluskogu ja noorteorganisatsioon.

Igas maakonnas toimuvad oma noortevaldkonna tänuüritused, kuid kategooriad ja formaadid

¹⁹ www.badgecraft.eu

²⁰ www.entk.ee/tunnustamine

varieeruvad. Näiteks Ida-Virumaa Noortekogu²¹ tunnustas 2016. aastal tublisid Ida-Virumaa noori ja noorsootöösse panustajaid kategooriates Aasta noor/noorte sõber/noorte tegu/ noortesõbralik ettevõtte/ noortegrupp.

Valgamaa Noortekogu²² on aastaid tunnustanud noori ja noortevaldkonnas tegutsevaid inimesi. Alates 2015 tunnustab aasta noorsootõtajat, noorte toetajat ning noorte omaalgatust Valga maavalitsus, Noortekogu jätkab aasta noore tiitli väljaandmist.

Järvamaal toimus 2016. aastal Inspiratsioonipäev Järvamaalt pärit inimeste edulugudega ja tänuõhtu „Aasta tähed“²³, kus tänati ja premeeriti Järvamaal silma paistnud inimesi, tegusid ja sündmusi. Välja kuulutati viis erinevat kategooriat, sh „Aktiivne noor. Lisaks anti üle andeka õpilase preemia ja tänati viite omavalitsust „Kaasan Noort“ aumärgisega. Sündmust korraldasid Järvamaa Omavalitsuste Liit, Järvamaa Noortekogu, Järva Maavalitsus, Järvamaa noorsootõtajad, Paide Avatud Noortekeskus.

On ka **maakonnast väiksemate piirkondade** näiteid tunnustamisest. Mustamäe noorte tunnustusürituse²⁴ eesmärk on tänada ja tunnustada neid noori kes oma tegude, energia ja ideedega Mustamäe ellu

panustavad. Nomindeeritakse kuues kategoorias: „Tegus noortegrupp“, „Noor algataja“, „Aktiivne osaleja“, „Noor talent“ spordivaldkonnas ja kaunite kunstide valdkonnas ning „Hea idee“. Üritust korraldavad Mustamäe Õpilaste Tegus Esindus, Mustamäe Noorteparlament ja Mustamäe Avatud Noortekeskus.

"Väline tunnustus aitab noortel oma oskusi paremini demonstreerida. Õnneks on erinevaid tunnustusüritusi Eestis päris palju."

Karksi-Nuia noortekeskuses²⁵ tunnustatakse „Aasta algatust“ ja „Aasta tegijat“.

Saue vallas toimub üritus „Särts“²⁶, mille eesmärk on tunnustada kogukonnas silma paistnud 7-26 aastasi noori ning motiveerida neid samas vaimus jätkama. Konkursi üleskutses on öeldud: „Ta on ehk osalenud mõnes toredas projektis või korraldanud põnevaid üritusi. Tal võib olla ette näidata häid

²¹ idavirumaanoortekogu.blogspot.com.ee

²² tankla.net/noortekogu.html

²³ www.facebook.com/jarvamaanoortekogu

²⁴ www.mank.ee/uritused/tunnustus

²⁵ knnk.karksi.ee/tunnustuskonkurss.html

²⁶ sauevald.ee/vallavalitsus

sportlikke tulemusi või on saavutanud mõnel konkursil hea koha. Ta on aktiivne ning paistab silma oma tegevusega.“

Tallinna spordi- ja noorsooameti tunnustusauhindade konkursil "Suured teod"²⁷ on järgmised kategooriad: „Suured teod Tallinna noortele“, „Tallinna noorte suured teod“, „Laste- ja noortesõbralik tegu“, „Tallinna laste- ja noortesõbralik ettevõtte“ ning „Tallinna aasta noorsootöötaja“.

Lisaks korraldavad **ettevõtted ja vabaihendused ka kitsama valdkonna tunnustusüritusi.**

Ettevõtlike Noorte Koda JCI on algatanud programmi „**Silmapaistev Noor Eestlane**“²⁸, mille raames tunnustatakse noori 18.-40. eluaastat, kes paistavad silma märkimisväärsete tulemustega oma tegevusalal ning kes algatavad positiivseid muutusi. Nende eesmärgiks on tõsta au sisse sotsiaalselt vastutustundlikud liidrid ühiskonnas, kes motiveerivad oma tegevusega ka teisi noori püüdlema eeskujulikkuse ja ühiskondliku vastutustundlikkuse poole.

„**Tulevikutalent**“²⁹ on Maxima Eesti poolt aastal 2011. aastal ellu kutsutud stipendiumikonkurss, mille eesmärk on aidata andekaid 5.-12. klasside õpilasi nende unistustele lähemale. Konkursil on 4

kategooriat. Üheks neist on ettevõtlikkustalent, kus tunnustatakse noori algatuste eest, mis muudavad maailma toredamaks ja paremaks paigaks. Ettevõtlikkustalent võib olla noor, kes on organiseerinud mõne eriti vahva sündmuse, pannud aluse mõnele ühiskondlikule liikumisele või õpilasfirmale. 2016.a tunnustati Tulevikutalendi tiitli ja kuni 1000-eurose stipendiumiga 12 noort 4 kategoorias.

„**Tegusa maanoore**“³⁰ aunimetust omistatakse Pärnumaa Kodukandi poolt 14-22. aastasele noorele, kes oma tegevusega on eeskujuks teistele noortele.

„**Hea Eeskuju**“³¹ on konkurss, millega tunnustatakse neid koolinoori, kes on oma vabast tahtest viinud kodukandi või kaaskondlaste hüvanguks ellu midagi sellist, mis väärrib üldsuse tähelepanu ja tänu. Konkurssi korraldab Noortekonverentsid MTÜ ja preemiad antakse kätte konverentsi „Lahe koolipäev“ raames.

Vabatahtliku tegevuse üleriigilise tunnustamise³² eesmärgiks on tuua esile inimesed, kes on vabatahtlikult panustanud Eesti ühiskonna arengusse ja vabatahtlikku tegevust toetanud ning avaldada neile austust ja tänu. Pidulik tunnustamisüritus toimub rahvusvahelise vabatahtlike päeva (5. detsember) paiku juba alates 2005. aastast. Alates

²⁷ www.tallinn.ee/est/Suured-teod

²⁸ www.jci.ee/toyp

²⁹ www.tulevikutalent.ee

³⁰ www.parnumaakodukant.ee

³¹ noortekonverents.ee

³² vabatahtlikud.ee/vabatahtlik-tegevus/tunnustamine

2013. aastast korraldab tunnustamisüritust Eesti Külaliikumine Kodukant. Tunnustamist toetavad Kodanikuühiskonna Sihtkapital ja Siseministeerium ning patrooniks on Vabariigi President. Tunnustusi jagatakse kolmes kategoorias:

- **Aasta Vabatahtlik:** tunnustatakse vabatahtlikke, kes on järjepidevalt panustanud Eesti ühiskonna arengusse;
- **Vabatahtlike kaasaja, juhendaja:** tunnustatakse vabaihendusi või inimesi (juhendajaid), kes on järjepidevalt juhendanud vabatahtlikke, neid innustanud ja kaasanud;
- **Ettevõtte või asutus:** tunnustatakse ettevõtet või avaliku sektori asutust, mis on soodustanud oma töötajate vabatahtlikku professionaalset tegevust vabaihendus(t)es

Õpilasfirmad³³ saavad tähelepanu ja tunnustust

läbi iga-aastase õpilasfirmade võistluse, mille võitja esindab Eestit ka rahvusvahelisel õpilasfirmade võistlusel.

2015. a esimest korda välja antud **noore ettevõtja preemia**³⁴ asutasid Eesti Kaubandus-Tööstuskoda ja Swedbank. Preemia on mõeldud kuni 30-aastasele Eesti ettevõtjale kohaliku ettevõtluse edendamise ja väljapaistva tegevuse eest. Preemia suurus on 5000 eurot ning seda rahastab Swedbank. Kandideerida saavad kõik kuni 30-aastased Eestis registreeritud ettevõtte omanikud ja/või juhid, kelle tegevus on olnud silmapaistev, kes kasutanud oma ettevõttes innovaatilisi lahendusi ja juba ekspordib või plaanib seda tegema hakata.

Formaalhariduses on tähtsaimaks tunnustusürituseks „Ettevõtliku kooli“ edulugude üle-eestiline **konkurss**³⁵.

6. NOORSOOTÖÖS KASUTUSESOLEVAD SEKKUMISED/MEETODID SEOSSES NOORTE ETTEVÕTLIKKUSE TOETAMISEGA JA NENDE NÄHTAVUS NING TULEMUSLIKKUS

Noorte ettevõtlikkust toetavad mitmed valdkonnad, sh noorte omaalgatuse ja rahvusvahelise kogemuse võimalused, noorte osalus, karjääriteenused, vaba-

tahtlik töö, maailmaharidus, loov- ja huvitegevused, teaduse populariseerimine ja ettevõtlusõpe. Nii mitme valdkonna peale on kasutusel väga palju

³³ www.ja.ee

³⁴ www.koda.ee/noorettevotja

³⁵ evkool.ee

erinevaid meetodeid ja neid korraga vaadelda oleks väga raske. Seepärast jäeti osad valdkonnad antud uuringust välja.

Kuigi teadushuvi suurendamise meetodid võivad suurendada ettevõtlikkust, on need antud uurimusest kõrvale jäetud. Poliitikauuringute Keskus Praxis tegi 2013. aastal analüüsi „Teadust ja tehnoloogiat populariseerivad tegevused Eestis“, kust tuleb esile, et suure tõenäosusega on seni vähe tegeldud Eesti noorte koolivälistes tegevustes teadushuvi äratamisega. Teaduse populariseerimise tegevustel puuduvad selged eesmärgid ning valdkonda ei ole seni strateegiliselt juhitud. (Haaristo et al. 2013: 24)

Huviharidusel on suur potentsiaal noorte loovuse ja ettevõtlikkuse arendamisel, aga puuduvad andmed selle kohta, millist rolli huviharidus noorte ettevõtlikkuse arendamisel mängib. Samuti on vähe infot loomeinkubaatorite tegevusest seoses noortevaldkonnaga. Enamasti tegeletakse juba ettevõtte loomiseni jõudnud inimestega. Ilmselt siiski pakutakse võimalusel ka noortele tuge. Näiteks Ajujahi konkursil³⁶ 7 parema hulka jõudnud õpilasfirma Pürg juhendaja oli Tartu Loomemajanduskeskusest.

Noortekeskustes juhendatakse omaalgatuslikke projekte, aga selle kohta on raske infot leida, näiteks on lihtsalt mainitud, et toetatakse noorte omaalgatust. Anne Noortekeskuse kodulehel on rubriik „Noorte omaalgatused“ ja projektide nimekiri,

kuid rohkem mingit infot ei ole³⁷. **Noorte projektid kipuvad olema lühiajalised ja ühekordsed ning nende mõju ei uurita.** Seetõttu on antud uuringust suuresti välja jäänud ka konkreetset noorteprojektide näited.

Noorsootöö tööhõivevalmidust tõstvate tegevustena nimetatakse Eesti erialakirjanduses ning poliitikasuunistes põhilistena järgmisi tegevusi: õpilasmalevad, õpilasfirmad, karjääriteenused, sh karjääriinfo vahendamine ja karjäärinõustamine ning vabatahtlik tegevus. Lisanduvad mitmekülgsed projektipõhised algatused, milles kombineeritakse erinevaid tegevusi. Enamik karjääriteenusid ei arenda otseselt ettevõtlikkust, vaid aitavad saadud oskusi demonstreerida. Seetõttu on neid ka siinses uuringus vähem kaasatud.

Õpilasfirmad luuakse enamasti kooli majandusõppe raames. Sellest vaatenurgast tuleks neid esitleda formaalharidussüsteemi osana. Samas kuulub õpilasfirma loomine oma olemuselt mitteformaalse õppimise lähenemisviisi alla. Samuti on õpilasfirmade töö korraldamisel sageli oluline roll koolide huvijuhtidel ehk kooli noorsootöö korraldajatel ning on ka näiteid õpilasfirma loomisest väljaspool üldhariduskooli, näiteks noortekeskuse juures. (Talur 2011: 86)

Junior Achievement õpilasfirmade nimekirjad koos juhendajatega on avalikud, kuid nende põhjal ei saa üheselt välja tuua kui suures osas saavad noored

³⁶ www.ajujaht.ee

³⁷ annenk.ee/noorteomaalgatus

tuge väljaspoolt kooli. **Litsentseeritud juhendajaid on piiratud arv ja tegemist on enamasti majandusõpetajatega.** Kui aga õpetajal pole piisavalt aega või puudub õpilastega hea klapp, siis võib suure osa tööst ära teha ettevõtjast **mentor või noorsootöötaja.** Litsentseeritud juhendajaid leidub ka väljaspool koole. Näiteks Innovatsioonikeskus INNOKAS SA juures tegutses 2013/2014 ja 2014/2015. õppeaastal kokku 9 õpilasfirmat³⁸ ning Albu avatud noortekeskus

pakub võimalust luua õpilasfirma³⁹.

6.1 Eesti noorsootöö meetodite tugevuste, nõrkuste ja arengupotentsiaali analüüs seoses noorte ettevõtlikkuse toetamisega.

Kõigepealt analüüsiti noortevaldkonnas sagedasti kasutatavate üldmeetodite tugevusi, nõrkusi ja võimalusi nende edasi arendamiseks. Võrdluseks on lisatud ka vastavas tegevuses osalenud noorte arv 2015. aastal.

³⁸ www.ja.ee

³⁹ Küsi lisa <http://noortekeskus.wixsite.com/albu>

Tabel 1. Eesti noorsootöö põhimeetodite tugevused, nõrkused ja arengupotentsiaal

Meetod	Osalejate arv 2015.a	Tugevused	Nõrkused	Võimalused
Vabatahtlik töö	119 770 (42%)	Tolerantsuse ja maailmapildi arendamine Võimalus end erinevates valdkondades proovile panna	Vähe pikaajalisi vabatahtlikke Ei osata õpitut mõtestada	Kogukonnapraktika ja töötutele suunatud vabatahtlike programmide laiendamine Vabatahtlike toetamine saadud kogemuse mõtestamisel
Noorteprojektid	95 000*	Võimalus omaalgatuseks, ise ära tegemise kogemus Sageli rahvusvahelise mõõtmega	Palju projekte, mis tehakse noortele täiskasvanute poolt Kipuvad olema ühekordsed ja lühiajalised tegevused	Enesehindamise ja refleksioonimeetodite kasutamine Kohalikud noorte algatuste fondid
Avatud noorsootöö	50-90 000	Võimalikud väga erinevad tegevused Potentsiaal noorte omaalgatuseks Paljudele noortele kättesaadav	Noored ei taju et nad õpivad Noorsootöötajate erinev tase, osad ei oska noori kaasata ja neile piisavalt iseseisvust anda	Välisvabatahtlike kaasamine toob noortele inspiratsiooni ja uusi valikuid Võtta kasutusele meetodid, mis aitavad noorel paremini õpitut tajuda ja väljendada

Huviharidus ja- tegevus	67 000 + 73 000	Huvipõhine enesearendamine	Osades ringides on noortel väga piiratud, „tarbija“ roll	Omaalgatus huvitegevuse osaks
		Palju loovust arendavaid tegevusi	Poistele on vähe huvitavaid tegevusi	Kaasata noori tegevuse planeerimisse
		Noored tajuvad, et õpivad uusi oskusi	Tihti tegeletakse kindla alaga, nt muusikainstrumenti õppimisega ja ettevõtlikkust laiemas mõttes ei arenda	Pakkuda noortele meeskonnatöö jms kogemusi võimalikult palju
		Võib arendada meeskonnatöö, argumenteerimise jms oskusi		
Noortelaager	27 000	Ettevõtluse ja loovuse teemalaagrid	Ei pruugi toetada ettevõtlikkuse arengut, noored võivad olla lõbusate tegevuste „tarbijad“ ning ei taju õpikogemust	Rohkem teemalaagreid, mis arendavad ettevõtlikkust
		Vabal ajal lõõgastunud tingimustes toimuv		Koostöö „Ettevõtliku kooli“ projektiga
Noorteühing	15 600	Noored ise otsustavad ja juhivad	Tihti noored ei mõtesta saadud kogemusi	Tulemuste hindamine ja tüüpiliste liikmete saadud oskuste kirjeldamine
		Osadel NÜ välja arendatud tugevad liidriprogrammid	Tegevuste hajusus ja katkemine	
			Väiksemates kohtades pole eriti valikuid	

Noortemalev	4400	<p>Reaalne töökogemus</p> <p>Suhtlusvõrgustiku laienemine</p> <p>Julguse saamise ja enese proovilepaneku võimalus</p>	<p>Noored ei oska saadud kogemusi tööandjale demonstreerida, eriti kui malevas on saadud lihttöö kogemus</p>	<p>Ettevõtjate kaasamine ka maleva tegevuste planeerimisse</p>
Noorte osaluskogu	890	<p>Maailmapildi ja vastutustunde avardamine</p> <p>Oskus suhelda ja mõjutada otsuseid</p>	<p>Vähesed noored osalevad, põhiliselt nagoonii väga aktiivsed</p> <p>Tegevuste perioodilisus ja raugemine</p>	<p>Osaluskogude stardifond</p> <p>ENL'i Noorte Osaluse fond</p>
Õpilasfirma tegemine	800	<p>Reaalne ettevõtluskogemus ja eneseületus</p> <p>Kokkupuude paljude ettevõtlike inimestega</p>	<p>Kättesaadav vähestele noortele</p> <p>Vaja juhendajat, kellega on hea klapp</p>	<p>Süsteemsemalt NT asutustes õpilasfirmade tegemine</p> <p>Kaasjuhendajate ja mentorite kaasamine, et juhendajaid jätkuks rohkematele noortele</p> <p>Inspiratsiooniüritused ka noortekeskustes</p>

<p>Rahvusvaheline noorsootöö (sh vabatahtlik töö ja projektid välismaal)</p>	<p>Eestis programmi Erasmus+ raames toetatud rahvusvahelistes projektides osaleb ca 3500 noort aastas. Kui lisada teistes riikides toetatud projektid, osaleb ca 7000 noort aastas</p>	<p>Õppimine teistelt kultuuridelt, suurem tolerantsus, valmisolek suhelda rahvusvahelises meeskonnas</p> <p>Suurendab noorte iseseisvust ja avardab nende maailmapilti</p>	<p>Raha ja ajapuudusel paljud noored ei osale (sh noored ei tea stipendiumi saamise jms võimalusi)</p> <p>Ei sobi kõigile noortele, eeldab iseseisvust ja avatust</p>	<p>Erinevate programmide ühine reklaamimine, et jääda rohkematele noortele silma</p> <p>Kasutada noorte ettevalmistamiseks noorte rahvusvahelisi kontakte igapäeva elust, aidata neid mõtestada (rahvusvaheline suhtlus sotsiaalmeedias ja internetimängudes, välisvabatahtlike korraldatud tegevused jne)</p>
--	--	--	---	--

Allikas: Noorteinfo teenuse kättesaadavuse ja kasutajamugavuse tõstmise analüüs (2016) Ernst & Young Baltic AS. Kokku oli Eestis 2015. aastal 285 158 noort.

* 2011. aastal oli umbes igal kolmandal Eesti noorel kokkupuuteid mõne noorteprojektiga. Viimase tähendust selgitati vastajatele järgmiselt: „Noorteprojekt on kindla algus- ja lõppkuupäevaga tegevus noortele, millel on konkreetne eesmärk, tulemus ja eelarve. Tegemist võib olla nii täiskasvanute poolt noortele

korraldatud sündmusega kui ka noorte endi poolt läbi viidud tegevusega. (Kirss-Batueva 2012: 51) Täpsemalt analüüsiti antud analüüsi koostamiseks 100 näidet erinevate meetodite kasutamisest, mille puhul läbiviijad seadsid eesmärgiks noorte ettevõtlikkuse arendamist. Eelistatud olid pikemaajalised

ja korduvad tegevused, kuid valimis oli ka 9 projekti, kus kasutati eristuvaid meetodeid.

Enimkasutatud tegevuse tüübiks olid konverents ja koolitus (18), äriidee võistlus (14) ja projektide rahastamine (14), viimase puhul oli neljal juhul lisaks rahastamisele ka mentorluse ja koolituse võimalus. Veel olid esindatud liidriprogrammid (11), simulatsioonid ja mängud (11), vabatahtlik töö (6), meedia, sh raadiosaated ja juhtimisportaaliid (5) ning õpilasvahetus (3). Lisaks oli 8 juhul kombineeritud mitmeid erinevaid meetodeid.

Noorsootöö tegevuste jaotuselt oli kõige rohkem Ettevõt(lik)use programme (57) ja noorteorganisatsioonide tegevust (32). Oli ka üksikud näited avatud noorsootööst, huvitegevusest, noortelaagritest ja -projektidest. Tegevuste enamikku võib liigitada noorsootöö alla (64). Osa tegevustest viidi läbi nii noorsootöös kui ka formaalhariduses (21), näiteks

õpilasfirma programm. Ülejäänud meetodid olid laiema fookusega, kuid aitasid ellu viia noorsootöö eesmäärke.

Läbivalt oli analüüsitud meetodite puhul probleemiks tulemuste vähene kajastamine korraldajate poolt. Tundub et noorte ettevõtlikkuse vallas tehakse palju tegevusi, aga ilma tulemusi analüüsivalt ja kajastamata. Kui mõju hindamine võib olla liiga suur ettevõtmine väikesele organisatsioonile, siis osalejate lugude ja õpikogemuste kirjeldamine peaks olema kõigile jõukohane, kuid seda millegipärast ei tehta. Pooltel juhtudel oli leitav ainult osalemise kutse ja põhiinfo korraldaja kohta. Tervelt 27 juhul ei olnud üldse tulemusi kajastatud ja 31 juhul oli loetletud väljundeid (peamiselt osalejate arv). Saadud õpikogemuse oli lahti kirjutanud 30 organisatsiooni ja 17 juhul neist oli avaldatud ka osalejate kommentaarid õpitule. Viimaste seas paistis silma "Nopi Üles"⁴⁰ fondi tulemuste kajastamine läbi noorte enda pilgu.

⁴⁰ nopiyles.blogspot.com.ee

Tegevuste mõju oli kirjeldatud kahel ja süsteemselt mõju uuritud 10 juhul.

Tulemuste kehv kajastamine mõjutab ilmselt ka nähtavust. Vaid veerandil juhtudest (26 näidet) oli tegemist laiapõhjalise ja mitmekülgse kajastusega veebiportaalides ja meedias. Ootuspäraselt on hästi kajastatud üleriigiliste noorteorganisatsioonide ja avaliku sektori läbiviidud tegevused ning iga-aastased suurüritused, näiteks Töövarjupaeva Kroon⁴¹ ja karjääriüritus "Võti tulevikku"⁴².

Ainult läbiviija kodulehel või Facebookis oli kajastatud 13 meetodit. Need olid noorte osaluskogude, noortekeskuste ja väiksemate noorteorganisatsioonide poolt läbiviidavad tegevused. Ülejäänud meetodid olid saanud üksikuid kajastusi valdkondlikes portaalides, kohalikus meedias või üleriigilises meedias. Paistis silma ka see, et osaluskogud ja väiksemad noorteorganisatsioonid loodavad peamiselt Facebookile, mis on noorte peamiseks info otsimise kanaliks (Noorteuuring 2015: 12)

Kui tulemusi pole kajastatud, siis on raske teha järeldusi meetodite ja programmide efektiivsuse kohta. Tegevuste mõju olid uurinud ja avaldanud peamiselt rahvusvaheliste programmide elluviijad, kuid oli ka mõningaid Eesti näiteid. Allpool on ära toodud kokkuvõtte nendes programmide mõju uuringute tulemustest.

6.2 Meetodite tulemused ja mõju

Siinkohal on välja toodud noorte ettevõtlikkust arendavad programmid, mille tulemusi ja mõju on uuritud ning avalikkusega jagatud.

6.2.1 Junior Achievementi õpilasfirma programm

Junior Achievementi õpilasfirma programmi on rahvusvaheliselt põhjalikult uuritud. 2007. aastal Euroopa õpilasfirmade programmi vilistlaste seas läbiviidud uuringust selgus, et vastajatest 15% olid asutanud oma ettevõtte (20.-29. aastaselt). Võrdluseks tuleb mainida, et Euroopas oli ettevõtjate osakaal selles vanusegrupis keskmiselt 5-6%. Lisaks plaanisid küsitletutest 36% luua ettevõtte järgmise kolme aasta jooksul. Õpilasfirma programmi soovitsid teistele 84%, kusjuures nooremad vastajad olid enam valmis osalemist soovitama kui varem osalenud. Saadud oskustest toodi enim esile koostööd (70% vastanutest), probleemide lahendamist (62%) ja otsuste tegemist (52%). (*JA Worldwide ... 2014: 44*)

⁴¹ jaalumni.ee/toovarjupaeva-kroon

⁴² www.facebook.com/VotiTulevikku

2008. aastal uuriti Suurbritannias õpilasfirma programmi läbinute saavutusi võrreldes kontrollgrupiga⁴³. **Üle 30-aastaste vanusegrupis löid õpilasfirmade vilistlased kaks korda suurema tõenäosusega oma firma** ja said kolmandiku võrra rohkem palka kui nende eakaaslased. Lisaks leiti, et nad **oskavad paremini hinnata oma võimeid ja kasutada avanevaid võimalusi, suhtuvad oma töösse kirglikumalt ja teevad tõenäolisemalt vabatahtlikku tööd**. Seejuures hindasid nad õpilasfirma programmi kui eluks vajalike oskuste andjat ja tööeluks ettevalmistajat kõrgemalt kui ühtegi teist tegevust, töökogemus kaasa arvatud.

"Õpilasfirmade vilistlased löid kaks korda suurema tõenäosusega oma firma ja said kolmandiku võrra rohkem palka kui nende eakaaslased."

Norras uuriti 2003. aastal põhikooli programmi vilistlasi. Selgus, et programmis osalenutest 9,7% oli asutanud oma äriühingu pärast keskkooli lõpetamist ning 20,5% oli asutanud oma äriühingu 25–34aastaselt. Norra riigi tasandil oli võrreldav näitaja 25–34. aastaste hulgas arvutuslikult 4,5%. Norra uuring näitas, et vilistlaste seas on **keskmisest**

kõrgem naisettevõtjate ja -juhtide osakaal. Seega miniettevõtteprogrammid võivad mõjutada ka naiste osakaalu suurenemist tippjuhtimises. („BEST“ projekt ...2005:8)

Senistele uuringutele on täiendust oodata 2018. aastal kui lõppeb Erasmus+ projekt, mille eesmärgiks on uurida ettevõtlusõppe mõju Eestis, Lätis, Soomes, Belgias ja Itaalias. Projekti käigus uuritakse viies osalevas riigis 20 üldharidus- ja kutsekoolis õppivaid 15-20-aastasi noori, kellest pooled läbivad õpilasfirma programmi ja teine pool ei läbi⁴⁴.

Viimastel aastatel on õpilasfirmade arv Eestis küündinud üle 200 ja neis on ettevõtluskogemuse saanud üle 800 õpilase. Laiapõhjalist programmi mõju-uuringut Eestis tehtud ei ole. Küll aga uuris Helena Allikmaa oma 2010. aasta diplomitöös õpilasfirma programmi kui ühe töökasvatuse meetodi rakendamise kasulikkust õpilaste ja õpetajate pilgu läbi. Ta toob välja, et programmi läbinud olid ettevõtluse suhtes positiivselt meelestatud ja nägid seda kui üht võimalikku tulevikusuunda. Mitte kõik õpilased, kellel tekkis programmi käigus huvi ettevõtluse vastu, ei väida, et nad tahaksid kindlasti tulevikus ettevõtjaks saada, aga neil on vähemalt realistlikum ettekujutus kaasnevatest riskidest ja võimalustest. Õpilased leidsid, et nad on kõige rohkem kasulikke teadmisi saanud **turunduse ja müügitöö valdkonnas**. Õpetajad tõdesid, et õpilasfirma programm muudab õpilased **praktilise tegevuse kaudu ettevõtlikumaks** ning et nad

⁴³ ja-yecoreprogrammes.org/company_programme/index.php?pageid=66&action=showlinks&id=154

⁴⁴ icce-eu.eu

saavad uusi oskusi: meeskonnas töötamine, rahaga ümberkäimine, ajaplaneerimine ning suhtlemisoskus (Allikmaa 2012: 14-24).

Eesti õpilasfirmad suudavad pakkuda konkurentsi ka tudengite loodud ettevõtetele. 2016. aastal võitis **õpilasfirma äriideede konkursi Kaleidoskoop**, kus omavahel võtsid mõõtu Lõuna-Eesti parimad noored ettevõtjad, enamusest neist üliõpilased. Õpilasfirma Festera toodab mikroobsel toimel biojäätmelid lagundavaid prügikaste, oma ideede arenduses on nad konsulteerinud teadlastega⁴⁵.

Üldiselt on **Ajujahil pigem edukad kogenumad tegijad**: 2016. aastal oli 60 protsenti edasipääsenud meeskondade eestvedajatest kõrgharidusega, neist pooltel magistri- või doktorikraad ning 80 protsenti edasipääsenud meeskondadest omas ettevõtluskogemusega tiimiliiget. Samas jõudis **2015. aastal 7 parima hulka** teklikotte tootnud **õpilasfirma Pürg**, kuhu kuulusid 11. klassi noored⁴⁶.

6.2.2 Noortemalevad

MTÜ Tähe noorteklubi viis projekti “Noor pole probleem vaid tugevus!” käigus läbi malevauuringu⁴⁷, milles osales kokku 83 noort vanuses 12-19 aastat ja 53 lapsevanemat. Malevas osalemise põhjusena oli noorte jaoks olulisim taskuraha teenimise võimalus, sellele järgnesid töökogemuse saamine ja uute tutvuste leidmine. Malevaid hinnates tõid noored

kõige olulisemate aspektidena välja kaaslased, töösisu ja rühmajuhti. Oluliselt vähemoluliseks peeti hinnangut andes töö tegemise kohta (tööandjat) ja toimumise kohta ennast.

Pea kõik uuringus osalenud noored leidsid, et malevas osalemine võiks anda neile paremaid võimalusi tulevikus tööd saada, kui malevakogemus lisada CV-sse. Siiski leidsid ka üksikuid, kes arvasid, et malevakogemus ei anna noorele nägemust päris tööst. Noored mainisid mitmel korral, et võimalused tulevikus tööd leida on paremad, kuna malevas osalemine on andnud tööharjumuse, julguse suhelda, enesekindluse ja erinevate tööde tegemise kogemuse. Lapsevanemad märkasid oma lapses enesekindluse tõusu ja raha väärtuse mõistmist ning mõned ka teistega rohkem arvestamist.

Lille maja uuringu põhjal saab teha kaudseid järeldusi ka teiste malevate kohta. Ernst & Young Baltic 2016. aasta uuringust selgus, et erinevate laagrite ja malevate kvaliteet on küllalt ühtlane. Kõige madalam varieeruvus üldise rahulolu hinnangutes (st noored olid kõige enam ühel nõul) oli noortemaleva ja noortelaagri puhul. Rahulolevate noorte osakaal oli noortemaleva (95%) ja noorte osaluskogude (90%) puhul väga kõrge. (Noorsootöös osalevate...2016: 45)

⁴⁵ www.ideelabor.ut.ee/uudised/kaleidoskoobi-finaal

⁴⁶ www.ajujaht.ee

⁴⁷ www.taheklubi.eu/NOOR-POLE-PROBLEEM-VAID-TUGEVUS-

6.2.3 Programm Erasmus+: Euroopa Noored

Nähes ettevõtlikkust kui aktiivsust oma eesmärkide täitmisel ja ideede realiseerimisel, aitab iga **Programmi Erasmus+: Euroopa Noored** toel elluviidav projekt kaasa ettevõtlikkuse arendamisele. Igal tegevusel, mille noored ise algatavad ja lõpuni viivad, on suur mõju nende ettevõtlikkusele. Valdav enamik (94–99%) RAY uuringutes osalenud Erasmus+: Euroopa Noored projektides osalejatest ja projektijuhtidest on märkinud, et projekt pakkus neile võimaluse paremini meeskonnas koostööd teha, paranenud on nende läbirääkimisoskused ja aruteludes osalemise oskused. Küsitlustulemuste kohaselt hindavad 80-90% osalejatest ja projektijuhtidest, et osalemine on neile andnud võimalusi, oskusi ja teadmisi nii isiklikuks arenguks kui tööalase karjääri edendamiseks. Vastajate hinnangul on muuhulgas paranenud nii eneseväljendamise oskused kui loogiline mõtlemine ja järelduste tegemine. Lisaks on projektid vastanute hinnangul kaasa aidanud oskustele ja teadmisele panustamiseks kogukonda ja ühiskonda laiemalt. Erasmus+: Euroopa Noored noorteprojektid pakuvad noortele soodsa keskkonna oma huvide avastamiseks ning loovuse ja ande arendamiseks. Vabas õppetegevuses ei ole ülesannete ja probleemide lahendamiseks täpseid ja standardiseeritud juhiseid, mis on valdavalt kasutuses iga-päevases õppetöös koolis. Mitteformaalne haridus lähtub põhimõttest, et inimesed võtavad paremini vastu neid teadmisi, mille loomisel nad ise on osalenud. Praktikas tähendab see loova mõtlemise soodustamist, individuaalselt või koostöös teistega probleemide lahendusvõime arendamist

ja ettevõtlikkusele innustamist. Ka RAY⁴⁸ uuringute tulemused näitavad, et projektis osalemine soodustab suurel määral heade ideede väljatöötamise ja ellurakendamise oskuste arengut ning toetab loomingulist ja kunstipärast eneseväljendusoskust ning loogilise mõtlemise ja analüüsivõime arengut. (Fennes 2013)

6.2.4 Osaluskogud ja noorte esindusühingud

Noorte osaluse valdkonnas on levinuimad meetodid noorte esinduskogud ning üritused kus noored saavad kaasa rääkida noori puudutavates küsimustes. Arvukamad osalemise struktuurid Eestis on õpilas- ja üliõpilasesindused. Lisaks oli 2013. aastal Eestis 81 osaluskogu, kuhu kaasati noori vanuses 13-26 eluaastat. Mahukaim noori kaasav üritustesari on osaluskohvikute projekt, kus kohtuvad noorte esindajad (õpilased, noored aktivistid, töötavad noored, noored emad ja isad jne) ning poliitika üle otsustajad (näiteks vallavanemad, linnapead, firmajuhid, noorsootöötajad. (Taru 2013: 52)

"Arvukamad osalemise struktuurid Eestis on õpilas- ja üliõpilasesindused."

Osaluse valdkonnas on uuritud osaluskogude tööd. Fookusgruppiintervjuud viidi läbi sügisel 2013. Uuringus osalenud noored olid varasemalt tegutsenud

õpilasesinduses ja tihti ka mõnes noorteorganisatsioonis. Sealt pärinevad esimesed tunnustused nende tegevusele, julgustus edasi teha ning kutsed noortekogusse. Osaluskogudes osalevad aktiivsed noored on oma olemuselt inimesed, kellel on vajadus midagi ära teha – seda kas enda või teise pärast, aga miks mitte ka mõlemat. Nad peavad ennast ülejäänud noortest veidi erinevaks just selle huvi, soovi ja tahte pärast. Samas leiavad nad, et tasub pingutada seni passiivsete noorte kaasamiseks, et tagada demokraatlik lähenemine. Mõned osaluskogud olid juba korraldanud enda piirkonna noorte seas küsitlusi nende arvamuste ja soovide teadasaamiseks. Osaluskogudest saadava kasuna tuuakse välja võimalust õppida suhtlemist eakaaslaste seltskonnast erinevas, ametlikumas keskkonnas ning tegelemist ettetulevate olukordadega nii iseseisvalt kui ka meeskonnas. Noorte seas on neid, kes tõsimeeli usuvad sellesse, et nende tegevus muudab nende kodukoha ja ühiskonna elu paremaks, kuid teadvustatakse sedagi, et osaluskogude olukord ei ole kõige parem. Mitmetes piirkondades on tegevus kõikuv, mistõttu halvenevad ka suhted otsustajatega. Eriti suviti kipub tegevus katkema ja sügiseks võib olla motivatsioon kadunud ning varasemad eestvedajad koos vajalikke teadmiste ja materjalidega lahkunud. Ka on uute liikmete kaasamine enamasti suureks väljakutseks. Probleemid, mida intervjuudes välja tuuakse, on peamiselt huvipuudus, kasvav passiivsus noorte seas üldiselt, stereotüüpsed arusaamad ning infopuudus. Need aktiivsed noored, kes tegelevad kohalike asjadega ning püüavad enda sõna sekka öelda, on tihtipeale ühed ja samad inimesed ning

⁴⁸ www.researchyouth.eu/research-results-publications

pärit tuumikust, mille koondumise taga on sõprus-suhted. Seega on potentsiaalsete liikmete ring väga piiratud. (Pärtel 2013)

6.2.5 Vabatahtliku tegevuse võimalused

Eesti noored vanuses 15-24 eluaastat on aktiivsemad kui rahvastik keskmiselt: noorte vabatahtlike osakaal oma vanuserühmas on 42%, samas kui üldine osalusmäär on 31%. (Uus et al. 2013: 16)

Lii Haabma uuris 2011. aastal oma diplomitöös vabatahtliku tegevuse rolli noorte tolerantsuse kujunemisel. Küsitletud vabatahtlikud leidsid, et vabatahtlik töö on andnud neile võimaluse avastada mitmekesisust ja saada lahti eelarvamustest. Kõige olulisemaks pidasid nad reaalselt kontakti endast erinevaga, sest see aitab neil erinevusi paremini

mõista ja neist aru saada. Eelarvamuste tekkimist põhjendasid vastajad kokkupuute puudumisega. Nad uskusid, et vabatahtliku tegevuse kaudu on inimesel võimalus astuda kontakti endast erinevaga ja see soodustab sotsialiseerumist ühiskonnas, avardab minapilti ning tänu sellele mõistetakse, et tervik koosneb erinevatest inimestest. Vastajad arvasid, et vabatahtlik tegevus annab võimaluse astuda välja sellest n-ö sallimatust ringist, õpetab olema tolereerivam ning kandma seda edasi ühiskonda. (Haabma 2012: 14-24)

"Vabatahtlik töö on annab võimaluse avastada mitmekesisust ja saada lahti eelarvamustest."

Institute for Volunteering Research (IVR) viis 2009. aastal läbi uuringu, mille tulemusel leiti et vabatahtlik töö annab juurde enesekindlust, arendab pehmeid

oskusi nagu meeskonnatöö ja suhtlusoskused ning ka keele, IT ja juhtimisoskusi ning aitab demonstrearida töötamiseks valmisolekut potentsiaalsele tööandjale. Need oskused peaksid aitama töökohta leida. Uuringu läbiviijad rõhutavad aga, et väga raske on kindlaks teha, kas töökoht saadi just tänu vabatahtliku töö kogemusele. (*Young People...* 2014: 211)

Kogukonnapraktikaga viiakse gümnaasiumide õpilased ühiskonnaõpetuse aine raames kohalikesse vabaühendustesse põgusale praktikale. Kogukonnapraktikal osalenud noored on üldiselt saanud kogemusega rahul ja leiavad et õppisid uut vabaühenduste ning vabatahtlikkuse kohta. Pikemaajalist mõju ei ole siiani uuritud. **Vastuolusid põhjustab kogukonnapraktika nimetamine vabatahtlikuks tööks, kuigi noored ei saa valida kas soovivad selles osaleda või mitte.** Tallinna Ülikoolis töötav hariduspsühholoog Grete Arro toob välja, et motivatsiooniuuringutest on teada, et teine viis – katsuda alguses aidata õpilaste “sisse” autonoomset motivatsiooni luua ja seda õpilastele tähenduslikul tasandil mõtestada – võiks tekitada ehk parema eelhäälestuse. **Noored märkavad “kohustusliku vabatahtlikkuse” vastuolu, ja see vastuolu tegelikult ähmastab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste sisulist tähendust**⁴⁹.

Erasmus+/Euroopa Vabatahtliku Teenistuse (EVT) uuringust⁵⁰ selgus, et 97% EVT-s osalejatest õpi-

vad paremini suhtlema inimestega, kes räägivad võõrkeeles ja seda kuidas paremini läbi saada teisest kultuurist pärit inimestega. Vastanutest 56% tunneb, et EVT kogemus mõjutas nende huvi Euroopas aktuaalsete teemade vastu. 85% EVT-s osalejatest on saanud teadlikumaks Euroopa ühistest väärtustest. 74% EVT-s osalejatest parandavad oma oskusi välja mõelda häid ideid ning neid ellu viia ning 80% EVT-s osalejatest kogeavad, kuidas leida edasiseks karjääriks või isiklikuks eluks erinevaid võimalusi. Lisaks sellele 85% EVT-s osalejatest õpivad, kuidas paremini meeskonnatööd teha ja 83% EVT-s osalejatest saavad väärtusliku kogemuse rahaplaneerimisest ja eelarve koostamisest.

6.2.7 Noorteühingud

AIESEC

AIESECI noorte juhtide arendamise programmi mõju osalejatele on uuritud rahvusvaheliselt. Näiteks 2014. aastal viidi vilistlaste seas läbi küsitlus rohkem kui 1000 vastajaga 107 riigist. Enamik, 84% vastajatest pidas end liidriks ja leidis, et AIESECil

⁴⁹ „Hea Kodanik“ 12.04.2016. KOGUKONNAPRAKTIKA NELJAST VAATEVINKLIST, heakodanik.ee/uudised/kogukonnapraktika-neljast-vaatevinklist

⁵⁰ www.researchyouth.net

oli liidriks kujunemisel suur mõju. Kommentaarides mainiti korduvalt, et kokkupuutumine erinevate inimeste ja paikadega avardas maailmanägemist ja mõistmist. Eneseteadlikkus ja -areng oli teine läbiv joon. Sageli mainiti ka, et saadi julgust teha ebatraditsioonilisi valikuid ning arendada oskusi oma eesmärkide saavutamiseks.

Tervelt 43% vastajatest sai ametikõrgendust aasta jooksul ning 30% ühe kuni kahe aasta jooksul pärast AIESECis tegutsemise lõpetamist. Vastajate kommentaaride põhjal võib väita, et AIESECist saadetud oskused ja kogemused aitasid oluliselt kaasa kiirele edutamisele.

"AIESECist saadetud oskused ja kogemused aitasid kaasa kiirele edutamisele."

Enamus vastajaid leidis, et AIESECil oli suur või määrav mõju nende isiklikule arengule. Tüüpiliste oskustena (üle 40% vastajatest) nimetati avalikku esinemist, suure pildi nägemist, projektijuhtimist ja suhete loomist. Eriti just AIESECi kaudu praktilal käinud töid välja kultuuritundlikkuse arengut. Vilistlaste isiklikud väärtused on vastavuses organisatsiooni väärtustega, mis viitab sellele, et organisatsiooniga liituvad teatud mõttemalliga inimesed.

Vastajad peavad oluliseks positiivse muutuse loomist

kogukonnas ning enamik neist teeb vabatahtlikku tööd. Eriti sage on noorte toetamine karjäärinõu, mentorluse või noortevaldkonna projektides osalemise kaudu. Pea 60% vastajatest leidis, et AIESECis saadud kogemus on neid inspireerinud olemaks maailmaparandajad. (Al-Mahaidi 2014)

AEGEE

Tänu AEGEE tegevustes osalemisele arendavad noored muuhulgas suhtlusoskusi (77% vastanutest), meeskonnatöö (75%), projektijuhtimise (62%) ja üldisi juhtimisoskusi (60%). 79% vastanutest peab end aktiivseks kodanikuks. 67% AEGEE liikmetest leidis töö 3 kuu jooksul peale ülikooli lõpetamist. 95% vilistlastest väitis, et AEGEE aitas neid ette valmistada tööturule siirdumiseks, neist 72% AEGEE on märkimisväärne mõju. 80% leidis, et AEGEE kogemus aitas neil leida tööd, 51% et aitas märkimisväärselt kaasa. 31% on juhipositsioonil, 46% juhivad meeskonda⁵¹.

Naisskaudid/gaidid

Gaidide Maailmaliit (World Association of Girl Guides and Girl Scouts ehk WAGGGS) on uurinud gaidide/skaudide programmi mõju naiste ettevõtlikkusele. Põhilise muutustena toovad nad välja, et skaudid-gaidid saavad juurde eneseusku ning tõe mõistmaks ning aitamaks lahendada oma kogukonnas kerkivaid probleeme.

2012. aastal viis WAGGGS läbi 3 veebiküsitlust, millele vastasid 1500 programmis osalejat ning

⁵¹ Results of the AEGEE Impact Survey 2013, www.facebook.com/pg/aegee/photos/?tab=album&album_id=10151672573800009

vilistlast 74 riigist. Vastanutest 49% olid noored ja 51% täiskasvanud. Kõik vastajad pidasid programmis osalemise suurimaks hüveks võimalust võtta vastutust ja juhtida. Tervelt 90% noortest pidas end liidriteks. Enamik vilistlasi (70% vastanutest) leidsid, et skautlus/ gaidlus arendas nende juhioskusi ning teadmisi ja lõi hea keskkonna nende oskuste rakendamiseks. (*Young People...2014: 127*)

YFU noortevahetused

20 tegutsemisaasta jooksul on Eestist vahetusaastal käinud 1174 õpilast, õpilaste arv kasvas hüppeliselt 2001. aastast, viimastel aastatel osaleb umbes 70 õpilast⁵². YFU Eestil on liikmeid ehk registreeritud vabatahtlikke kokku 581, neist aastaringselt on aktiivses tegevuses 139 vabatahtlikku. YFU Eesti organisatsioon seisab hea selle eest, et vahetusaastale minek ei oleks sõltuv vaid pere majanduslikest võimalustest, mistõttu pakub võimalust kandidee-

rida stipendiumitele, osaleda toetajate otsimise koolitustel ning mentorlust.

2014. aastal uuris YFU Eesti oma endistelt vahetussõpilastelt, kuidas välismaal õppimine ja vabatahtlik töö neid mõjutas. 83% vastajatest (koguarv 188 inimest) pidas mõju suureks või väga suureks, eriti karjäärivalikule ja enda tundmaõppimisele ning väärtushinnangute kujunemisele. Lisaks rõhutati, et töökoha leidmine on seeläbi kergem. (Lonks 2014)

Teiste programmide ja meetodite kohta tulemuste ja mõju uuringuid ei leitud.

6.3 Inspireerivad rahvusvaheliste meetodite näited noorte ettevõtlikkuse toetamiseks

Siinkohal on toodud mõned rahvusvahelised noorte ettevõtlikkuse näited, mis võiksid inspireerida Eesti

⁵² www.yfu.ee

noorsootöötajaid.

Belgias ellukutsutud **noortemajad**⁵³ on noortekeskused, mida peavad noored ise. Iga noortemaja on erinev ja loodud vastavalt kohalike noorte vajadustele ja huvidele. 2011. aastal oli Belgias flaami kogukonnas üle 400 noortemaja, mida külastas pea 54 000 noort ja aitas majandada 7700 vabatahtlikku. Noored ise valivad ja korraldavad tegevusi ning saavad nii väärtuslikke juhtimise, meeskonnatöö ja korraldamise kogemuse.

Soome noorteorganisatsioon 4H on kasutusele võtnud „3 sammu töökohani“ mudeli, mis toetab noorte ettevõtlikkust ja tööhõivevalmidust:

- **Lasteklubid**, kus saadaks mängulise tegevuse käigus praktilisi kogemusi nagu söögivalmistamine või aiapidamine.
- **Praktilised kursused** kus noored saavad proovida töötamist (lapsehoidmine, koerte jalutamine, majapidamine, aia ja metsa hooldamine jne)
- **„Pääs tööle“** (*Passport to Work*) kursused aitavad noori ette valmistada tööleminekuks õpetades tööle kandideerimiseks vajalikke oskusi ja töökohal vajaminevat nagu keeruliste klientide ja tööandja ootustega toimetulek. Sellel kursusel on osalenud juba 15000 noort.

Veel pakub Soome 4H töövahendusteenust ja isegi võtab tööandja kohustused enda kanda. 2012. aastal sai 8000 noort töö 4H kaudu. Samuti on neil õpilasfirma programm, mis ülesehituselt meenutab Eestis pakutavat, kuid ei ole seotud majandusõppega koolis. (Bury- Szlęk 2012)

Eesti 4H arengukava 2015-2020 eesmärgiks on alustada koolitusprogrammi „Juhiluba tööeluks“ ja ettevõtluskursust, seega võib varsti ka Eestis nendes programmides osaleda⁵⁴.

Häid näiteid leiab ka programmi Erasmus+: Euroopa Noored projektidest⁵⁵:

Generating cultural warmth – Islandi noored tegid korda vana kalatööstusehase ja asutasid seal teatri. Noored ise tegid seal ka etenduse. Peale projekti lõppu jätkati teatrietendustega ja renditi teatrit välja. Näide on huvitav selle poolest, et tänu projektile suutsid mõned noored endale osalise koormusega töökoha luua.

The mechanics of developing a sense of engagement – 4 noormeest Hollandi väikelinnast algatasid projekti, millest sai innustust tosin hariduslike ja sotsiaalsete probleemidega noort. 4

⁵³ Working with young people: the value of youth work in the European Union Policy Guide on Youth Entrepreneurship, thecommonwealth.org/sites/default/files/press-release/documents/policyguideonyouthentrepreneurship.pdf

⁵⁴ www.eesti4h.ee

⁵⁵ Young people and entrepreneurship YOUTH IN ACTION PROGRAMME European good practice projects. Publications Office of the European Union, 2013. eacea.ec.europa.eu/youth/tools/documents/youth-entrepreneurship.pdf

kuu jooksul tegid nad professionaalse mehhaaniku juhendamisel korda 2 autot, et osaleda võidusõidul. Lisaks autoremondile otsiti sponsoreid, tehti reklaami jne. Hea näide sellest kuidas kaasata noori neid huvitava teemaga ja anda siis juurde uusi oskusi ja enesekindlust.

Stage by stage to new confidence – Soome noored töötud löid oma elude põhjal improvisatsioonilise etenduse. Nad esinesid linnavalitsuses kohalikele ametnikele ja poliitikutele, sh noortepoliitika eest vastutajatele. Peale etenduse lõppu vahetasid noored publikuga kohad, mängides otsustajaid ja publik võttis endale töötute noorte rolli. Etendus aitas viia noorte reaalsuse otsustajatele lähemale. Kogu protsessi ka filmiti ja levitati DVD kujul. Eestis võiks sellest meetodist kasu olla osalus kogudel. Probleemide ja väljakutsete ettemängimine ja üksteise rollide võtmine võiks anda noortele ja otsustajatele võimaluse minna aste sügavamale üksteise mõistmises.

"Prantsusmaal on loodud juba 800 õpilasühingut, mis ühendavad 8500 noort."

Õpilasühing (*The Junior Association*) on paindlik raamistik, mis lihtsustab projektide elluviimise juriidilist protsessi Prantsusmaal. Liikmed saavad olla ainult 12-18-aastased noored. Õpilasühingute katusorganisatsioon kontrollib, et tegemist oleks

demokraatlikult juhitud organisatsioonidega. Õpilasühingud saavad sõlmida kindlustuse, avada pangakontot, abi professionaalidelt ja ligipääsu materjalidele ning võrgustikule. Loodud on juba 800 õpilasühingut, mis ühendavad 8500 noort. Ülesehituselt meenutab see Junior Achievement Eesti pakutavat raamistikku õpilasfirmadele. (EUCIS-LLL... 2013: 7)

lirimaal tegutseval **vastutustundlikul ärivõrgustikul** on sarnasusi Eesti Ettevõtlikkuse Edendamise Koostöövõrgustikuga, kuid lirimaal on tegevusulatus oluliselt suurem. Tegevuste eesmärgiks on noorte toetamine tööellu suundumisel. Selleks on algatatud viis programmi. Skills@work pakub noortele võimalust õppida mingil konkreetset ametikohal vajaminevaid oskusi ja teadmisi. Mentorlusprogrammis julgustavad tööandjad noori jätkama haridusteed ja omandama soovitud kvalifikatsiooni. Juhtimise meistriklässides viivad tippjuhid ja ärimehed läbi koolijuhtide juhtimiskoolitusi. Meeskonnakoolituste raames jagavad ettevõtjad õpetajatele teadmisi tööolukordades ettetulevatest meeskonnatöö ja muu koostööga seotud aspektidest. Ettevõtete vabatahtlike toetusel korraldatavad lugemiskoolitused algkooliõpilastele, et innustada neid õppima. (Taru 2013: 45)

Sellest näitest saaks inspiratsiooni ammutada ka noorsootöö tarbeks, näiteks ettevõtjate kaasamisel noorsootöötajate täiendkoolitusse meeskonnatöö, juhtimise ja ettevõtlikkuse valdkonnas.

Tööandjate kaasamisest on veel üks huvitav näide Inglismaalt. *Skills for Life* eesmärgiks oli elanikkon-

na üldiste oskuste arendamine. Selle raames said tööandjad ühineda initsiatiiviga „Oskuste tagatis“ (*The Skill Pledge*). Sellega võtsid ettevõtjad kohustuse toetada töötajate üldiste oskuste tõstmisele suunatud ja ka uue kvalifikatsiooni omandamisega seotud koolitusi. Initsiatiiviga ühinenud tööandjad said taotleda toetust teenuse *Train to Gain* kaudu. Programmi olid kaasatud ka valdkondlikud ettevõtlusorganisatsioonid. (Saar et al 2014: 102)

YEPP metodoloogia⁵⁶ arendati välja Youth Empowerment Partnership programmi (2001-2011) raames Euroopa ja USA organisatsioonide koostöös. Antud lähenemine võimaldab noortel strategiaprotsessis

osaleda, sh planeeritakse noorte tööhõive suurendamise tegevusi. Noored koos otsustajate, ettevõtjate ja teiste huvitatud osapooltega analüüsivad ühiselt kogukonna vajadusi. Seejärel pannakse paika probleemid, eesmärgid ja plaanitud tegevused. Kõik osapooled on kaasatud ka tulemuste hindamisse. Kasutatakse „muutuse tsükli“ meetodit, et õppida tulemustest ja järgmist tsüklit paremini planeerida. Eesmärgiks oli lahendada noorte tõrjutust jms probleeme noorte endi osalusel. Läbiviijate väitel on nad saavutanud kaasatud noorte ja kogukondade juures elumuutvaid, positiivseid ja pikaajalisi tulemusi.

7. ANALÜÜSI JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD

Noorsootöö eesmärk tervikuna on 7-26-aastaste noorte omaalgatuse toetamine ning seeläbi ka ettevõtlikkuse arendamine. Lisaks baasile – st kvaliteetse noorsootöö olemasolu ja kättesaadavus igale Eestis elavale 7-26-aastasele noorele – on noorsootöö potentsiaali paremaks kasutamiseks noorte ettevõtlikkuse toetamisel vajalik:

- noorsootöötajate ja noorsootöö korraldajate suurem teadlikkus noorsootöö olulisusest, panusest ja võimalustest noorte ettevõtlikkuse toetamisel;
- senisest eesmärgipärasema lähenemise kujundamine sellele, kuidas noorte ettevõt-

likkust noorsootöös toetatakse ning õpitud teadvustatakse-tunnustatakse;

- olemasolevate noorsootöö meetodite/sekumiste arendamine ja vajadusel uute sihitud sekumiste disainimine ja ellurakendamine;
- noorsootöö tegevuste ja tulemuste nähtavuse ja mõistetavuse kasvatamine noorte ettevõtlikkust toetava valdkonna ja partnerina haridusasutuste, tööandjate, tööturuasutuste, ettevõtete ja teiste kaalukate osapoolte suunal.

On tähtis, et noorsootöötajad ja noorsootöö arendajad ei kultiveeriks mõtteviisi noorsootööst kui teenusest

⁵⁶ www.yepp-community.org

ning ei soodustaks noortes noorsootöö suhtes tarbijaliku hoiaku kujunemist. Noorsootöö pakub täna noortele küll mitmekülgseid võimalusi omandada uusi kogemusi ja teadmisi, kuid nende tegevuste roll, mis arendaks noorte endi algatusvõimet, otsustusvõimet ja korraldusoskusi on tagasihoidlikum. Oluline on oskuslik noorte kaasamine noorsootöö tegevuste väljatöötamise ja elluviimise, kus noortele antakse võimalus tegelikult otsuseid mõjutada.

Noorte ettevõtlikkuse toetamine on noorsootöö olemuslik osa ning leiab aset siis kui noorsootööd teostatakse sellele seatud üldistest kvaliteedi tagamise põhimõtetest lähtuvalt. Ettevõtlikkusega seonduvaid pädevusi peaks arendama kõigis noorsootöö tegevustes ning seda kas ja kui tulemuslikult seda tehakse tuleks hinnata noorsootöö kvaliteedi hindamise osana.

Noorte ettevõtlikkuse pädevuste arengu süsteemsele soodustamisele tuleks kasuks suurem koostöö kooli ja noorsootöö vahel, kus kool saab toetada ettevõtlikkusega seonduvate teadmiste teket ja noorsootöö anda praktilisi väljundeid nende teadmiste järelproovimiseks ning kinnistamiseks praktika kaudu (näitena EMSL'i Kogukonnapraktika programm või SANA "Rahvusvaheline projektiõpe koolidesse" algatused).

Selle eelduseks on omakorda pädevad noorsootöötajad, kelle teadlikkust ettevõtlikkuse pädevustest ning sellest kuidas ettevõtlikkust noorsootöö kaudu noortes soodustada, tuleb nii noorsootöötajate tasemehariduse kui täienduskoolituse kaudu toetada. Soodustada tuleks ka noorsootöötajate kuulumist

noorte ettevõtlikkuse edendamiseks seotud võrgustikesse.

Käesolev analüüs tõi välja, et vaja on koguda rohkem kvalitatiivset teavet, et saada ülevaade noorsootöötajate pädevuste hetkeseisust seoses noorte omaalgatuse, ettevõtlikkuse ja ettevõtluse toetamisega noorsootöös. Seejuures on oluline saada teada kuidas mõistavad noorsootöötajad noorsootöö rolli laiemalt ja enda rolli konkreetsemalt noorte omaalgatuse ja ettevõtlikkuse toetamisel; kui palju noorsootöötajad oma praeguses praktikas sellele tähelepanu pööravad ja kuidas, milliseid tugimaterjale nad kasutavad; kas ja millist tuge nad noorte toetamisel vajavad (koolitus, tugimaterjal, info, raha, jne); kas, kellega ja millist koostööd teevad (võrgustikutöö, koostööpartnerid ja rollid) jne.

Koostöövõrgustik Ettevõtlikkuse Edendamiseks⁵⁷ (varasemalt "Unistused ellu") pakub veebikeskkonda kuhu on koondunud ettevõtted ja organisatsioonid, kes panustavad ettevõtliku mõtteviisi edendamisse. Paljudel juhtudel on see ainus koht kus saab täpset infot noorsootöoga seotud organisatsiooni plaanide ja tegevuste kohta seoses noorte ettevõtlikkuse arendamisega.

„Ettevõtlik kool“⁵⁸ on haridusprogramm, mis on loodud koolidele ja lasteaedadele ettevõtliku õppe integreerimiseks koolisüsteemi. Erinevad huvigrupid panustavad koos ühiste eesmärkide nimel,

parandamaks hariduse kvaliteeti ja suurendamaks noorte edukust elus. **Koolide huvijuhid ja õpilased on juba projekti kaasatud, kuid potentsiaali oleks noorsootöösutuste rolli suurendamiseks – kasvõi pakkudes noortele ettevõtlikkuse praktilisi rakendusvõimalusi.**

"Ettevõtlikkuse arendamise ja rakendamise formaadid peaksid noortele kättesaadavad olema kodukoha lähedal."

Populaarsed ettevõtlikkuse arendamise ning rakendamise formaadid peaksid noortele kättesaadavad olema eeskätt kodukoha lähedal. Sel tasandil on kõige lihtsam süsteemselt suure hulga noorteni jõuda. Seejuures aitaks kui noorsootöö rolli noorte ettevõtlikkuse toetajana kajastataks ning mõtestataks KOV arengukavades. Seejuures on oluline kogukonna tasandil eri osapooli kaasavalt läbi mõelda süsteemne ning jätkusuutlik tugi noorte ettevõtlikkuse arendamisele, luues selleks kohalikul tasandil toimivaid lahendusi ning võrgustikke, millesse nii noorsootöö tegijad kui noored ise kuuluvad. Näiteks „Saare maakonna tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamise kava“⁵⁹ ja „Rae valla noorte ettevõtlikkuse

⁵⁷ www.ettevotlikkus.ee

⁵⁸ www.evkoool.ee

⁵⁹ www.sasak.ee/index.php/download_file/view/151/168

arengukava⁶⁰ on väga hästi lahti kirjutanud kooli rolli, kuid noorsootööd pole mainitud.

Hea näide riigirahastusest piirkondlikele võimalustele on 2016. aastal loodud noorte piirkondlike ideede projektifond “Nopi Üles”⁶¹, millega edendatakse noorte aktiivset eluhoiakut ning panust kodukoha arengusse. Üheks lahenduseks võiks muuhulgas olla näiteks noorte ettevõtlikkust soodustava omaalgatuse fondi loomine koostöös kohalike ettevõtjatega.

Noorsootöö rolli ja tegevuste nähtavuse tõstmisel on oluline roll ka noorsootöö ja noorte ettevõtlikkuse arendamise rahastajatel. Näiteks Belgias on noorsootöö rahastamise üheks olulisemaks kriteeriumiks tegevustest saadud kogemuste nähtavus⁶². Programmi Erasmus+ noortevaldkonna projektidele saab riiklikult agentuurilt taotleda täiendavat rahalist toetust kui taotleja mõtleb läbi tulemuste nähtavuse ja levi ning viib selleks kavandatud tegevused ellu.

Professionaalset enesekindlust ja proaktiivsust võiks leiduda rohkem ka noorsootöötajate seas, kes oma rolli ning praktikaid noorte ettevõtlikkuse

toetamisel teistele osapooltele tutvustada ning esile saavad tuua (lähtuvalt printsibist “kes muneb, see kaagutab”).

Noorsootöö võimalus on tegeleda julgemalt ka **sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas** ja soodustajana kuivõrd sotsiaalse ettevõtluse mudelit, mille esmaseks eesmärgiks on positiivsete ühiskondlike muutuste loomine, sobitub hästi noorsootööga väärtuste poolest. See võiks olla noortele südamelähedane ja pakkuda neile võimalust läheneda uudset majanduslikele, sotsiaalsetele ja keskkondlikele probleemidele. Lisaks aitab noorte panus sotsiaalsesse ettevõtetesse tagada kogukondades suuremat ühtsust⁶³. Heaks suunanäitajaks Eestis on Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik (SEV), mis koostöös Briti Nõukoguga korraldab konkurssi Changemakers Academy⁶⁴, mille eesmärgiks on suurendada Tallinna ja Harjumaa gümnaasiuminoorte teadlikkust ühiskondlikest probleemidest ja nende lahendajatest – sotsiaalsetest ettevõtetest. Samuti viib SEV programmi Erasmus+ toel ellu noortele suunatud rahvusvahelist strateegilist partnerlusprojekti “Tunne oma mõju”⁶⁵, mille eesmärgiks on noorte sotsiaalsete ettevõtjate

⁶⁰ <http://www.rae.ee/documents/823250/3926706/Rae+noorte+ettev%C3%B5tlikkuse+arengukava+arutluseks.pdf/c2d6ddd8-973b-4c3d-b532-7848a9766de2>

⁶¹ nopiyles.blogspot.com/e

⁶² Working with young people: the value of youth work in the European Union Policy Guide on Youth Entrepreneurship, thecommonwealth.org/sites/default/files/press-release/documents/policyguideonyouthentrepreneurship.pdf

⁶³ thecommonwealth.org/sites/default/files/press-release/documents/policyguideonyouthentrepreneurship.pdf

⁶⁴ sev.ee ja www.facebook.com/changemakersacademysev/videos/1299395206781346

⁶⁵ sev.ee/projektid/tunne-oma-moju

võimekuse ning teadlikkuse tõstmine ühiskondliku mõju eesmärgistamise ja kaardistamise osas. Eesti Noorsootöö Keskus koostöös partneritega piloteerib 2017. aastal „Noorte sotsiaalse ettevõtluse

programmi“⁶⁶, mis on suunatud noortekeskustele, laagritele ja huvikoolidele.

Ettevõtlusõppe uuringute analüüsist selgusid mõned üldised põhimõtted, mida võiks noortele suunatud programmide kujundamisel ja hindamisel silmas pidada:

Erinevates vanusegruppides peaksid kasutusel olema erinevad meetodid. Taani pikaajalisest uuringust selgus, et algklassides ja põhikooli alguses peaks rõhutama ettevõtlikkust laiemalt, põhikooli lõpus ja keskkoolis keskenduma sellele kui potentsiaalsele

karjäärivalikule ning kõrghariduses kombineerima mõlemat. (Entrepreneurship education... 2015: 8)

Kõigile noortele ei sobi ühesugused lähenemised. Arvesse võiks näiteks võtta, et tüdrukud on tavaliselt suuremas vaesusriskis, kuid poistel on suuremad ootused ühiskonnas ja eakaaslaste surve. Erinevat lähenemist on vaja neile, kes

- 1) otsivad algkapitali,
- 2) kes on kahe töökoha vahel ja
- 3) ellujäämise eest võitlejad⁶⁷.

Erinevatel programmidel on kumulatiivne mõju, seega on hea kui noortel avaneb võimalus osa saada mitmest erinevast programmist.

Kaheksat edukat USA ja Suurbritannia liidrioskuste arendamise programmi analüüsides leiti neil ühiseid

⁶⁶ www.entk.ee/entk-panustab-noorte-sotsiaalse-ettevotlikkuse-arendamisse

⁶⁷ Working with young people: the value of youth work in the European Union, http://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/study/youth-work-case-studies_en.pdf

jooni. Nendeks olid väljakutsete pakkumine, noori tegelikult kõnetavate probleemide ja vajaduste käsitlemine ning võimaluse andmine reaalse muutuse loomiseks toetavas keskkonnas, kus on ruumi eneserefleksiooniks. Programmid peaksid olema kestlikud, et noored saaksid areneda ja läbida liidriks kujunemise erinevad etapid. (Kahn et al. 2009: 23)

Leiti ka, et programmides tuleks arvesse võtta noorte vajadusi ja tausta ja valida osalema vaid noored, kellel kõige tõenäolisemalt on osalemisest tegelikult kasu. Selleks tuleb väga täpselt määratleda oodatav kasu noorele. Võimaluse pakkumine ilma õige tugisüsteemi ja vahenditeta võib osutada aja raiskamiseks ning võtta noortelt tahtmise edaspidi sarnastes tegevustes osaleda.

Paljude programmide puhul on probleemiks elitaarsus – kõigi võimalustega aktiivsed noored on alati kaasatud ja oskavad täiskasvanutega hästi suhelda. Ülejäänud tunnevad, et see pole nende jaoks ja nad ei ole teretunud.

Noortel võivad olla ka eelarvamused seoses poliitika-kujundamise ja maailmaparandamisega ning hirm eakaaslaste silmis naeruväärsena näida. Potentsiaalsed osalejad peavad nägema, et programmi on varem läbinud noored nagu nad ise – kes räägivad ja näevad välja samasugused. Teiseks viisiks on haarata noori tegevuste kaudu, mida nad peavad atraktiivseks. Näiteks The Fight for Peace (FFP) meelitab arenguprogrammi kriminaalse taustaga noori pakkudes neile poksi ja võitluskunstide õppimise võimalust.

Edukad programmid pakuvad võimaluse saadud teadmisi ka kohe rakendada reaalses situatsioonis. Võtmeküsimuseks on pakutava väljakutse ja toetuse õige tasakaalu leidmine, et noored saaksid areneda tundmata igavust ega liigset vastutusekoormat. Heades programmides on noortel piisavalt tugiisikuid. Kõige paremini toimis üksühele täiskasvanu kaasamine, kellega loodi pikaajaline usalduslik suhe. Lisaks olid noored väikestes tugigruppides üksteisele toeks.

Oluline on tabada noorte reaalseid vajadusi. Enamasti programmid ei võta aluseks teadusuuringuid ega rakenda psühholoogiateadmisi, vaid lähtuvad läbiviijate sisetundest.

Refleksioon on väga oluline, kuid tihti unarusse jääv aspekt, seda nii jooksvalt kui ka pärast programmi lõppu. Turvalises keskkonnas kogetu läbiarutamine aitab ka vähemate võimalustega noortel analüüsida, kuidas saadud kogemus sobitub nende ellu ja mida nad tulevikus tahaksid saavutada. (Kahn et al. 2009: 23)

Võimalused noorte ettevõtlikkuse tegevuse nähtavuse suurendamiseks

Üks viis nähtavuse suurendamiseks oleks edasi arendada koostöösidemeid erinevate noorte ettevõtlikkuse arendamisega tegelevate organisatsioonidega. Formaalharidusest on hea näide „Edu Tegu“ projektist suurürituse sTARTUp Day korraldamise näol. STARTUp eestvedaja Andres Kuusik taipas, et Tartus toimub väga palju väga olulisi ja toredaid

üritusi, „kuid mitte keegi ei tea neist mitte midagi“. Nii pakkus ta välja suurejoonelise ühisürituse idee. Kui aasta varem toimusid tudengite äriideede võistluse finaali, üliõpilaste karjääripäev, loomemajanduskeskuse äriplaanide konkurs ja teaduspargi ärikiirendi Builditi esitluspäev erinevatel päevadel ja eri kohtades, siis sel korral tehti ühiselt. Festivali esimene aasta osutus väga edukaks, osales ligi 100 ettevõtet ja pea 3000 külalist ning kõik väljaanded kajastasid

toimunud nii enne kui pärast üritust. sTARTUp Day korraldamisel osalesid ülikool, omavalitsus, kohalik ettevõtlustugisüsteem, kohalik ettevõtluskogukond ja lõpuks ka riik Startup Estonia näol ning kõik osapooled panustasid suhteliselt võrdselt. Sellist ühtsust ja koostööd erinevate asutuste vahel pole varem olnud. Festivali ettevalmistuse ajal tekkis erinevate osapoolte aktiivne koostöö ja teabevahetus⁶⁸.

⁶⁸ www.ajakiri.ut.ee/artikkel/2147 Tõenäoliselt kõige rajum üritus sel aastal: sTARTUp Day

100 NÄIDET NOORTE ETTEVÕTLIKKUSE ARENGU TOETAMISE KOHTA

1. Ideede laager ja Ideede Laat
2. Ettevõtlike noorte mõttetalgud
3. Ettevõtluskohvikud
4. Inspiratsioonilabor
5. Hakkaton
6. Konverents Lahe Koolipäev
7. Maailmakooli töötoad, Gamechangers
8. Mentorite Metsakool
9. Osaluskohvikud
10. Projekt "Läänemaa Tuleviku Juhid"
11. Rolling Images in Business Startups
12. Startup Class
13. Tallinna Noortenädal 2016: disain ja ettevõtlikkus
14. Äriideede arendusprogramm STARTER
15. Ettevõtlusnädal
16. Karjääriüritus "Võti tulevikku"
17. Koolituspäev "TAHAN - SUUDAN - TEEN"
18. KAMA2 kursus
19. AEGEE liikmeprogramm
20. Gaidlik meetod
21. Noorte omaalgatuslikud ettevõtmised
22. Noorteaktiiv
23. Pärnumaa Kodukandi Noortekoda
24. Skaudiring
25. BESTi kogemus
26. Noorte liidrite programm
27. Superheroes tüdrukute liidriprogramm
28. DD Akadeemia
29. Noorte Liidrite Programm/JCI Akadeemia
30. Raadiosaade Rahatarkus
31. Noorte Liidrite Juhtimisportaal
32. Inspiratsiooniportaal
33. Raadiosaade „Poleteli!“
34. Raadiosaade Buum
35. Koolitussari ja veebileht ArtUpCareer
36. Viljandimaa noorte ettevõtlikkuse arendamise programm
37. Noortelabor
38. Tööhõive ja ettevõtlikkuse programm
39. Noorte- ja elukestva õppe keskuse tööhõive ja vabatahtlike keskuse osakond
40. Õpilasesinduste arendamine
41. STARTUp Day
42. Õpilasmalev
43. Haanja valla Noortefond

44. Illuka valla Noore Oma Projekt = PONI
45. Osaluskogude projektifondi algatusfond
46. Kogukonna käivitamine "Anija Lüliti"
47. Tartu linna noorte omaalgatusprojektid
48. Projektikonkurss "Noortelt Noortele"
49. Viljandi Noorteprojekt
50. Karksi-Nuia Noortekeskuse projektikonkurss „Noortefond“
51. Negavatt
52. Idee24 projektikoolitus ja projektide tegemine (Erasmus+)
53. "Nopi Üles" fond ja projektikoolitused
54. Paide linna noorte omaalgatusfond
55. Noortealgatusprojektide juhendamine (NOA)
56. Prototon
57. Ettevõtluslaager
58. Noorte demokraatiakool
59. Osalussimulatsioon
60. Turumajanduse simulatsioonimäng "Turuplats"
61. Varivalimised
62. Töövarjupäeva Kroon
63. Ettevõtlikkust arendavad mängud ja töötoad
64. Ettevõtlusteater
65. Ettevõtlusküla rollimäng
66. Ettevõtlusmäng daVinci
67. Hariduslikud mängud
68. Euroopa vabatahtlik teenistus (EVT)
69. GLEN vabatahtlikud
70. TAHE ehk Töö Annab Hea Enesetunde
71. HeaTeoTöö päev
72. Vabatahtlike programm
73. Vabatahtlikkuse programm
74. Õpilasvahetus
75. Eesti Rotary Noorsoovahetus
76. Kultuurivahetus
77. Kogukonnapraktika
78. Materjal "Mis must saab?"
79. Projekt "Ettevõtlik suvi"
80. Programm „Murdepunkt“
81. Projekt "Väike heategu"
82. Projektiring
83. Väitlusklubid ja võistlused
84. Õppeprogramm "Maal on vahva olla"
85. Tudengikohvik
86. Innuka Noore ettevõtluskonkurss
87. Õpilasfirma programm (noortekeskustes)
88. Ideekonkurss "Välgatus"
89. Konkurss "Make it New"
90. Konkurss Kaleidoskoop
91. Koolinoorte tehnoloogia-hackathon 2016
92. Konkurss Bright Minds
93. NODI – Noored disainivad!
94. Noorte ettevõtluskonkurss "NUPP NOKIB"
95. Saaremaa Päike
96. Start-up Konkurss
97. Ajujaht
98. Changemakers Academy
99. Skype University Hackathon
100. Insenerivõistlus "EBEC Tallinn"

1. IDEEDE LAAGER JA IDEEDE LAAT

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Konverents/ koolitus	Lääne-Viru Maavalitsus	Avaliku sektori asutus	Noortelaager
Lühikirjeldus				
Koolinoortele suunatud suvine tegevuslaager toimus 2015 ja 2016.a. Laagri tegevused kätkesid erinevaid seiklusmänge, põnevaid töötubasid ja palju muud huvitavat. Laagrit võib pidada populaarse koolinoorte kevadsündmuse Ideede laat-jätkuirituseks, kaasates noori vanuses 10-16 eluaastat. Esimene Ideede laat toimus 8. mail 2012 Rakvere rahvamajas. Laadal esitleti Lääne-Viru Maavalitsuse ja SA Lääne-Viru Arenduskeskuse korraldatud maakondlikule konkursile "Ideede laat" laekunud töid ning tunnustati ettevõtlikke noori.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Ideede laada konkursile laekus 9 projekti ja 2 leiutist. 30. juunil kogunes Rutja lennuväljale pea 80 noort, et vastalanud suvevaheajal uusi teadmisi ja oskusi omandada.			www.facebook.com/ideedelaager	

2. ETTEVÕTLIKE NOORTE MÕTTETALGUD

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Jah. 2014	Konverents/ koolitus	Saku Valla Noorte- keskuse aktiiv	NT asutus	Noorteprojekt
Lühikirjeldus				
2014.a korraldasid Saku noored "Ettevõtlike noorte mõttetalgud" 15.-19. aastastele kohalikele noortele, kes soovisid arukamalt ümber käia oma rahaga ning kindlustada endale paremat tulevikku ja endas ettevõtlikkuse pisikut kasvatada.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Pildid ja ülekutse, muud infot pole			sakunoortekeskus.ee/kohalik-projekt/ettevotlike-noorte-mottetalgud	

3. ETTEVÕTLUSKOHVIKUD

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Konverents/ koolitus	JA Alumni Estonia (end MTÜ SENT)	Noorte- organisatsioon	Noorte- organisatsioon
Lühikirjeldus				
Ettevõtluskohvik annab noortele võimaluse kohtuda inspireerivate ettevõtjatega, kuulata nende edulugusid ning teha seda kõike mugavalt kohvilaua taga.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Ainult toimunud ürituste info			jaalumni.ee	

4. INSPIRATSIOONILABOR

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Konverents/ koolitus	SA Lääne-Viru Arenduskeskus koos Lääne-Viru Oma- valitsuste Liidu, SA Virumaa Kompetent- sikeskuse, Rakvere Linnavalitsuse ja Lääne-Virumaa Raja- leidja keskusega	Maakondlik arenduskeskus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Ühepäevane üritus. Noored said kuulata inspireerivaid ettevõtjaid ja ettevõtlikke kõnelejaid ja nuputada töötoas kogenud mentorite toel oma äriplaani kallal. Äriideed olid seotud maakonna ning nn nutikate lahendusega ning nende kasutuselevõtu võimalustega. Parimad viis meeskonda said oma töötoas välja mõeldud äriideed ka ette kanda.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Osales 100 noort			www.arenduskeskus.ee	

5. HAKKATON

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Konverents/ koolitus	JA Alumni Estonia (end MTÜ SENT)	Noorte- organisatsioon	Noorte- organisatsioon
Lühikirjeldus				
Hakkaton on iga õppeaasta alguses toimuv õpilasfirma alustamise üritus, kus 48h jooksul aitavad mentorid ja õpilasfirma programmi vilistlased leida osalejatel jätkusuutlikud äriideed, moodustada nende elluviimiseks vajalik meeskond ning teha esimesed kiired sammud oma toote või teenusega turule jõudmiseks.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Osaleb ligi 100 gümnaasiumi- ja kutsekooli õpilast üle Eesti			jaalumni.ee	

6. KONVERENTS LAHE KOOLIPÄEV

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Konverents/ koolitus	Noortekonverentsid MTÜ	Noorte- organisatsioon	Noorte- organisatsioon
Lühikirjeldus				
Juba 13 aastat korraldab MTÜ Noortekonverentside koolinoortest koosnev meeskond konverentsi „Lahe Koolipäev“, et pakkuda õpilastele unustamatut ja meeldejäävat kogemust. Eesti suurim noortekonverents. Toob noorteni teemasid ja valdkondi, mis suurendavad noorte ettevõtlikkust oma mõtete realiseerimiseks ning loovad noortele elukestva harjumuse panustada kodanikuühiskonda. 2016. konverentsi teema oli “Kuidas võtta vastutust?”.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
2016.a osales 1300 noort, #lahekoolipäev abil leiab osalejate reaktsioone, aga kodulehel pole midagi kajastatud			noortekonverents.ee	

7. MAAILMAKOOLI TÖÖTOAD, GAMECHANGERS

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Konverents/ koolitus	Mondo MTÜ	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtlikkuse programmid

Lühikirjeldus

Changemakers töötoad avavad globaalsetest teemadest huvitatud inimestele valitud teemade taustasid ning võimalusi ise teha midagi maailma muutmiseks. Kuigi peamiseks fookuseks on alati olnud õiglane kaubandus on igal üritusel olnud veidi oma fookus: tootjate vastutustundlikkus, tarbijate valikute eetilisus, kaubanduse ja tarbimise keskkonnamõjud. /Rohujuure koomiksise töötoa kaudu arenevad noorte teadmised üleilmastumisest, kriitiline mõtlemine, eneseväljendusoskus ja kodanikuaktiivsus./Inimõiguste töötuba kestab 1,5 tundi ja on põnev ning interaktiivne, õpilased saavad ise aktiivselt kaasa lüüa. Tutvustatakse lühidalt põhiõigusi, näidatakse lühifilmi ja uuritakse konkreetseid inimõiguste rikkumise juhtumeid Eestist ja Euroopa Liidust. Noored saavad ise lavastada lühinäidendid inimõiguste rikkumistest Eesti tösielujuhtumite põhjal.

Väljundid, tulemused ja mõju

Ainult toimunud ürituste info

Koduleht

www.maailmakool.ee/koolitused-ja-tootoad/koolitused

8. MENTORITE METSAKOOL

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Konverents/ koolitus	JA Alumni Estonia (end MTÜ SENT)	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon

Lühikirjeldus

Mentorite Metsakool on suunatud eelkõige õpilasfirma-programmi läbinud noortele. Selle eesmärk on teha esimene samm õpilasmentorite kasvatamisel, kes järgmisel kooliaastal hakkavad aitama õpilasfirmasid luua ning probleeme lahendada. Lisaks saavad mentorid ise inspiratsiooni olla tulevikus ettevõtlikumad.

Väljundid, tulemused ja mõju

Ainult toimunud ürituste info

Koduleht

jaalumni.ee

9. OSALUSKOHVIKUD

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Konverents/ koolitus	Eesti Noorte- ühenduste Liit	Ettevõtlikkuse propageerija	Noorte- organisatsioon
Lühikirjeldus				
<p>Osaluskohtu eesmärgiks on tuua ühiste teemade ümber väga erinevaid noori ning noortemeelseid. Osaluskohtus on palju erinevaid teemasid, arutlusele tulevad nii üle-Eestilised valukohad kui kohalikul tasandil tähtsad teemad. Samuti on kavas ka kohtule omane kehakinnitus ja kerge meelelahutus. Korraldajad julgustavad noori jõukohaseid ideid ellu viima ja viivad laiemad ideed ka õigete inimeste ja organisatsioonideni peale üritust.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
<p>2011. aastal korraldas Eesti Noorteühenduste Liit esmakordselt igas maakonnas paralleelselt toimunud osaluskohtud „1500 pead ja 15 000 sekundit noortesõbralikuma tuleviku nimel“, mis tõi üle Eesti kokku 1500 noort ja otsustajat. Meedias avaldatud osalejate arvamusi.</p>			www.enl.ee/et/Osaluskogud/Osaluskohvik	

10. PROJEKT "LÄÄNEMAA TULEVIKU JUHID"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Jah. 2015	Konverents/ koolitus	Läänemaa Ettevõtlike Noorte Koostöö Selts MTÜ	Noorte- organisatsioon	Noorteprojekt
Lühikirjeldus				
<p>Kodanikualgatuse ja –aktiivsuse seminarid. LENKS (Läänemaa Ettevõtlike Noorte Koostöö Selts MTÜ) asutati projekti raames "Läänemaa Tuleviku Juhid". Eesmärk on Läänemaa noored kokku tuua, neid motiveerida ühiseid üritusi (seminare, koolitusi) läbi viima.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
<p>Ainult toimunud ürituste info</p>			www.facebook.com/lenksutame	

11. ROLLING IMAGES IN BUSINESS STARTUPS

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkab 2017.a.	Konverents/ koolitus	Saaremaa Arendus- keskus	Maakondlik arenduskeskus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
<p>Soome-Rootsi-Eesti ühisprojekt 2015 – 2018. Eestist osalevad Kuressaare Linnavalitsus, Saaremaa Arenduskeskus SA ja Kinobuss. RIBS projekti eesmärgiks on suurendada noorte teadmisi ettevõtlusest ja meediakirjaoskusest. Õppetöö projekti raames toimub läbi kohalike ja piiriüleste kursuste, seminaride ning õpilaste, õpetajate ja coachide vahetuste. Sarnaste ettevõtlusideedega noored moodustavad piiriüleseid meeskondi ning arendavad mentorite toel välja oma toote või teenuse.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Projekti pooleli, selle käigus plaanid luua ligi 20 rahvusvahelist ettevõtluse ja meedialiteratuuriga tegelevat meeskonda			www.sasak.ee/est	

12. STARTUP CLASS

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Jah. 2014-2015	Konverents/ koolitus	Garage48 HUB Tallinn	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
<p>Iduettevõtete koostöökeskus Garage48 HUB korraldas 2014- 2015. a keskkooli noortele suunatud Startup Class'i. Ürituse eesmärgiks oli tagada uute IT talentide pealekasv pakkudes praktilisi võistlusi ja uusi teadmisi IT iduettevõtluse osas. 3-osaline üritusesari, iga õppepäev kestab lõunast õhtuni. Facebookis kutsusid järgmisel aastal uuesti osalema, kuid ei jätkanud 2015-16.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Koduleht on maha võetud, mujal kirjeldatud ürituste kava põhiliselt.			www.facebook.com/ startupclassgarage48	

13. TALLINNA NOORTENÄDAL 2016: DISAIN JA ETTEVÕTLIKKUS

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. 2016	Konverents/ koolitus	Tallinna Spordi- ja Noorsooamet	Avaliku sektori asutus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
2016. aastal oli noortenädala teemafookuseks disain ja ettevõtlikkus, varem nt ka noorte osalus. 5 päeva jooksul sai osa võtta äriplaani koostamise, disaini- ja blogimise töötubadest, disainiekskursioonidest, muusikaettevõtluse päevast jm.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Ainult toimunud ürituste info			noortenadal.ee	

14. ÄRIIDEEDE ARENDUSPROGRAMM STARTER

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Konverents/ koolitus	TÜ Ideelabor, TTÜ Mektory Tehnoloogiakool koostöös Tallinna Ülikool, Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Estonian Business School, Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor, Eesti Maaülikool	Haridusasutus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Keskkoole ja kõrgharidusasutuste õppuritele 4-kuuline äriideede arendamise programm: start-up teemalised koolitused, töötoad, loengud, sh e-kursused. Start-up maailmas kogunud mentorite toel arendavad tiimid ühe semestri jooksul perspektiivikaid ideid ja vormivad neist töötavad ärimudelid. Programmi läbimiseks peab meeskond osalema töötubades, vahehindamisel ning lõpphindamisel, mis toimub sTARTUp Day raames.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Kajastatud üritustel ja programmis osalenute muljed, osalejate arvud.			starteridea.ee	

15. ETTEVÕTLUSNÄDAL

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Konverents/ koolitus	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus koos maakondlike arenduskeskuste, kohalike omavalitsuste, SA Kredexi, Tartu Ülikooli, Tööandjate Keskliidu, Kaubandus- ja Tööstuskoja, Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga	Avaliku sektori asutus	Ettevõtl(ikk)use programmid

Lühikirjeldus

Lai valik ettevõtlusteemalisi üritusi ühe oktoobrinädala jooksul: konverentsid-töötoad ja õppekäigud, alati ka noortele suunatud üritused. Programm on järjest laienenud, 2016. aastal jäid veel kõrvale vaid Järva-, Põlva- ja Läänemaa.

Väljundid, tulemused ja mõju

Võimalus arutleda ettevõtlusega seotud teemade ja küsimuste üle, õppida ja innustuda teiste praktilistest kogemustest, leida idee või täiustada olemasolevat äriideed, küsida nõu ekspertidelt ja kuulata praktikute soovitusi. Oktoobris igal aastal, alati ka noortele suunatud üritused. Programm on järjest laienenud, 2016. aastal jäid veel kõrvale vaid Järva-, Põlva- ja Läänemaa.

Koduleht

ettevotlusnadal.ee

16. KARJÄÄRIÜRITUS "VÕTI TULEVIKKU"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Konverents/ koolitus	BEST Eesti	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon
Lühikirjeldus				
Lisaks suurele karjäärimessile leiavad aset ettevõtete korraldatud seminarid ja töötöad, loengud ja koolitused tudengitele. Messiga paralleelselt toimuvates töötubades on võimalus anda tudengitele lahendamiseks ning arutamiseks aktuaalseid ettevõttega seotud ülesandeid ning hinnata üliõpilaste loovust ja probleemide lahendamise oskust.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Eesti suurim tudengite karjääriüritus, mis toob kokku mitu tuhat tudengit ning mitmeid kümneid ettevõtteid. Kodulehel avaldatud osalejate lood.			www.vt.ee	

17. KOOLITUSPÄEV "TAHAN - SUUDAN - TEEN"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Jah. 2016	Konverents/ koolitus	Järvamaa Arenduskeskus	Maakondlik arenduskeskus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Kaido Pajumaa juhtimisel toimus Järvamaal kaks koolituspäeva "TAHAN - SUUDAN - TEEN". Eesmärgiks oli aidata noortel enda jaoks lahti mõtestada, missugune inimene ta on, kelleks saada soovib ja kuidas oma soovid reaalsuseks kujundada. Teemadeks kutsumuse leidmine, enesearendamine, sisemine motivatsioon, võimalused kooliskäimist meeldivamaks muuta, "Palgatöötaja - Väikeettevõtja - Ettevõtja - Investor" –kelleks saada?				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Ainult toimunud ürituste info			jarva.kovtp.ee	

18. KAMA2 KURSUS

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Konverents/ koolitus	PESA HUB (Turundustänav OÜ)	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtlikkuse programmid

Lühikirjeldus

KAMA2 ehk Kursus Arenevatele Marketingi Agentidele on gümnaasiumi ja ülikooli noortele suunatud 5-nädalane koolitusprogramm, kus käsitletakse teemasid brändist, turundusplaanist, avalikust meediast, sotsiaalmeediast, fotost, videost, graafilisest disainist ja veebidisainist. Viimasel seminaril on ülesanne luua 24h jooksul ühele Eesti ettevõttele terviklik turunduslahendus.

Väljundid, tulemused ja mõju

Koduleht

Pälvis tähelepanu seminariga, mis toimus liikuvus trammis, kusjuures osalejatel oli trammipeatuses 30 sekundit aega, et intervjuerida peatuses ootajaid ja tunni jooksul koostada pressiteade.

pesahub.ee/kama

19. AEGEE LIIKMEPROGRAMM

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Liidriprogramm	AEGEE	Noorte- organisatsioon	Noorte- organisatsioon

Lühikirjeldus

AEGEE pakub oma liikmetele enesearendamiseks mitteformaaset õppimisvõimalust. Osaleda koolitustel ja workshop'idel. Aktiivsed noored saavad kogemusi ning oskusi kogu eluks juhtimises, suhtlemisüksuses, meeskonnatöös ja paljus muus. Noorte enda välja töötatud kohalikud ja rahvusvahelised projektid, kus tegeletakse ja lahendatakse Euroopa probleeme, luuakse noorte hulgas teadlikkust. Üliõpilased saava välja pakkuda oma seisukohti ning neid ellu viia.

Väljundid, tulemused ja mõju

Koduleht

Kokku üle 13 000 liikme üle Euroopa, rahvusvaheliselt mõju uuritud. Eestis tulemuste kohta vähe infot, mõned osalejate lood.

aegee-tallinn.ee

20. GAILLIK MEETOD

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Liidriprogramm	Eesti Gaidide Liit	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon

Lühikirjeldus

Eesti Gaidide Liit pakub lastele ja noortele kogemuse saamiseks ja eneseleidmiseks gaidliku meetodiga soodsat keskkonda, et välja arendada oma täielik potentsiaal, omandada järk-järgult juhtimisoskused. Gaidlik meetod eeldab järjepidevat osalemist mitmekülgses tegevusprogrammis nii tarbijana kui ka elluviija ja loojana. Gaidliku meetodi osad on salgasüsteem, sümbolika, väärtussüsteem, järgukava, tugisüsteemid ja looduses tegutsemine.

Väljundid, tulemused ja mõju

Koduleht

Mõju uuritud rahvusvaheliselt, Eestis vähe ja tulemused pole avalikud, osalejate lood on kodulehel olemas.

www.gaidid.ee

21. NOORTE OMAALGATUSLIKUD ETTEVÕTMISED

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Liidriprogramm	Tegusad Eesti Noored (TEN)	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon

Lühikirjeldus

Noorte omaalgatuslikud ettevõtmised on nii noorteparlamendi sessioonid kui noorteparlamendis sündinud ideede realiseerimine. Piirkondlikul noorteparlamendi sessioonil pakutakse grupitöös välja lahendusi kohalikele probleemidele, analüüsitakse neid ja arendatakse projekte edasi üldkoguistungil. Pärast üritust on kogenumad noored oma teadmiste, oskuste ja kontaktidega abiks projektide elluviimisel.

Väljundid, tulemused ja mõju

Koduleht

Parlamendis pakutud lahendustest on projekti Linn Lilleliseks parim näide, mis kaasab ka erivajadustega noori ja mida on ellu viidud juba seitse aastat järjest.

www.ten.ee

22. NOORTEAKTIIV

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Liidriprogramm	Eesti 4H	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon

Lühikirjeldus

Grupp aktiivseid noori, kes tegutsevad vastavalt noorteühingu eesmärkidele, visioonile ja missioonile. Noored on tulnud kokku üle kogu Eesti 4H klubidest ning aitavad kaasa noorteühingu sündmuste korraldamisel, rikastavad neid oma uute ideede, oma energiavarude ja positiivse suhtumisega ning avaldavad oma arvamust Eesti 4H-s otsuste näol ja on ühesõnaga juhatuse parem käsi. Loodi 2009.a.

Väljundid, tulemused ja mõju

Koduleht

2014. aasta septembrikuu seisuga kuulus Eesti 4H organisatsiooni 66 klubi 1172 liikmega. Eesti tegevuste mõju kohta info avalik info puudub, arengukava näeb ette mõjuhindamismudeli loomist.

www.eesti4h.ee

23. PÄRNUMAA KODUKANDI NOORTEKODA

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Liidriprogramm	Pärnumaa Kodukant	Ettevõtlikkuse propageerija	Noorte-organisatsioon

Lühikirjeldus

Noortekotta kuulub 18 noort vanuses 15 - 20 eluaastat 7 külast. Noortekoda käib koos 1 kord kuus. Noored aitavad erinevaid üritusi korraldada. Ürituste korraldamisel on igal noorel oma lõik, mida ta peab tegema ja selle eest vastutama: ühed peavad kokkuleppeid sõlmima, teised turvalisuse tagama jne.

Väljundid, tulemused ja mõju

Koduleht

Noored on käinud koolitustel ja oskavad projekte kirjutada, korraldavad ise üritusi, julgevad igas asjas sõna sekka öelda, oskavad oma juttu argumenteerida ning tehtu eest vastutada.

www.parnumaakodukant.ee

24. SKAUDIRING

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Liidriprogramm	Eesti Skautide Ühing	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon
Lühikirjeldus				
Eesmärgiks on luua Eestis elavatele noortele mitmekesine keskkond, mis annab julguse end proovile panna, leida üles oma tugevused ja sirguda aktiivseteks, hästi toimetulevateks ja erinevustesse sallivalt suhtuvateks kogukonna liikmeteks. Programmi osana korraldavad lisaks igapäevastele skaudiringidele igal aastal ligikaudu 20 üleriigilist üritust/koolitust.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Mõju uuritud rahvusvaheliselt.			www.skaut.ee	

25. BESTI KOGEMUS

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Liidriprogramm	BEST Estonia	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon
Lühikirjeldus				
Võimalus korraldada üritusi ja juhtida projekte Eestis või rahvusvahelises meeskonnas, saada osa koolitusest (kujundusprogrammid, IT, müük, turundus, juhtimine, meeskonnatöö, ajajuhtimine) ja tehnikaerialade lühikursustest-võistlustest.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Eestis 50-60 aktiivset liiget, kodulehel osalejate tsitaadid.			best.ee	

26. NOORTE LIIDRITE PROGRAMM

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätub 2017.a	Liidriprogramm	AIESEC Eesti	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon
Lühikirjeldus				
Suurim rahvusvaheline tudengiorganisatsioon, mille eesmärgiks on anda noortele reaalselt juhtimiskogemust. Võimalik omandada praktilisi oskuseid ja teadmisi ning neid kohe ka kasutama hakata: meeskonnaliikmekogemus, praktika läbimine välismaal ja vabatahtlik töö välismaal, lisaks koolitused, konverentsid ja professionaalne suhtlusvõrgustik (sh vilistlased).				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Mõju uuritud rahvusvaheliselt.			www.aiesec.ee	

27. SUPERHEROES TÜDRUKUTE LIIDRIPROGRAMM

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätub 2017.a	Liidriprogramm	Metropolis MTÜ	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtlikkuse programmid
Lühikirjeldus				
Superheroes on ingliskeelne liidriprogramm 13-16 aastastele tüdrukutele, kes tahavad ning soovivad maailma muuta, aga vajavad enesekindlust, toetust ja kaasamõtlejaid. Eesmärk on kasvatada uut põlvkonda julgeid, loovaid, vastutus- ja tundlikke liidreid ja maailmamuutjaid, keda innustab ettevõtlikkus, julgus ning koostöötahe. Programm kestab neli kuud – detsembrist 2016 märtsini 2017 ja koosneb 8 praktilisest töötoast, kus kogeda ettevõtlikust, omandada oskusi luua muutust kogukonnas ja hulgaliselt iseseisvat tegutsemist meeskondades. Ühtlasi on see ka võistlus, kus tüdrukud saavad viiestes tiimides (kokku 10 tiimi) oma maailmamuutvat ideed mentori toel 4 kuu jooksul teostada.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Programm alles kestab. Osaleb 50 tüdrukut, nii eesti, vene kui ka inglise keelt emakeelena rääkivad tüdrukud Tallinnast, Tartust, Sillamäelt ja Kuressaarest.			www.superheroes.ee	

28. DD AKADEEMIA

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Liidriprogramm	Teaduse ja Kultuuri Sihtasutus Domus Dorpatensis	Ettevõtlikkuse propageerija	Noorte-organisatsioon
Lühikirjeldus				
Õpetab noortele kuidas reaalses maailmas reaalseid muutusi esile kutsuda. Eelkõige tudengitele. Tehakse praktilisi harjutusi ning kasutatakse interaktiivseid meetodeid: väitlus, projektide tegemine, töötamine meeskondades jpm.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Programmi läbinu muutub enesekindlamaks, veenvamaks, organiseerimisvõimelisemaks, teadlikumaks maailmast ja võimelisemaks muutma asju maailmas.			ddakadeemia.ee	

29. NOORTE LIIDRITE PROGRAMM/JCI AKADEEMIA

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Liidriprogramm	JCI (Ettevõtlike Noorte Koda)	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon
Lühikirjeldus				
Noortekoda 18.-40a pakub võimalust õppida juhiks – et omandatud kogemusi töös, ettevõtluses, ühiskondlikus tegevuses või poliitikas rakendada. Juhtimine eri tasanditel, projektide algatamine ja neis osalemine, mitmekesine kojasisenening rahvusvaheline koolitus pakub kogemusi eluks ja professionaalseks arenguks.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Toodab ühiskonnale hästi ettevalmistatud juhte, kes on suutelised oskuslikult tegutsema erinevates, muuhulgas ühiskondlikes valdkondades. Tänapäevaks on noortekojas ennast arendanud ja eneseteostust leidnud enam kui 24 miljonit inimest üle maailma.			www.jci.ee	

30. RAADIOSAADE RAHATARKUS

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Meedia	Eesti Pangaliit	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Saates räägivad eksperdid erinevatel rahaga seotud teemadel. Üheks teemaks oli ka ettevõtlus. Kuidas alustada, milliste väljakutsetega arvestada ja muudele asjasse puutuvatele küsimustele vastas Indrek Nuume LHV pangast.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Info puudub.			vikerraadio.err.ee/v/358fa8c1-d934-4c77-a9e3-7c03f2c86532	

31. NOORTE LIIDRITE JUHTIMISPORTAAL

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Meedia	Teaduse ja Kultuuri Sihtasutus Domus Dorpatensis	Noorte-organisatsioon	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Artiklid, intervjuud ja nõuanded noortele juhtimisteemadel.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Info puudub.			juhtimine.ddakadeemia.ee	

32. INSPIRATSIOONIPORTAAL

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Meedia	Victory Trainings OÜ	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Inspiratsioonifilmid, postrid, kasulikud artiklid ja e-õppe lahendused.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Info puudub.			www.inspiratsioon.ee	

33. RAADIOSAADE „POLETALI!“

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Jah. 2014	Meedia	Ivo&Darya Saar OÜ	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Venekeelne äri- ja ettevõtlusteemaline vestlussaade „Poleteli!“ ehk "Tuult tiibadesse!" Sky Radios 2014.a. Koolinoorte ettevõtlikkusideede konkursi ja arenguprogrammi ENTRUM raadioversioon. Saadet sai kommenteerida jooksvalt ja lahendada veebilehel teemakohaseid ülesandeid.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Info puudub.			www.sky-radio.fm	

34. RAADIOSAADE BUUM

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Meedia	Raadio 1 OÜ	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Kuku raadios investeerimis- ja isiklike finantside alane raadiosaade, kus kajastatakse ka ettevõtlusega seotud teemasid. Saate eesmärk on nii tekitada huvi investeerimisvaldkonna vastu kui anda selleks praktilisi teadmisi.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Info puudub			raadio1.ee/buum	

35. KOOLITUSSARI JA VEEBILEHT ARTUPCAREER

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Meetodite kombinatsioon	Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia ja Eesti Kunstiakadeemia	Haridusasutus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Karjäärikeskusest leiab tudeng informatsiooni oma karjääri arendamiseks või ettevõtluse alustamiseks Eestis, Rootsis või Soomes. Samuti saab ArtUpCareer.net keskkonnas luua oma profiili, otsida koostööpartnereid teiste profillide seast ja leida tööpakkumisi ettevõtjate pakkumiste alt.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Ei ole avaldatatud.			www.artupcareer.net	

36. VIILJANDIMAA NOORTE ETTEVÖTLIKKUSE ARENDAMISE PROGRAMM

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Meetodite kombinatsioon	Viljandimaa Arenduskeskus	Maakondlik arenduskeskus	Ettevõtlikkuse programmid

Lühikirjeldus

Pakub noortele võimalust oma ettevõtlikkust ja aktiivsust suurendada läbi järgnevate tegevuste: Inspiratsiooni-päev Ettevõtlusnädalal, ettevõtete külastused - u 10 erinevat ettevõtet ja organisatsiooni, mis ühe nädala jooksul näitavad noortele ennast seestpoolt. Ideeöö - omale idee ja meeskonnakaaslaste leidmiseks, kellega koos hakata ideid ellu viima. Koolitused noortele - erinevatel ettevõtlikkust arendavatel teemadel. Noorteprojektide konkurs - õppeaasta jooksul ellu viidud projektid saavad esitleda oma tulemusi ja õpitut žürii ja teiste noorte ees, parimatele head auhinna, esinevad noortebändid. Noorte suvepäevad 12-18 aastastele noortele aktiivsuse tõstmiseks. Pidev noorte nõustamine erinevate projektide ja tegevuste elluviimisel, õpilasfirmade juhendamine, ettevõtjatest mentorite leidmine noortele

Väljundid, tulemused ja mõju

Koduleht

Ainult toimunud ürituste info.

www.facebook.com/viljandimaanoorte/?-fref=ts

37. NOORTELABOR

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Meetodite kombinatsioon	SA Tartu Ärinõuandla	Maakondlik arenduskeskus	Ettevõtlikkuse programmid

Lühikirjeldus

Noorte Ettevõtlikkuse Labor koondab enda alla kõik maakondliku arenduskeskuse noortele suunatud tegevused ja teenused: noortekonverentsid "Teed tulevikku, OKEI?!" ja "Õpilasfirma - võimalus sinu jaoks?!", noorteprojektide tunnustamise konkurs "Ettevõtlik noor!", Tartumaa õpilasfirmade mentorprogramm, Lõuna-Eesti õpilasfirmade jõululaat, majandusklubi gümnaasiumiõpilastele, noorteprojektide nõustamine, ettevõtlikkuse päevakud koolides-noortekeskustes ja noorte ettevõtlikkuse ümarlaud.

Väljundid, tulemused ja mõju

Koduleht

Kajastatud üritustel ja programmis osalenute muljed, osalejate arvud.

arinouandla.ee

38. TÖÖHÕIVE JA ETTEVÕTLIKKUSE PROGRAMM

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Meetodite kombinatsioon	Tallinna Spordi- ja Noorsooamet	Avaliku sektori asutus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
<p>Eesmärgiks on toetada 16–26a Tallinna noorte konkurentsivõimet tööturul, õpetada noortele tööeluks vajalikke oskusi ja ettevõtlikku meelt. Noored saavad osaleda arengulaborites, lüüa kaasa ameti tegevustes, teha valdkondlikku arendustööd, saada uusi kontakte, osaleda juhtide töövarju-mentorprogrammis ja viia ellu meeskonnaga omaalgatuslik projekt. Programm on ainulaadne selle poolest, et programmi arendatakse koos noortega lähtuvalt nende enesearengu vajadustest ja keskendub protsessile. Toimub alates sügisest 2016 kuni kevadeni 2017.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
<p>Programm kestab alles. Võimaldab noortel väljuda oma mugavustsoonist, saada juhtimiskogemust, arendada oma loovust, suhtlemis- oskust, õppida meeskonnatööd, probleemide lahendamist ja ajajuhtimist.</p>			<p>www.tallinn.ee/est/noorteinfo/noorte-ettevotlikkus</p>	

39. NOORTE- JA ELUKESTVA ÕPPE KESKUSE TÖÖHÕIVE JA VABATAHTLIKE KESKUSE OSAKOND

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Meetodite kombinatsioon	Noorteühendus Juventus	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon
Lühikirjeldus				
<p>NÜ Juventus haldab Põltsamaa noorte- ja elukestva õppe keskust. Tööhõive ja vabatahtlike keskuse osakonna eesmärk on tööhõive probleemide ennetamine läbi interaktiivsete tegevuste sh koolitused, vabatahtlik töö, karjääri nõustamine, praktika, ettevõtluse arendamine ja nõustamine.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
<p>Ainult toimunud ürituste info.</p>			<p>www.nyjuventus.ee</p>	

40. ÕPILASESINDUSTE ARENDAMINE

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Meetodite kombinatsioon	Eesti Õpilasesinduste Liit	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon
Lühikirjeldus				
Õpilasesinduste liikmete arendamine, koolitamine, heade kogemuste vahetamine et noored oskaksid paremini oma huvide eest seista ja kaasa rääkida.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Uuritud noorte osalust laiemalt, ÕE rolli täpsemalt mitte. Õpilasesindustes on üle 90 000 õpilase.			opilasliit.ee	

41. STARTUP DAY

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Meetodite kombinatsioon	Tartu Ülikool, Tartu Teaduspark, Tartu Ärinõuandla, Startup Estonia, Tartu Loomemajanduskeskus, Tartu Biotehnoloogiapark, Garage 48 Tartu Hub, Tartu linnavalitsus jt	Haridusasutus	Ettevõtlikkuse programmid
Lühikirjeldus				
Sihtrühiks nii ettevõtlusega alustajad, iduettevõtjad kui ka tudengid, õppejõud ja teadlased, investoreid ning ettevõtlusõpetajad. Kahel suurel laval toimusid ettekanded üle 40lt rahvusvaheliselt esinejalt, Swedbanki seminari alal paralleelselt kolmes erinevas ruumis seminarid, kus jagatati praktilisi näpunäiteid ettevõtlusega alustamisest, tootearenduse, sotsiaalmeedia ja palju muu kohta. Pealaval toimus demo-show'd, kus näitasid end Tartu ülikooli spin-off-ettevõtted ja Buildit'i ärikiirendis osalejad ja valiti parimad. Ideelabori laval toimus Tartu tudengite äriideede võistlus «Kaleidoskoop» finaali. Toimusid mitmed hackathon'id ja Tartu üliõpilaste karjääripäev «Ole rohkem» töömess.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
3000 osalejat, väga hea koostöö näide, osalejate arvamust kajastatud.			www.startupday.ee	

42. ÕPILASMALEV

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Meetodite kombinatsioon	SA Õpilasmalev, MTÜ Pärnumaa Õpilasmalev, Lille Maja jne	Ettevõtlikkuse propageerija	Noortelaager
Lühikirjeldus				
Õpilasmalev on koolinoortele (enamasti vanuses 13-19) suunatud suvelaagri formaat, mille eripäraks on töökasvatuse ja aktiivse vabaaja veetmise ühendamine. Vahel nimetatakse ka töö- ja puhkelaagriks, noortemalevaks, töömalevaks vms.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Lille maja küsitles malevas osalenuid ja nende vanemaid.			malev.ee	

43. HAANJA VALLA NOORTEFOND

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Rahastusvõimalus	Haanja Vallavalitsus	Avaliku sektori asutus	Ettevõtlikkuse programmid
Lühikirjeldus				
Haanja valla Noortefondi eesmärk on suurendada Haanja valla noorte omaalgatust ning saada esmaseid oskusi projektitaotluste, eelarve ja aruannete koostamiseks kohalikul tasandil. Noortefondi rahastab Haanja Vallavalitsus 2016. aasta eelarvelistest vahenditest. Toetatavad tegevused: üritused; heakorrategevused; koolitused ja õpitoad; vahendite soetamine. Noortefondi otsene sihtgrupp on Haanja valla noored vanuses 7-26 eluaastat ning kaudne sihtrühm kogukond tervikuna. Alla 18-aastastel noortel peab olema täiskasvanud mentor. Maksimaalne toetussumma projekti kohta on 115 eurot. Toetusmäär kuni 100%.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Avaldatud ainult üleskutsed osalemaks.			www.haanja.ee/noorsootoo	

44. ILLUKA VALLA NOORE OMA PROJEKT = PONI

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Rahastusvõimalus	Illuka vallavalitsus	Avaliku sektori asutus	Ettevõtlikkuse programmid
Lühikirjeldus				
<p>Taotleja Illuka vallas elav, õppiv ja töötav noort, kes on 7-26 aastane. Toetatakse noortealgatusi, mille eesmärgiks on Illuka valla elukeskkonna parendamine; mis on ideest teostuseni noorte endi loodud ja tehtud; milles osalevad ühiselt Illuka valla noored; mille kasusaajad on Illuka valla elanikud. Illuka vallavalitsuse Laste ja noorsootöö komisjon teeb otsuse kahe nädala jooksul.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Näited projektidest avaldatud.			www.illuka.ee/noortekeskus/poni	

45. OSALUSKOGUDE PROJEKTIFONDI ALGATUSFOND

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Rahastusvõimalus	Eesti Noorteühenduste Liit	Ettevõtlikkuse propageerija	Noorteorganisatsioon
Lühikirjeldus				
<p>Toetust antakse tegevuste jaoks, mis on suunatud noortevolikogu loomiseni jõudmiseks, kuni 450 EUR. Taotleja saab aktiivsete noorte grupp, kohalik omavalitsus või juriidiline isik (nt noortekeskuse MTÜ). Soovitus on taotlejana märkida kohaliku omavalitsuse, sest (1) taotleja on ka fonditoetuse saamisel lepingu allkirjastajaks ning (2) siis on näha, et omavalitsusel on soov noori kaasata.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Noortekogude tulemusi on kajastatud, aga mitte otseselt fondi omi.			www.enl.ee/et/Osaluskogud/Osaluskogude-projektifondi-algatusfond	

46. KOGUKONNA KÄIVITAMINE "ANIJA LÜLITI"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Jah. 2016	Rahastusvõimalus	Anija Vallavalitus	Avaliku sektori asutus	Ettevõtl(ikk)use programmid

Lühikirjeldus

Anija vallas loodi unikaalne kogukonna ja omavalitsuse koostöö mudel, nõ kohaliku koostöö kiirendi, mis aitas inimestel kohaliku elu heaks ise midagi ette võtta ja saavutada reaalsed tulemused 12 tunni jooksul. Aktsiooni oli kaasatud väga palju noori ja lastega peresid. Kogu protsess kestis 1,5 kuud: 2 nädalat ideekorjeperiood, komisjon valis välja 19 ideed, seejärel komplekteeriti 2 nädala jooksul meeskonnad ja valmistuti nädal aega. 4. aprillil toimus Lüliti tegevuspäev kella 9:00-21:00, mis lõppes ühise peoga.

Väljundid, tulemused ja mõju

Koduleht

Anija Lüliti eelis ja atraktiivsus kiire elutempoga noorte jaoks oli ülikiire otsustusprotsess. Reaalsed tulemused saabusid kiirelt ning ilma liigse bürokraatiata. Sageli on kõik protsessid omavalitsuses väga aeglased ja see pärsib kodanikuaktiivsust. Hea idee korral algavad takistused sellest, kuidas oma idee otsustajatele oluliseks teha, kuni selleni, et tegevus on vaja ka eelarvesse planeerida ja kogu protsess võib võtta aastaid aega. Anija Lüliti puhul toimus kõik kiirelt ja tulemused saabusid kohe. Kokku esitati Lülitile 20 ideed, neist toetati 19 idee elluviimist. Üks idee jäi kõrvale seetõttu, et selle realiseerimine on vallavalitsusel niikuinii plaanis

www.luliti.ee

47. TARTU LINNA NOORTE OMAALGATUSPROJEKTID

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Rahastusvõimalus	Tartu Linnavalitsus	Avaliku sektori asutus	Ettevõtl(ikk)use programmid

Lühikirjeldus

Noorte omaalgatusprojekt ehk NOA on noorte poolt algatatud ja teostatud piiritletud ajal (kuni 6 järjestikuse kalendrikuu jooksul) toimuv sündmus, mis leiab aset Tartus või on seotud Tartu linnaga. Toetatakse kogukonnale suunatud kontserdi, võistluse, ümarlaua, kohtumise, kampaania, töötoa, infopäeva või muu sündmuse ja ettevõtmise korraldamist ja läbiviimist. Noorte omaalgatusprojekti toetamise eesmärk on luua Tartu noortele võimalusi teostada oma ideid Tartu linna elukeskkonna parendamiseks. NOA toetust võib taotleda füüsiline isik, kelle elukoht on rahvastikuregistri andmetel Tartu linn ja kes on taotlemise ajal 14-18-aastane, üldhariduskoolis või kutseõppeasutuses õppimisel kuni 20-aastane. Noorte omaalgatusprojektile antava toetuse ülemmäär on 200 eurot ühe projekti kohta.

Väljundid, tulemused ja mõju

Toetuse saajate nimekiri puudub, osad taotlejad on avaldanud projekti infot.

Koduleht

www.tartu.ee/et/toetuste-taotlemine/#Projektitoetus

48. PROJEKTIKONKURSS "NOORTELT NOORTELE"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Rahastusvõimalus	Tartumaa Noortekogu (TartumaaArendusselts)	Osaluskogu	Noorte-organisatsioon

Lühikirjeldus

Tartumaa Noortefondi projektikonkurss "Noortelt Noortele" on loodud Tartumaa Noortekogu ja Tartumaa Arendusseltsi koostöona, eesmärgiga toetada Tartumaa Arendusseltsi (TAS) tegevuspiirkonna noorte isiklikku arengut ja rikastada nende elukeskkonda. Tartumaa Noortefond rahastab konkursi alusel 12-26-aastaste noorte endi poolt kirjutatud projekte eesmärgiga anda neile projektis osalemise kogemus.

Väljundid, tulemused ja mõju

Toetust saanud projektide kirjeldused koos tulemustega avaldatud.

Koduleht

noortekogu.tartumaa.ee/noortefond

49. VILJANDI NOORTEPROJEKT

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Rahastusvõimalus	Viljandi Noorte Volikogu	Osaluskogu	Noorte-organisatsioon
Lühikirjeldus				
<p>Noorteprojekt on noorte poolt ellukutsutav Viljandi linnas aset leidev tegevus, algatus või sündmus. Taotleja peab olema 16-26 aastane isik või Viljandi linnas tegutsev noorteühendus/MTÜ, mille tegevusalasse jääb Viljandi linn. Alaealistelt taotlejatelt on nõutav täiskasvanu soovitus. Konkursi raames toetatakse eelkõige Viljandi noortele suunatud tegevusi, algatusi või sündmuseid, nt ümarlauad, kohtumised, näitused, kampaaniad, võistlused, töötoad või muud sündmused, aga ka rajatised, programmid noortele.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Avaldatud ainult üleskutsed osalemaks.			www.viljandi.ee/noorte-volikogu	

50. KARKSI-NUIA NOORTEKESKUSE PROJEKTIKONKURSS „NOORTEFOND“

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Rahastusvõimalus	Karksi-Nuia Noortekeskus	NT asutus	Avatud noorsootöö
Lühikirjeldus				
<p>Noortefondi peamine sihtgrupp on 12- 26 aastased Karksi valla noored ja konkurssi raames peavad kaasatud peab olema vähemalt 20 noort (st omaalgatusest saavad osa vähemalt 20 noort). Maksimaalne toetussumma projekti kohta on 300 EUR. Minimaalne toetussumma projekti kohta 60 EUR. Toetusmäär kuni 100%. Hea idee ja vajaduse puhul on võimalik taotletavat summat suurendada, kui hindamiskomisjon selle heaks kiidab. Tegevussuunad: Noorte tegevusvõimaluste parendamine, Elukeskkonna parendamine, Avatuse ja tolerantsuse suurendamine.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Avaldatud ainult üleskutsed osalemaks.			knnk.karksi.ee/taotlemine.html	

51. NEGAVATT

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Rahastusvõimalus	Keskonna Investeeringute Keskus SA	Avaliku sektori asutus	Ettevõtl(ikk)use programmid

Lühikirjeldus

Negavatt on energia- ja ressursisäästukonkurss, kuhu oodatakse tudengite nutikaid projektiideid, mis aitavad vähendada ressursi- ja energiakulu oma ülikoolis. Teise vooru pääsenud meeskonnad saavad oma idee testimiseks 1000 eurot. Lisaks saavad võistkonna liikmed osaleda 2-päevasel koolitusel, kohtuda mentoritega ning osaleda ekskursioonidel. 2-4 parimat meeskonda saavad projekti elluviimiseks kuni 10 000 eurot. Parimatele meeskondadele antakse välja kuni 1500 euro suurune stipendium, mille meeskond jagab oma liikmete vahel.

Väljundid, tulemused ja mõju

Avaldatud osalejate ideed ja nimed.

Koduleht

www.negavatt.ee

52. IDEE24 PROJEKTIKOOLITUS JA PROJEKTIDE TEGEMINE (ERASMUS+)

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Rahastusvõimalus (+koolitus ja nõustamine)	SA Archimedes Noorteagentuur	Avaliku sektori asutus	Ettevõtl(ikk)use programmid

Lühikirjeldus

Erasmus+ projektitoetused. IDEE24 fookuses on eeskätt rahvusvahelised noortevahetused ja –algatused, noored üle Eesti tulevad kokku, et üheskoos oma algusjärgus või pooleliolevaid projektiideid arendada või hoopis uusi ideid välja mõelda. Osalevad 15-30-aastased noored 3-6 liikmeliste gruppides. Alaealistest koosneval grupil peab olema üks vähemalt 18. aastase grupijuht.

Väljundid, tulemused ja mõju

Uuritud projektide mõju.

Koduleht

noored.ee

53. "NOPI ÜLES" FOND JA PROJEKTIKOOITUSED

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
--------------------	---------------	--------------	--	---------

Ei. Jätub 2017.a	Rahastusvõimalus (+koolitus ja nõustamine)	Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus (Eesti ANK)	NT asutus	Avatud noorsootöö
------------------	--	---	-----------	-------------------

Lühikirjeldus

Noorte piirkondlikute ideede projektifond Nopi Üles! alustab 7-26 aastaste noorte omaalgatuslike ideede elluviimise rahalist toetamist. Tegevused edendavad noorte aktiivset eluhoiakut, panustades kodukoha arengusse. Iga projekt, milleks võib olla näiteks sündmus, üritus, koolitus või vahendi soetamine, leiab toetust kuni 2000 euro väärtuses. Projekte rahastatakse kuni 2018. aastani. Projektikonkursile on oodatud vähemalt kaheliikmelised noortegrupid. Esimeses etapis kirjeldavad osalejad, teises etapis loovad taotlejad projektist video või postri, mis laetakse „Nopi Üles!“ Facebook'i lehele. Toetusekõlblikuks loetakse iga idee, mis kogub kahe nädala jooksul vähemalt 150 meeldimist. Omaalgatuseks loeme projekte, mille idee on tulnud just noorte poolt, projekti on aktiivselt kaasatud teised noored, projekti tegevused on kavandatud ja viiakse läbi noorte poolt ning ka aruandlus on koostatud just noorte poolt. Toimuvad projektikoolitused koos individuaalse nõustamise võimalusega.

Väljundid, tulemused ja mõju

Koduleht

Põhjalik kajastus toetatud projektidest läbiviijate enda suu läbi.

ank.ee/wp-content/uploads/2017/02/murdepunkt_voldik.pdf

54. PAIDE LINNA NOORTE OMAALGATUSFOND

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
--------------------	---------------	--------------	--	---------

Ei. Jätub 2017.a	Rahastusvõimalus	Paide linna noortevolikogu (linnavalitsus)	Osaluskogu	Noorteorganisatsioon
------------------	------------------	--	------------	----------------------

Lühikirjeldus

Omaalgatuslikud projektid Paide linna noortelt, mis muudaks kohalike noorte elu aktiivsemaks ning panustavad linna arengusse.

Väljundid, tulemused ja mõju

Koduleht

Avaldatud ainult üleskutsed osalemaks.

paide.kovtp.ee/asjaajamisjuhised-ja-blanketid

55. NOORTEALGATUSPROJEKTIDE JUHENDAMINE (NOA)

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Rahastusvõimalus (+koolitus ja nõustamine)	Lille Maja	NT asutus	Avatud noorsootöö
Lühikirjeldus				
<p>NOA on noorte poolt ellukutsutav Tartu linnas aset leidev või Tartu linnaga seotud piiritletud ajal (kuni 6 järjestikuse kalendrikuu jooksul) toimuv sündmus. Oodatud on 7-26aastaste noorte poolt algatatud, kirja pandud ja läbiviidavad projektid, mille tegevus toimub Tartus või on muul viisil Tartuga seotud. Üks projekt võib saada toetust kuni 200 eurot.</p> <p>Alates 2016. aastast saab noortealgatusprojekte esitada igakuiselt projekti toimumisele eelneva kuu esimeseks kuupäevaks. Noorte omaalgatusprojekti toetamise eesmärk on luua Tartu noortele võimalusi teostada oma ideid Tartu linna elukeskkonna parendamiseks.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Info puudub.			lille.tartu.ee	

56. PROTOTON

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Rahastusvõimalus (+koolitus ja nõustamine)	Swedbank, Tehnopol ja TTÜ	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtlikkuse programmid
Lühikirjeldus				
<p>Prototron pakub 10,000€ suurust rahastust ja nõustamist nutikate ideede, leiutiste, vidinate ja lahenduste teostamiseks. Osalejatele piiranguid pole, noored on oodatud osalema. Nõustavad erinevate valdkondade eksperdid. Parimad ideed saavad lisaks tagasisidele ja nõustamisele kuni 10 000€ rahana ja 5 000€ väärtuses Tehnopoly inkubatsiooniteenuseid oma idee teostamiseks.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Prototroni rahastule on senistes taotlusvoorudes esitatud ligi 1700 nutika idee, kokku on rahastatud 47 projekti ligi 529 795 euro ulatuses.			prototron.ee	

57. ETTEVÕTLUSLAAGER

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Simulatsioon/mäng	JA Alumni Estonia (end MTÜ SENT)	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon
Lühikirjeldus				
Koolitus, mille käigus tehakse 4-7 liikmelistes gruppides 24 tunni või muu kokku lepitud aja jooksul läbi ettevõtte loomine, alustades äriidee välja töötamisest ja lõpetades oma idee „investoritele“ mahamüümisega.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Ainult toimunud ürituste info.			jaalumni.ee	

58. NOORTE DEMOKRAATIAKOOL

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Simulatsioon/mäng	Tegusad Eesti Noored (TEN)	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon
Lühikirjeldus				
Noorte demokraatiakool tutvustab Eesti noorele demokraatlikku otsustusprotsessi. Protsessi mõistmiseks saab noor selle ise läbi mängida. TEN on korraldanud või aidanud läbi viia nii Riigikogu, kohaliku omavalitsuse kui valitsuse moodustamise simulatsioone. TENi grupijuhide oskused on hinnatud ning nende teenuseid kasutavad teisedki ühendused ja üritused. Noorteparlamendi ametlik esindaja Eestis korraldab igal aastal üleriigilise Eesti sessiooni, kus arutatakse välisdelegatsioonide osavõtul inglise keeles Euroopa ja maailma tasandi teemasid. Silmapaistvaimad noored saadab TEN rahvusvahelistele, regionaalsetele või teiste riikide rahvuslikele sessioonidele.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Kirjeldatud noorte õpikogemusi.			www.ten.ee	

59. OSALUSSIMULATSIION

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Simulatsioon/mäng	Eesti Noorteühenduste Liit	Ettevõtlikkuse propageerija	Noorteorganisatsioon
Lühikirjeldus				
Eesmärgiks on ette valmistada noori, et nad oleks piisavalt kriitilised ja teadlikud valijad ning demokraatiaprotsessides osalejad. Selleks on koostatud õpetlik simulatsioon (1,5h) ja koolitund, mille kaudu saavad noored paremaid teadmisi valimistest, kohalikust omavalitsusest, kodanikuaktiivsusest ja osalusvõimalustest. Ettevõtmise esmaseks sihtgrupiks on 8.-9. klassi õpilased, kuid tehakse ka 6.-12. klassi õpilastele.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Avaldatud osalenud koolide nimed.			www.enl.ee/et/Kodanikuhariduslikud-tunnid	

60. TURUMAJANDUSE SIMULATSIIONIMÄNG "TURUPLATS"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Simulatsioon/mäng	JA Alumni Estonia (end MTÜ SENT)	Noorteorganisatsioon	Noorteorganisatsioon
Lühikirjeldus				
Turuplats on Junior Achievementi poolt väljatöötatud mäng, mis aitab mõista majandusprotsesse igapäevaelus ning selgitada turu toimimist.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Ainult toimunud ürituste info.			jaalumni.ee	

61. VARIVALIMISED

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei	Simulatsioon/mäng	Eesti Noorteühenduste Liit	Ettevõtlikkuse propageerija	Noorteorganisatsioon
Lühikirjeldus				
13-17- aastastele suunatud kodanikuhariduslik projekt, mille eesmärk on muuta ühiskondlikud teemad ning poliitika noorte jaoks huvitavamaks ja mõistetavamaks, ning motiveerida noori aktiivsemalt ühiskondlikes protsessides osalema.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Kirjeldatus soovitud õpitulemused, avaldatatud osalejate statistika.			et-ee.facebook.com/Varivalimised	

62. TÖÖVARJUPÄEVA KROON

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Simulatsioon/mäng	JA Alumni Estonia (end MTÜ SENT)	Noorteorganisatsioon	Noorteorganisatsioon
Lühikirjeldus				
Töövarjupäeva Kroon on üle-eestilisel Töövarjupäeval toimuv eriüritus, mille raames saab kandideerida "magusamate" ametikohtade varjudeks. Töövarjupäeva Krooni eesmärk on pakkuda noortele võimalust tutvuda huvitavate, tegusate ja edukate inimeste igapäevaste tegemiste ja kohustustega. Isiklik kokkupuude aitab tõsta huvi majanduse ja ettevõtluse vastu ning annab ettekujutuse karjäärivõimalustest.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Igal aastal võtab sellest päevast osa ligikaudu 2 000 õpilast ja sama palju „varjutatavaid”. Elavat meediatähelepanu on leidnud tipp-poliitikute osalus „varjutatavana“ (peaminister, linnapead), kajastatakse noorte arvamust.			jaalumni.ee	

63. ETTEVÕTLIKKUST ARENDAVAD MÄNGUD JA TÖÖTOAD

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Simulatsioon/mäng	Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus	Maakondlik arenduskeskus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Ettevõtlikkust arendavad mängud ja töötoad noortele eesti ja vene keeles. Keskmine kestvus töötubadel 1,5 tundi. Peamised teemad on: Cashflow lauamäng, Ettevõtlusega alustamine, Idee arendamine (äriplaani lihtsustatud versioon), Projektide juhtimine ja kirjutamine, Infoliikumine, Meeskonnatöö, Turundus, Eneseanalüüs ja Ajaplaneerimine.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Info puudub.			www.heak.ee	

64. ETTEVÕTLUSTEATER

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Simulatsioon/mäng	Rakvere Ametikool	Haridusasutus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Ettevõtlusteater on uudne, muutuvat keskkonda arvestav ja noortele sobiv ettevõtlikkuse ja ettevõtluse õpetamise meetodika 14+. Mänguliselt (aktiivõppe meetodeid kasutades) ettevõtlikkusele ja ettevõtlusele lähenemine tekitab (üli)õpilastes huvi ja annab neile julguse ideid ning unistusi ellu viia. (Üli)õpilased saavad kogeda nii ettevõtte alustamise põnevust ja rõõme kui ka ohte. Õppetöösse kaasatud õpilased ja (üli)õpilased osalevad ühtlasi ka õppematerjalide loomisel, mis on kättesaadavad õpetajatele ja õppejõudele.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Kajastatud osalenute muljed, osalejate arvud.			ettevotlusteater.eu	

65. ETTEVÕTLUSKÜLA ROLLIMÄNG

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Simulatsioon/mäng	Ettevõtlusküla MTÜ	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Ettevõtluse, majanduse ja finantskirjaoskuse aluseid tutvustav rollimäng. Koolitusmängud toimuvad tehislinnakus, kus on esindatud erinevad ettevõtted ning riigiasutused. Mängijad jagatakse rollidesse ning neile antakse rollikohased ülesanded. Mängu käigus õpitakse nägema ja looma seoseid kodanike, majanduse ja ühiskonna toimimisest. Iga mängu juhendavad koolitatud juhendajad, kes abistavad lapsi mängu ülesannete täitmisel ning viivad läbi mänguga seotud õppetegevusi. 7.-15a noortele.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Kajastatud üritustel ja programmis osalenute muljed, osalejate arvud.			ettevotluskyla.ee	

66. ETTEVÕTLUSMÄNG DAVINCI

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Simulatsioon/mäng	Neitsijärve Loovusait	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Rõhk on suurepärase äriidee genereerimisel ja elluviimiseks vajalike sammude läbimõtlemlisel, mitte pika äriplaani kirjutamisel. Mängukomplekti kuuluvad: ettevõtluse töövihik "Ära ürita oma ideed ellu viia. Vii see ellu!" ja ideemäng daVinci. Töövihik sisaldab üle 50 ülesande, loo või tsitaadi, mis aitab samaaegselt mängija mõtlemist provotseerida ning töötada süsteemselt läbi kogu protsessi idee otsimisest kuni elluviimise planeerimiseni. Ideemäng daVinci aitab õpilastel luua suure hulga äriideid. Selleks on komplektis olemas: mängulaud, täring, nupud, liivakell, kuldrahad ja ideede arendamise kaardid. Mõeldud noortele alates põhikooli lõpust.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Kirjeldatud õpitavad oskused.			www.maripuu.eu	

67. HARIDUSLIKUD MÄNGUD

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Simulatsioon/mäng	Muvio OÜ, GAME club	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõt(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
9 GAME CLUBI mängu 5.–12. klassi õpilastele: sh "Valik" (vastutuse võtmine); "Karjäär" (tugevuste hindamine); "Raha" (planeerimine); "Meeskond"(tugevuste hindamine); "Ärimäng" (Ainulaadse teenuse väljatöötamine õpilaste jõududega, oma teenuste reklaami väljatöötamine); "Projekt" (ajurünnak, projekti põhifaasid); "Liidrid" (liidrirolli võtmine); "Looming" (igapäevane loominguuline kordumatus).				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Kirjeldatud õpitavad oskused. Noorte arvamusi ei ole kajastatud, ainult täiskasvanute omi.			www.thegameclub.eu	

68. EUROOPA VABATAHTLIK TEENISTUS (EVT)

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Vabatahtlik töö	SA Archimedes Noorteagentuur	Avaliku sektori asutus	Ettevõt(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Euroopa vabatahtlik teenistus (EVT) on noore võimalus kogeda vabatahtlikuna töötamist mõnes Euroopa riigis just temale huvipakkuval alal ning tutvuda selle riigi keele, inimeste ja kultuuriga. Koos koolitajate ning nõustajatega aidatakse arendada noorte ideed projektideks, mida saab esitada programmi Erasmus+. Osalejad saavad lisaks laiemaid teadmisi projektiloogikast ja rahvusvahelisest haridus- ja noorteprogrammist Erasmus+. OSalevad 13-30-aastased noored üle Eesti 3-6 liikmeliste gruppides.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
EVT mõju-uuringud tehtud.			noored.ee	

69. GLEN VABATAHTLIKUD

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Vabatahtlik töö	Arengukoostöö Ümarlaud MTÜ	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtl(ikk)use programmid

Lühikirjeldus

Maailmahariduslik koolitus- ja praktikaprojekt hõlmab ettevalmistuskoolitust, kolmekuulist tööd mõnes Aafrika, Aasia või Ida-Euroopa riigis ning teavitustööd ja maailmahariduse edendamist kodumaal. Tagasi kodumaale tulles jagavad osalejad oma kogemusi ja uusi teadmisi laia maailma kohta fotonäituste, filmide, raamatute, koolikülastuste ja avalike esinemiste kaudu. GLEN programm alustas tegevust 2003. aastal, Eesti saatis esimesed GLENid vabatahtlikku tööd tegema 2004. aastal, kümne aasta jooksul on arengumaades käinud 50 noort. Konkuss on olnud suur, umbes 10 soovijat ühele kohale, st kandideerib umbes 50 noort. „Ma õppisin väga palju Lõuna-Aafrika Vabariigi ja selle riigi mitmekülgse kultuuri kohta ning leidsin sealt palju häid sõpru. GLEN projekti raames Aafrikas veedetud kuud on kahtlemata üks minu elu eredamaid kogemusi.“ Kadri Aavik, GLEN Eesti vabatahtlik Lõuna-Aafrika Vabariigis 2005. Projekt on rahvusvaheline., 2005. aastal tunnustati GLEN projekti prestiižse auhinnaga „World Aware Education Award“, mida annab välja Euroopa Nõukogu Põhja-Lõuna Keskus.

Väljundid, tulemused ja mõju

GLEN 2014-14 on arengumaades käinud 50 noort, avaldatud positlejate tsitaadid. Projekt on rahvusvaheline, 2005. aastal tunnustati GLEN projekti prestiižse auhinnaga „World Aware Education Award“, mida annab välja Euroopa Nõukogu Põhja-Lõuna Keskus.

Koduleht

www.terveilm.ee/glen

70. TAHE EHK TÖÖ ANNAB HEA ENESETUND

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Vabatahtlik töö	Eesti Noorsootöö Keskus	Avaliku sektori asutus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
<p>Eesti vabatahtliku teenistuse programm TAHE võimaldab 2010. aastast noortel töötutel saada kogemusi ja laiendada oma sotsiaalset võrgustikku eri noorteühingutes, mis suurendab noorte konkurentsivõimet tööturule sisenemisel. Vabatahtliku teenistuse ajaks pakub organisatsioon vabatahtlikule konkreetseid ülesanded ja tegevused, nt messide/ürituste korraldamisel kaasa aitamine, projektide kirjutamine vms. Vahendab Töötukassa, lisaks maksab noortele vajadusel ka transporditoetust ning alates 2011. aastast ka stipendiumi, mille eesmärgiks on katta teenusel osalemisega kaasnevad lisakulud.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
TAHE projekti kaudu on vabatahtlikku tegevust pakkunud juba üle 35 organisatsiooni.			www.entk.ee/tahe	

71. HEATEOTÖÖ PÄEV

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Vabatahtlik töö	Mondo MTÜ	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
<p>Noored töötavad ühel päeval kohalikes ettevõtetes, kodus või kogukonnas. Teenitud tasu annetakse MTÜ Mondo partnerriikidesse abivajajatele (arengukoostöö). Töö tegemise paigad võivad olla väga erinevad, näiteks kauplused, kohvikud, kontorid või hoopis töö kodus, oma kodukandis või naabri juures. Kool/klass võib ka ühiselt korraldada heategevusliku sündmuse koolis või kogukonnas, mille tulu suunatakse arengukoostöö projektidesse.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Alates 2013. aastast on HTT projektiga liitunud 20 kooli ja noortekeskust, kogutud ca 1500 eurot.			www.maailmakool.ee	

72. VABATAHTLIKE PROGRAMM

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Vabatahtlik töö	Lille Maja	NT asutus	Avatud noorsootöö
Lühikirjeldus				
Lille maja pakub vabatahtlikele: Võimalust teha head ja ennast teostada, Koolitusi (meeskonnatöö ja loovuskoolitusi, keskkonna- ja tarbimisteemalisi koolitusi jm), Kogemust (projektitöös), Võimalust osaleda erinevatel üritustel, Toetust noorsootöötajate poolt, sõbralikku ja ägedat seltskonda, tänu ja tunnustust.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Loetletud õpitulemusi.			lille.tartu.ee	

73. VABATAHTLIKKUSE PROGRAMM

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Vabatahtlik töö	AIESEC Eesti	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon
Lühikirjeldus				
#6weeks4theworld on vabatahtlikkuse programm, mis annab võimaluse töötada 6 nädalat välismaal mõnes heategevus-organisatsioonis.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Mõju uuritud rahvusvaheliselt			www.aiesec.ee	

74. ÕPILASVAHETUS

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Õpilasvahetus	YFU Eesti	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon
Lühikirjeldus				
YFU Eesti pakub 14-18aastastele noortele võimalust veeta üks kooliaasta välisriigis. Vahetusaasta lubab noorel inimesel elada teises kultuuris sarnaselt kohalike noortega, õppides seeläbi kultuuridevahelist üksteisemõistmist, saada juurde enesekindlust uues peres toimetulekuks ning omandada kohalik keel. Väljaspool sisseharjunud elurütmi muutub noor iseseisvaks, oma tugevustest ning nõrkustest teadlikumaks, õpib toime tulema uute kommete, temperamentide ja inimestega.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Avaldanud tulemuste ja mõju raporti, küsitlenud vilistlasi Eestis.			www.yfu.ee	

75. EESTI ROTARY NOORSOOVAHETUS

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Õpilasvahetus	Eesti Rotary Selts	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtlikkuse programmid
Lühikirjeldus				
Võimalus vahetusõpilasena paari nädala, kuu või terve kooliaasta jooksul tutvuda enda jaoks võõra kultuuriga.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Igal aastal üle 8000 noorele			ronoova.ee	

76. KULTUURIVAHETUS

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Õpilasvahetus	ILEC EVENOR OÜ	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtlikkuse programmid
Lühikirjeldus				
Kultuurivahetusprogramm annab 14-18-aastastele noortele kordumatu võimaluse elada ja õppida enda poolt valitud riigis, tutvuda selle kultuuri, inimeste ning nende elustiiliga, õppida uusi aineid ja omandada hindamatuid teadmisi. Õppima on võimalik minna semestriks või teevaks õppeaastaks.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Kajastatud programmis osalenute muljed, osalejate arvud.			www.evenor.ee	

77. KOGUKONNAPRAKTIKA

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Õppeprogramm	Eesti vabaühenduste liit EMSL	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtlikkuse programmid
Lühikirjeldus				
Gümnaasiumide õpilased viiakse ühiskonnaõpetuse aine raames kohalikesse vabaühendustesse põgusale praktikale, kokku 10h mõne nädala jooksul. Ikka selleks, et noored saaksid paremat aimu, millega vabaühendused tegelevad ja kuidas oma tööd korraldavad, ning oskaksid tulevikus kaaluda pikaajalisemat vabatahtlikku tegevust, vabaühenduses töötamist või oma MTÜ loomist.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
2016. a kogukonnapraktika 19 koolis ja 8 maakonnas. Avaldatud osalejate arvamused.			heakodanik.ee/kogukonnapraktika	

78. MATERJAL "MIS MUST SAAB"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Õppeprogramm	Tartu Spontaansus-teater MTÜ	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtlikkuse programmid
Lühikirjeldus				
"Mis must saab?" on metoodika põhikooliõpilaste 14+ ettevõtlikkuse arendamiseks, sisaldab käsiraamatut ja töölehti, jaotatud kuueks 1,5-tunniseks mooduliks. Suunatud noortega tegelejatele, loodud töötamiseks gruppidega.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Info puudub			spontaansus.ee/projektid-1	

79. PROJEKT "ETTEVÕTLIK SUVI"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. 2015.	Õppeprogramm	Tähe noorteklubi MTÜ	NT asutus	Noortelaager
Lühikirjeldus				
12-26a noortele ülelinnaliste sündmuste korraldamisvõimaluste pakkumine ja selleks vajalike oskuste õpetamine läbi praktiliste kogemuste – organiseerisid 4 sündmust.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Osales 50 noort			www.taheklubi.eu/ettevotlikusuvi	

80. PROGRAMM "MURDEPUNKT"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Õppeprogramm	Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus MTÜ (koos partneritega)	NT asutus	Ettevõtl(ikk)use programmid

Lühikirjeldus

Suunatud 13-17-aastastele riskikäitumisega noortele ja toetab enesekohaste ning sotsiaalsete oskuste õppimist. Koosneb 12 grupikohtumisest, mida juhivad 2 grupijuhti. Grupis osaleb 6–12 noort. Kohtumistel õpitakse mänguliselt, harjutades ja arutledes. Koos tehakse sekluslik väljasõit ja viiakse ellu heategevuslik algatus. Grupikohtumistele eelneb ja järgneb individuaalne kohtumine noore ning tema vanemaga.

Väljundid, tulemused ja mõju

Koduleht

Valminud on programmi „Murdepunkt“ esimene mõju-uuring, kus koguti veebiküsitluses andmeid 214 programmis osalenud noorelt ja 209 lapsevanemalt enne ja pärast programmi grupikohtumisi. Lisaks vastasid veebiküsitlusele kahel korral 31 programmis mitteosalenud noort. Uuringu järgi vähendas sekkumine noorte hinnangul tülidesse sattumise tõenäosust. Nii noorte kui ka lapsevanemate hinnangul vähenes programmis osalenu te käitumises sõimamise või ränga solvamise juhtumite tõenäosus. Lapsevanemate hinnangul suurenesid noorte rahulolu eluga ja prosotsiaalne (abistav) käitumine ning vähenesid impulsiivsus, hüperaktiivsus ja käitumisprobleemid.

www.ank.ee/avaleht/index.php/projektid/148-projekt-murdepunkt

81. PROJEKT "VÄIKE HEATEGU"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Õppeprogramm	Koos Laste Heaks MTÜ	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtlikkuse programmid
Lühikirjeldus				
"Väike heategu" projektis osalevad õpilased saavad teada oma kohustustest ja õigustest ning osalevad väikestes heategudes. Eesmärk arendada noorte ettevõtlusalast innovatiivset mõtlemist jätkusuutliku Eesti majanduse tagamiseks võimaldada neil saada algteadmisi ja praktilisi kogemusi ettevõtlusest ja heategusest.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Osaleb 124 kooli üle Eesti.			www.kooslasteheaks.ee	

82. PROJEKTIRING

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. 2011-2012.	Õppeprogramm	Just Mind MTÜ	Noorte-organisatsioon	Huvitegevus, sh huviharidus
Lühikirjeldus				
Olime Avinurme Gümnaasiumile partner ainulaadse huviringi – projektiringi – eestvedamisel. Noored on meie noorsootöötajate juhendamisel kirjutanud mitmeid projekte.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Info puudub			justmind.ee	

83. VÄITLUSKLUBID JA VÕISTLUSED

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Õppeprogramm	Eesti Väitlusselts	Noorte-organisatsioon	Huvitegevus, sh huviharidus
Lühikirjeldus				
Toetame väitluse õpetamist (nii valik- kui põhiaienena) kõigis kooliastmetes, aitame luua väitlusklubisid ja korraldame nende liikmetelekoolitusi ja väitlusvõistlusi.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Kirjeldatud õpikogemust.			www.debate.ee	

84. ÕPPEPROGRAMM "MAAL ON VAHVA OLLA"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Õppeprogramm	Eesti 4H	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon
Lühikirjeldus				
Õppeprogramm "Maal on vahva olla" on suunatud 5–12-aastastele, lisaks sisulisele infole ka meeskonnatöö ja väljendusoskuste arendamine.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Eesti tegevuste tulemuste ja mõju kohta info puudub.			www.eesti4h.ee	

85. TUDENGIKOHVIK

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Jah. 2014-2015.	Õppeprogramm	Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus	Maakondlik arenduskeskus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
„Tudengikohviku“ raames pakuti Pärnumaalt pärit ja Pärnumaast huvitatud üliõpilastele võimalust koostööks suurimate rahvusvaheliste maakonna ettevõtetega, kuulates ettevõtete juhtide arengulugusid ja saades võimaluse nendega vahetult äriküsimusi arutada. Ettevõtted pakkusid arendusprojekte, milles huvilised said kaasa lüüa, moodustades ettevõtte põhiseid meeskondi. Kohtumised toimusid kord kuus septembrist 2014 aprillini 2015.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Info puudub			www.facebook.com/groups/283272351851594	

86. INNUKA NOORE ETTEVÕTLUSKONKURSS

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Jah. 2014.	Äriideede võistlus	SA Innovatsiooni-keskus INNOKAS	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Ettevõtluskonkurss 16 -26 aastastele noortele. Võitja valiku kriteerium – äriplaanis esitatud tõestused, et äri on reaalselt käivitatav. Auhind 500 eurot on võitjatele stardikapital.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Osalejate nimed ja ideed			innokas.ee	

87. ÕPILASFIRMA PROGRAMM (NOORTEKESKUSTES)

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Õppeprogramm	Junior Achievement Eesti	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtlikkuse programmid

Lühikirjeldus

Õpilased teevad läbi kogu protsessi firma alustamisest, toote arendamisest kuni ettevõtte likvideerimiseni õppeaasta lõpus. Tooteid müüakse enamasti laatadel. Kevadeti toimub õpilasfirma võistlus, mille võitja esindab Eestit ka rahvusvahelisel õpilasfirmade võistlusel.

Väljundid, tulemused ja mõju

Koduleht

Mõju uuritud rahvusvaheliselt. Programmi jooksul rakendatakse mitmeid teooriast tuttavaid kontseptsioone ja õpitakse praktiliselt tundma majandusmõistete tõelist tähendust. ÕF kui õppevorm suudab tihti köita ka neid õpilasi, kellele akadeemilised loengud igavaks muutuvad. Samas näitab ÕF selgelt koolis omandatavate teadmiste vajalikkust igapäevaste äriotsuste tegemisel ja edukas palgatöös. Paraneb otsuste langetamise oskus. ÕF kogemus on hindamatu väärtus tööturul, kus järjest rohkem hinnatakse ettevõtlikke ja loovaid inimesi. Kaasaja muutuv maailmas tuleb järjest rohkematel inimestel elatise teenimiseks oma firma luua, et pakkuda tööd endale ja teistele.

ja.ee

88. IDEEKONKURSS "VÄLGATUS"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Äriideede võistlus	Põlvamaa Rajaleidja keskus koos Põlvamaa Arenduskeskuse, Röpina Loomemaja ja Põlva maakonna koolidega	Avaliku sektori asutus	Ettevõtlikkuse programmid

Lühikirjeldus

Noorte ideekonkurss „Välgatus“ on noortele (alates 7. klassist). Oodatud on nii äri-, kodanikualgatuslikud kui heategevuslikud ideed, mida saab teostada Põlvamaal. Konkursil osalemiseks on tarvis kokku panna 3-5liikmeline meeskond ning leida juhendaja, kelleks võib olla õpetaja, noorsootöötaja, huvijuht või keegi vabatahtlik. Konkursi raames toimuvad üritused: Inspiratsioonipäev noortele; Ideede turg, kus meeskonnad esitlevad seniseid ideid ja saavad tagasisidet kohalikest ettevõtjatelt ja leiavad endale mentori; Ideede esitamine - Meeskonnad esitlevad oma ideed žüriile koos projektipäevikuga, konkursi võitjate väljakuulutamise ja autasustamine.

Väljundid, tulemused ja mõju

2016a osales 12 võistkonda

Koduleht

www.rajaleidja.ee/ideekonkurss-valgatus

89. KONKURSS "MAKE IT NEW"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Äriideede võistlus	Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus	Maakondlik arenduskeskus	Ettevõtlikkuse programmid

Lühikirjeldus

Ideede konkurss "Make It New" 6.-10. klasside õpilastele. Osalevad 4-6 liikmelised meeskonnad, kes loovad kodust leitud vanakraamist praktilise eseme (restaureerivad või annavad uue funktsiooni).

Väljundid, tulemused ja mõju

2016. a osales 19 meeskonda.

Koduleht

www.facebook.com/events/244456135949554

90. KONKURSS KALEIDOSKOOP

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Äriideede võistlus	Äriideede võistlus	Haridusasutus	Ettevõtlikkuse programmid
Lühikirjeldus				
<p>Kaleidoskoop on Lõuna-Eesti suurim äri- ja projektiideede konkurss, mis on avatud nii tudengitele, kutse- kui ka üldhariduskoolide õpilastele. Alustavale ettevõtjale on see hea võimalus jääda silma ja saada tagasisidet start-upmaailmas kogenud mentoritelt ning võita väärtuslikke auhindu. Võistlus toimub kaks korda aastas. Vähemalt 50% tiimiliikmetest peavad olema tudengid või kutse-, rakendus- või üldhariduskoolide õpilased. Igal meeskonnal on aega 2 minutit idee esitluseks (pitchimiseks) ning 5 minutit žürii küsimustele vastamiseks.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
2016. a toimus juba seitsmendat korda, tuues rekordarvu osalejaid – eelvoorus osales lausa 42 meeskonda!			www.ideelabor.ut.ee	

91. KOOLINOORTE TEHNOLOOGIA-HACKATHON 2016

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
	Äriideede võistlus	Tallinna Teaduspark Tehnopool koos Viimsi Keskooliga	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtlikkuse programmid
Lühikirjeldus				
<p>Ettevõtlusnädala raames löid keskkooliõpilased loetud tundidega innovaatilisi tooteid ja teenuseid. Õpilased said proovida, kuidas kaasata klienti või tarbijat tootearendusse ning tutvuda startup tööriistadega, mis aitavad mõelda läbi ärimudelit ja saada aru, kes võiks olla huvitatud nende toote eest maksmast. Päeva lõpus tutvustati noortele erinevaid inkubaatoreid, programme ja meetodeid, mis toetavad nende ideede edasist arengut.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Hackathonil osales 65 Viimsi kooli majandussuuna õpilast, kes meeskondadesse jagatuna arendasid 11 erinevat toodet.			www.tehnopol.ee/ettevotlusnadala-raames-korraldati-viimsi-koolinoortele-unikaalne-tehnoloogia-hackathon	

92. KONKURSS BRIGHT MINDS

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Äriideede võistlus	TTÜ Mektory Tehnoloogiakool (koostöös Swedbankiga)	Haridusasutus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Koolinoorte äriideede konkurss Bright Minds: avaüritus, 4 koolituspäeva, äriideede esitlemine kus 20 parimat pääsevad finaali. Finalistidele esinemiskoolitus ja esitlus žürii ees.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Ideede ja meeskondade põhiinfo			www.ttu.ee/brightminds	

93. NODI – NOORED DISAINIVAD!

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
	Äriideede võistlus	Eesti Kunstikoolide Liit	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
<p>Õpilaskonkurss nooretele vanuses 8-19 aastat, et ärgitada neid maailma paremaks muutma, luues enneolematuid lahendusi. 2015/2016 õppeaastal oli NODI teemaks: „ISTE... JA VEEL MIDAGI“. Osalejatel tuli välja nuputada uut moodi puidust tool/iste mõne kasuliku lisafunktsiooniga, esitada selle ideelahendus ja korralik kavand. Kolmes vanusegrupis võistlevatest töödest valiti välja kolm võidutööd, mis teostati OÜ Halver mööblitehases ja eksponeeriti Disainiöö näitusel Tallinnas 2016.a sügisel. Parimad tööd said auhinna. Õnnestunud tulemuse korral on võimalik edasine koostöö ettevõtjatega tooli/istme tootmiseks. Konkursi raames sai kutsuda koolidesse töötubasid korraldama disainereid ja disainitudengeid ning korraldati õppekäike ettevõtetesse.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Info puudub			www.kunstikoolid.ee	

94. NOORTE ETTEVÕTLUSKONKURSS "NUPP NOKIB"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Äriideede võistlus	SA Valgamaa Arenguagentuur	Maakondlik arenduskeskus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
<p>Eesmärk on tekitada noorte seas huvi Valgamaa majanduse arenguperspektiivide vastu. Oluline rõhk on säästval arengul, materjalide taaskasutusel, loovuse ja leidlikkuse arendamisel. Osalema oodatakse Valgamaa koolide 7-12 klassi 1- kuni 5-liikmelisi võistkondi. Võistkonna võib moodustada ka sõpruskonnast. Iga võistkond saab endale juhendaja/mentor. Konkursil osalemiseks tuleb esitada oma äriideed. Et äriideest saaks toode pakutakse osalejatele erinevaid koolitusi (turundus, tootearendus, meeskonnatöö koolitus jm). Auhinnad: I koht 500 eurot, II koht 300 eurot, III koht 200 eurot.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Osalejate arvud üritustel			www.arenguagentuur.ee	

95. SAAREMAA PÄIKE

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jät kub 2017.a	Äriideede võistlus	AIES Saaremaa Arenduskeskus koostöös MTÜ Saaremaa Ettevõtjate Liidu, MTÜ Saarte Koostöökogu ja Swedbangaga EC Eesti	Maakondlik arenduskeskus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
<p>Saaremaal koolinoorte äriidee konkurss. Põhikooli ja gümnaasiumi õpilased, tudengid kuni 24a, 1–4 liikmelised võistkonnad. Toimuvad inspiratsioonikoolitus, ettevõtete külastused, ettevõtlusõhtu müügioskuste ja eneseväljendusoskuste arendamiseks, ideede esitus žüriile, lõpuseminar tootearendusest ja hinna kujundamisest.</p>				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Võitjate nimed ja ideed, osalejate arvud, saadud oskused loetletud			www.sasak.ee	

96. START-UP KONKURSS

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Äriideede võistlus	TTÜ Mektory Tehnoloogiakool	Haridusasutus	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Eelinkubatsiooni läbinud ja väljakujunenud start-up meeskonnad tehnoloogiavaldkondades, mentorid ja juhendajad ettevõtetest ja TTÜst; žüriis ka potentsiaalsed investorid, auhinnaks kontor Mektorys, õppereisid.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Kuu aasta jooksul on toimunud kokku juba 7 konkurssi ning alguse on saanud üle 200 äriidee			www.ttu.ee/brightminds	

97. AJUJAHT

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätkub 2017.a	Äriideede võistlus	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Elisa Eesti, SEB jt	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtl(ikk)use programmid
Lühikirjeldus				
Ajujaht on Eesti suurim äriideede konkurss. Oma äriideed on oodatud esitama kõik – nii tudengid, kooliõpilased kui ka juba tööturul aktiivsed inimesed. Ainuke konkursi tingimus on, et äriideedega ei ole viimase 6 kuu jooksul alates konkursile kandideerimise tähtajast tulu teenitud. Ajujahi arenguprogramm on osalust mitte-võttev kiirendiprogramm, mis toimub igal aastal novembrist jaanuari lõpuni. Programmis osalevad Ajujahi Top30 hulka valitud meeskonnad. Arenguprogramm koosneb koolitusnädalavahetustest, teemaõhtutest ning mentorlusest. Parimad meeskonnad jätkavad veebruarist maini ETV telesaates “Ajujaht” konkureerides 60 000 eurose auhinnafondi nimel.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Läbi aastate on Ajujahile esitatud 3836 äriideed, 2012-2016 osales arenguprogrammis 129 meeskonda 480 liikmega. Osalejate keskmine vanus on 30.a, 58% ettevõtluskogemusega, 71% tööga hõivatud ja 45% kõrgharidusega.			www.ajujaht.ee	

98. CHANGEMAKERS ACADEMY

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
	Äriideede võistlus	Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik MTÜ koostöös Briti Nõukoguga	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtlikkuse programmid
Lühikirjeldus				
Konkurss Tallinna ja Harjumaa gümnaasiuminoortele, mille eesmärgiks on anda osalejatele põneva ja arendava isikliku kogemuse seoses sotsiaalse ettevõtluse ja selleks vajalike oskustega. Meeskonnad töötavad välja turunduslahendusi sotsiaalsetele ettevõtetele. Toeks koolitused, mentor. Parimad võidavad Inglismaa reisi. Jaanuar-märts 2017.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
Projekt alles kestab, osalema valitakse 48 enim motiveeritud noort.			sev.ee	

99. SKYPE UNIVERSITY HACKATHON

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei. Jätub 2017.a	Äriideede võistlus	Skype'i ja Hariduse Infotehnoloogia Sihtasutus (HITSA)	Ettevõtlikkuse propageerija	Ettevõtlikkuse programmid
Lühikirjeldus				
Võistlus, kus tudengid loovad 48h jooksul innovaatilisi IT-lahendusi ja prototüüpe mõne probleemi lahendamiseks, mis võib pärineda ükskõik millisest valdkonnast. Hackathon'i lõpus valitakse välja silmapaistvaimad tööd ning parimaid autasustatakse vääriliste auhindadega.				
Väljundid, tulemused ja mõju			Koduleht	
2015. a arendusnädalavahetusel osales 70 IT-tudengit ja IT-erialade töötajat neljast Eesti kõrgkoolist, pooled osavõtjatest olid välistudengid.			www.hitsa.ee/about-us/news/skypeunihack-2016	

100. INSENERIVÕISTLUS "EBEC TALLINN"

Ühekordne tegevus?	Tegevuse tüüp	Läbiviija(d)	Läbiviiva organisatsiooni tüüp (juhtpartner)	NT tüüp
Ei	Äriideede võistlus	BEST Eesti	Noorte-organisatsioon	Noorte-organisatsioon

Lühikirjeldus

Insenerivõistlus, mis koosneb kahest voorust: eelvoor ja finaal. Osalejatel on kaks valikut: Case Study või Team Design. Case Study kujutab endast teoreetilisi ülesandeid, millega pannakse proovile tudengite analüütiline ja majanduslik mõtlemine. Ettevõtete välja pandud ülesannetele töötatakse välja hüpoteetiline lahendus, mis esitatakse presentatsioonina. Tulemis hinnatakse ökonoomsust, efektiivsust ja reaalsust. Team Design on ülesande praktiline lahendamine piiratud vahenditega. Lõpptulemuseks on reaalne seadeldis, mis täidab vastavaid kriteeriumeid. Võitjad esindavad Eestit rahvusvahelisel võistlusel.

Väljundid, tulemused ja mõju

2015a arendusnädalavahetusel osales 70 IT-tudengit ja IT-erialade töötajat neljast Eesti kõrgkoolist, pooled osavõtjatest olid välisstudengid.

Koduleht

www.facebook.com/BEST.Estonia

KASUTATUD ALLIKAD

Al-Mahaidi, A. 2014. Global Alumni Impact Study. AIESEC International.

Bamber, J. 2014. *Developing the creative and innovative potential of young people through non-formal learning in ways that are relevant to employability. Expert Group Report. European Commission*

Bamber, J., O'Brien-Olinger, S., O'Brien, M. (2014). Ideas in Action in Youth Work. In theory. Dublin, Center for Effective Services.

„BEST“ projekt „Õpilasettevõtted keskhariduses“ eksperdirühma lõpparuanne. 2005. Euroopa Komisjoni Ettevõtluse ja Tööstuse Peadirektoraat.

Bury, B. Szlęk, A. 2012. *GET INSPIRED! Report from the Seminar on Youth Entrepreneurial Learning*. Poola

Dickinson, K., Vigurs, C.A., Newman, M. (2013). Youth work: A systematic map of the research. Dublin: Government Publications, <http://www.dcy.gov.ie/documents/Publications/YouthWorkLR.pdf>.

Dunne, A., Ulicna, D., Murphy, I., Golubeva, M. (2014). Working with Young People: the Value of youth work in the European Union, http://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/study/youth-work-report_en.pdf.

Durlak, J. A., & Weissberg, R. P. (2007). The impact of after-school programs that promote personal and social skills. Chicago, IL: Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning.

Dworkin, J.B., Larson, R. & Hansen, D. (2003). Adolescents' Accounts of Growth Experiences in Youth Activities, *Journal of Youth and Adolescence*, 32(1): 17–2

Eccles J.S., Gootman, J.A. (eds.) (2002). Community programs to promote youth development, Washington, DC: National Academy Press.

Eesti Noorsootöö Keskus (2009). Otsides ja leides sissepääsu töömaailma: juhendmaterjal noortega töötavale spetsialistile.

Entrepreneurship Education: A Road to Success. A compilation of evidence on the impact of entrepreneurship education strategies and measures. 2015. European Commission

Erasmuspluss. <http://noored.ee/rahastus/erasmuspluss/>.

ESF programmi “Noorsootöö kvaliteedi arendamine” raames noorsootöö kutsealal tegutsevatele inimestele pakutavate koolituste tulemuste kvaliteedi uuring. Lõppraport. 2011. OÜ Eesti Uuringukeskus Ettevõtlikkus. <http://ettevotlusope.weebly.com/22-ettevotildetlikkus.html>

EUCIS-LLL POSITION AND COMPENDIUM OF GOOD PRACTICES “FOSTERING ENTREPRENEURIAL MINDSETS” 2013. http://lllplatform.eu/lll/wp-content/uploads/2015/10/EUCIS-LLL-position_Entrepreneurship-mindets.pdf

Euroopa Komisjon. (2005). ‘Mini-companies in Secondary Education’, Best Procedure Project: Final Report of the Expert Group.

Euroopa Komisjon. (2010b). European Employment Observatory Review — Self-employment in Europe 2010.

Europa.eu. Employment and entrepreneurship. http://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy/employment-entrepreneurship_en

European Commission (2014). Conclusions on promoting youth entrepreneurship to foster social inclusion of young people.

Evaluation Research Brief 10, Harvard Family Research Project.

Fahmy, E. (2006). Young Citizens. Young People’s Participation In Politics and Decision Making. Hants/Burlington: Ashgate

Feinstein, L., Budge, D., Vorhaus, J. & Duckworth, K. (eds) (2008). The social and personal benefits of learning: A summary of key research findings, London: Institute of Education, University of London

Feinstein, L., Bynner, J., & Duckworth, K. (2006). Young People’s Leisure Contexts and their Relation to Adult Outcomes, *Journal of Youth Studies*, 9(3): 305-327.

Feldman, A.F. & Matjasko, J.L. (2005). The role of school-based extracurricular activities in adolescent development: a comprehensive review and future directions, *Review of Educational Research*, 75(2): 159- 210.

Fennes, Helmut, Gadinger, Susanne, Hagleitner, Wolfgang, Lunardon, Katharina: Learning in Youth in Action. Results from the surveys with project participants and project leaders in May 2012. Interim Transnational Analysis. Innsbruck, 2013.

http://www.researchyouth.net/documents/ray_specialsurvey_learning.pdf

Focus on Entrepreneurial Skills. (2015). Analytical highlight. http://skillspanorama.cedefop.europa.eu/sites/default/files/EUSP_AH_Entrepreneurial_0.pdf

Fredricks, J. & Eccles, J. (2006). Is Extracurricular Participation Associated with Beneficial Outcomes? Concurrent and Longitudinal Relations, *Developmental Psychology* 42(4): 698–713.

Goldblatt, P., Lewis, C. (1998). Reducing offending: an assessment of research evidence on ways of dealing with offending behaviour. Home Office Research Study 187, London: Home Office.

Goss, C.B., Wimer, C., Little, P.M.D. (2008). After School Programs in the 21st Century: Their Potential and What It Takes to Achieve It, Research Companion to an Issues and Opportunities in Out-of School Time

Granger, R. C. (2008). After-School Programs and Academics: Implications for Policy, Practice, and Research. William T. Grant foundation Social Policy Report 12(2): 3-19.

Greene, F. J. & Storey, D. J., (2004). The Value of Outsider Assistance in Supporting New Venture Creation by Young People, *Entrepreneurship and Regional Development*, 16:2,145–159.

Guidikova, I. & Siurala, L. (2001). Introduction: a weird, wired winsome generation – across contemporary discourses on subculture and citizenship, in A. Furlong, I. Guidikova (eds) *Transitions of youth citizenship in Europe: culture, subculture and identity* (5-16). Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Haanpää, L. & Tuppurainen, S. (2012). Nuoret yrittävät. [Young entrepreneurs.] Helsinki: Finnish Youth Research Society.

Haaristo, H-S, Kirss, L, Nestor, M, Mikko, E. 2013. Teadust ja tehnoloogiat populariseerivad tegevused Eestis: uuringuaruanne. Poliitikauuringute Keskus Praxis

JA Worldwide Impact: Making a Measurable Difference. Statistics and Stories from the Field. 2014 JA Worldwide

- Kahn, L. Hewes, S. Ali, R. 2009. Taking the lead. Youth leadership in theory and practice. Youth of Today.
- Kiilakoski, T. (2014). Entrepreneurial learning and the ethos of youth work: Reflections on a difficult relationship. YOUNG PEOPLE, ENTREPRENEURSHIP & NON-FORMAL LEARNING: A WORK IN PROGRESS.
- Kirss, L. Batueva, V. 2012. Noorteseire aastaraamat 2011: Noored ja noorsootöö. Eesti Noorte osalemine noorsootöös.. SA Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Kost, R. 2014. Magistritöö. Euroopa Liidu noortepoliitika mõju Eestile aastatel 2007–2013 Euroopa Liidu noorteprogrammi Euroopa Noored näitel. Juhendajad: Rein Murakas, MA ja Andu Rämmer, MSc.
- Lonks, R. 2014. “Hinda oma YFU kogemust” tulemused ja ülevaatlik kokkuvõte, küsitlus YFU endiste vahetusõpilaste seas. MTÜ YFU Eesti
- Murakas, R. (toim). 2010. Uuring “Eesti noorsootöötaja, tema pädevused ja koolitusvajadused”. Tartu Ülikooli Sotsioloogia ja Sotsiaalpoliitika Instituut
- Noorsootöös osalevate noorte rahulolu noorsootöoga: lõpparuanne 01.03.2016. 2016. Eesti Noorsootöö Keskus. Ernst & Young Baltic AS.
- Noorteinfo teenuse kättesaadavuse ja kasutajamugavuse tõstmise analüüs. 2016. Ernst & Young Baltic AS.
- Noorteuuring 2015. 2015. SA Archimedes Noorteagentuur tellimusel teostas Saar Poll
- OECD. (2012). Policy Brief on Youth Entrepreneurship. Entrepreneurial Activities in Europe. https://www.oecd.org/cfe/leed/Youth%20entrepreneurship%20policy%20brief%20EN_FINAL.pdf
- OECD. (2013). Youth Entrepreneurship. https://www.oecd.org/cfe/leed/youth_bp_finalt.pdf.
- OECD. (2014). Job creation and local economic development.
- Oosterbeek, H., van Praag, M., Ijsselstein, A., (2010). ‘The impact of entrepreneurship education on entrepreneurship skills and motivation’, European Economic Review, 54: 442–454.

Pantea, C. (2014). Handle with Care. Youth Work and Entrepreneurial Learning. *YOUNG PEOPLE, ENTREPRENEURSHIP & NON-FORMAL LEARNING: A WORK IN PROGRESS*.

Pantea, M.-C. (toim.). 2014. *Young People, Entrepreneurship and Non-Formal Learning: A Work in Progress 2014*. SALTO-Youth Participation Resource Centre

Podlasek-Ziegler, M. (2014). The 'Youth in Action' programme as a driver for entrepreneurial learning in Europe, *YOUNG PEOPLE, ENTREPRENEURSHIP & NON-FORMAL LEARNING: A WORK IN PROGRESS*.

Pärtel, K. Ülevaade osaluskogude tegevusest ja osaluskogude tööd takistavate probleemide kaardistus piirkonniti. 2013. Eesti Noorteühenduste Liit.

Rannala, I.-E. 2015. Tallinna noorsootöötajate arvamusuuring 2015. Tallinna Spordi- ja Noorsooamet

Rapalaitė, A. Kriaučiūnas, N. Stukas, M. 2016 *Achievement Programme of the UNESCO Associated Schools in Lithuania 2015-2016 RECOMMENDATIONS*. Lithuanian National Commission for UNESCO *Results of the AEGEE Impact Survey 2013*, https://www.facebook.com/pg/aegee/photos/?tab=album&album_id=10151672573800009

Saar, E., Unt, M. Lindemann, K. Reiska, E. Tamm, A. 2014. Oskused ja elukestve õpe: kellelt ja mida on Eestil oskuste parandamiseks õppida? PIAAC uuringu temaatiline aruanne nr 2.2014. Haridus ja Teadusministeerium.

Siurala, L. (2012) 'History of European youth policies and questions for the future', in Coussée, F, Williamson, H. & Verschelden, G. (Eds.) *The history of youth work in Europe. Relevance for today's youth work policy*, Vol. 3, pp.105–115. Council of Europe Publishing

Talur, Piret. 2011. Noorsootöö roll noorte tööhõivevalmiduse kujunemisel. Noorteseire aastaraamat 2010. Noored ja tööturg (83–91). SA Poliitikauuringute Keskus Praxis

Taru, M. Noorteseire aastaraamat 2013. Noorsootöö hindamise pidepunkte. SA Poliitikauuringute Keskus Praxis

Taru, M. Noorteseire aastaraamat 2013. Noorsootöö kui noorte tõrjutuse ennetaja ja tööhõive toetaja rolli hindamine. SA Poliitikauuringute Keskus Praxis

Taru, M., Kloosterman, P. 2013. *Youthpass Impact Study. Young People's Personal Development and Employability and the Recognition of Youth Work. European Commission*

Uus, M. Hinsberg, H. Mänd, T. Batueva, V. Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013: uuringuaruanne. 2013. Poliitikauuringute Keskus Praxis

Valik noorsootöö eriala üliõpilaste artikleid 2010-2012. Allikmaa, H. Noorte ettevõtlikkuse arendamine õpilasfirma programmi abil. Tallinna Ülikooli Pedagoogiline Seminar

Vodja, E. (2006). Ettevõtlusharidus- täiendav võimalus tööturul. Noored ja tööturg.

Võtmepädevused. <http://noored.ee/votmepadevused/>.

Werquin, P. (2007). TERMS, CONCEPTS AND MODELS FOR ANALYSING THE VALUE OF RECOGNITION PROGRAMMES. RNFIL - Third Meeting of National Representatives and International Organisations, <http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/41834711.pdf>.

Working with young people: the value of youth work in the European Union Policy Guide on Youth Entrepreneurship, <http://thecommonwealth.org/sites/default/files/press-release/documents/policyguideonyouthentrepreneurship.pdf>

Young people and entrepreneurship YOUTH IN ACTION PROGRAMME European good practice projects. Publications Office of the European Union, 2013. <http://eacea.ec.europa.eu/youth/tools/documents/youth-entrepreneurship.pdf>

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM